

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA PRÁVNICKÁ

KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

Rigorózní práce:

**Okolnosti vylučující protiprávnost se zaměřením na
oprávněné použití zbraně**

Konzultant: prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Zpracoval: Mgr. Tomáš Prázdny

Praha, květen 2015

Čestné prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.“

V Praze dne 10. 5. 2015

.....

Mgr. Tomáš Prázdny

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé rigorózní práce

prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc. za odborné rady, cenné podněty,
ochotu a velkou flexibilitu při zpracování mé rigorózní práce.

OBSAH

1. Úvod	6
2. Okolnosti vylučující protiprávnost v systému trestního práva	8
2.1. Historický vývoj.....	8
2.2. Postavení okolností vylučujících protiprávnost v systému trestního práva současnosti.....	13
2.3. Stručný přehled jednotlivých okolností vylučujících protiprávnost.....	15
2.4. Omyl v okolnostech vylučujících protiprávnost.....	21
3. Krajiná nouze	23
3.1. Krajiná nouze - obecná charakteristika.....	23
3.2. Vztah krajiná nouze k nutné obraně.....	31
4. Nutná obrana	35
4.1. Nutná obrana - obecná charakteristika.....	35
4.2. Nutná obrana – limity a hranice.....	43
4.3. Automatické obranné systémy.....	47
5. Svolení poškozeneho	52
6. Přípustné riziko	63
7. Oprávněné použití zbraně	75
7.1. Charakteristika.....	75
7.2. Užití palné zbraně v civilní sféře.....	77
7.2.1. Zákon a střelných zbraních a střelivu a související předpisy.....	77
7.2.2. Zbrojní průkaz a ochrana života, zdraví a majetku.....	80
7.2.2.1. Zbrojní průkaz – úprava a postup získávání.....	80

7.2.2.2. Ochrana života zdraví a majetku, vztah k nutné obraně.....	83
7.2.3. Posudek o zdravotní způsobilosti.....	87
7.3. Oprávněné použití zbraně ve službě – veřejné sbory.....	90
7.3.1. Charakteristika.....	90
7.3.2. Policie ČR, Obecní Policie, Vězeňská služba.....	91
7.3.3. Ozbrojené síly České republiky.....	97
8. Komparace se zahraniční právní úpravou – Velká Británie a USA.....	101
9. Právní úprava a vývoj okolností vylučujících protiprávnost pohledem de lege ferenda.....	104
10. Závěr.....	107
11. Resumé (english).....	109
12. Použité zdroje.....	110

1. Úvod

V úvodu této rigorózní práce bych rád nejprve vysvětlil, na základě jakých důvodů považuji zpracování trestněprávního tématu okolností vylučujících protiprávnost se zaměřením na oprávněné použití zbraně za žádoucí, zajímavé a vhodné k syntéze několika hodnotících výstupů. Právo, jako systém norem lidského chování, bylo již od počátku svého vývoje děleno do několika skupin. Tyto skupiny, které dnes nazýváme právními odvětvími, jsou navzájem provázány svými vlastnostmi, které právní systém charakterizují, nicméně navzájem se od sebe liší především svým obsahem, možnostmi uložení trestu a jeho druhem, popřípadě intenzitou, ale také způsobem, jakým je veřejností obecně vnímáno. Společný charakter právních odvětví vychází ze smyslu existence práva, jako takového. Pokud bychom právo definovali, jako systém norem upravující lidské chování, jsou jeho základní vlastnosti závaznost, vynutitelnost, regulativnost a uznání ze strany státu (který normy tvoří, kontroluje jejich aplikaci, vynucuje a případně trestá chování subjektu *contra legem*).

Vedle společných znaků jsou zde zároveň specifické znaky mezi jednotlivými právními odvětvími, které je od sebe odlišují, a tvoří hranici, která ač je často nejasná (např. mezi právem obchodním a občanským) vyčleňuje konkrétní systém norem a jejich účelové určení. Z toho vyplývá i vnímání právního odvětví, jeho užití a opodstatnění. Trestní právo, co by typický zástupce veřejnoprávního odvětví, je dle mého názoru v tomto ohledu nejčistší formou práva, které reguluje lidské chování v jeho základních rysech a upravuje systém trestů za porušení těch právních norem, které se jeví jako nejdůležitější, tedy takových, které chrání jednotlivce ve společnosti před útokem na jeho subjektivní práva v oblastech, jako je život, zdraví, majetek, náboženská svoboda, a mnoho dalších. Na rozdíl od norem jiných právních odvětví tedy norma trestního práva typicky nestanovuje způsob chování jednotlivce, ale typicky stanovuje sankci za chování *contra legem*. Tak působí nejen regresivně na osobu jednající v rozporu s právní normou chráněnou trestním právem, ale zároveň preventivně, tedy měla by motivovat od takového jednání upustit. Trestní právo se dále nezabývá specifikací a penalizací takových činů, které nenesou znak vysoké míry škodlivosti, nebo lépe nebezpečnosti pro společnost. Takové činy, které nejsou činem

trestným dle trestního zákoníku, přesto mohou být penalizovány ze strany veřejné moci a to především prostřednictvím správního trestání a dále pomocí sankcí vyměřených obecnými soudy v soukromoprávních, především majetkoprávních sporech.

Existují výjimečné případy, kdy i zdánlivé chování *contra legem* nebude posuzováno, jako protiprávní, tedy nebude ho nutné penalizovat. Tím se dostáváme k té části trestního práva, kterou se zabývá tato rigorózní práce, a sice k okolnostem vylučujícím protiprávnost. Tyto výjimky vznikají za okolností, které jsou trestním právem předem abstraktně definovány, jako okolnosti, za kterých se protiprávnost vylučuje, tedy takové okolnosti, díky kterým mizí z takového projevu vůle znak samotné protiprávnosti. Cílem této práce je nejprve analyticky prozkoumat a popsat vývoj začlenění okolností vylučujících protiprávnost do českého trestního práva, po té podrobněji prozkoumat jednotlivé instituty a jejich interakci.

Jak již z názvu této práce vyplývá, jejím hlavním cílem je zaměření se na oprávněné použití zbraně, a to jak obecně, tak jako samostatného paragrafu trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, dále jen „trestní zákoník“). Problematikou jsem se rozhodl zabývat z několika důvodů; prvním je výjimečné postavení trestního práva obecně, jak jsem již zmínil výše, dalším je nezbytnost existence okolností vylučujících protiprávnost, která nás do jisté míry chrání před zkonstatěným použitím práva tam, kde se i přes zdánlivé případy porušení trestního práva jedná o chování netrestné či dokonce žádoucí (přípustné riziko, jako okolnost vylučující protiprávnost jsem si ostatně zvolil, jako téma magisterské diplomové práce a při jejím zpracování jsem se při komparaci s ostatními okolnostmi vylučujícími protiprávnost rozhodl se v budoucnosti k tomuto tématu vrátit). Neposledním důvodem je fakt, že coby majitel zbrojního průkazu jsem velmi často dotazován na hypotetickou možnost užití palné zbraně v sebeobraně situaci.

Užití zbraně, především palné, je velmi sledované a kontroverzní téma a to jak u širší veřejnosti, tak u veřejnosti právně odborné. Ve světě je téma užití palné zbraně v civilní oblasti nejednotně upraveno a vnímáno. Zatímco liberální přístup Spojených Států Amerických by se dal vnímat jako případ mezní benevolence mezi zeměmi západní kultury, jsou jiné západní státy, jako například Velká Británie, kde je užití

zbraně v civilní oblasti tabu. V České Republice je situace někde mezi těmito dvěma případy. Civilní obyvatelstvo je sice na základě zákona o střelných zbraních a střelivu (č. 119/2002 Sb. - Zákon o střelných zbraních a střelivu – dále jen „zákon o střelných zbraních a střelivu“) oprávněno vlastnit a dokonce nosit palnou zbraň, ale toto oprávnění podléhá zvláštnímu režimu a především samotné užití takové zbraně v sebeobraně je doprovázeno nejednotně pojatou judikaturou, která v tuzemsku takové užití zbraně příliš nepodporovala. V posledních letech však lze pozorovat v této oblasti změny.

V souhrnu lze tedy téma okolností vylučujících protiprávnost se zaměřením na oprávněné použití zbraně označit za aktuální a do jisté míry kontroverzní. Pro úplnost bude vhodné vyjmenovat i ozbrojené sbory, které mají vzhledem k jejich pracovnímu zaměření oprávněné užití zbraně povolené a zákonem předvídané. Vedle toho je úmyslem této práce také projít právní úpravu, která umožňuje vlastnictví palné zbraně, a úpravu, která specifikuje podmínky vydání zbrojního oprávnění, což bude obsahovat drobný nezbytný exkurz do dalšího veřejnoprávního odvětví – práva správního. Závěrečná ustanovení budou věnována syntéze dané problematiky a právnímu pohledu de lege ferenda, stejně jako stručné komparaci problematiky s dalšími právními systémy. Při komparaci se zaměřím výlučně na problematiku právní úpravy oprávněného použití zbraně v civilní oblasti, neboť obecné srovnání všech okolností vylučujících protiprávnost se jeví jako neúměrně rozsáhlé vzhledem ke specializaci této práce.

2. Okolnosti vylučující protiprávnost v systému trestního práva

2.1. Historický vývoj

Abychom mohli definovat vývoj institutu okolností vylučujících protiprávnost, bude nutno je nejdříve stručným a výstižným způsobem obecně definovat (avšak stručně, každý institut bude dále v práci podrobněji zkoumán). S vývojem lidstva se paralelně vyvíjel i pohled na to, co bylo společností považováno za právo, co bylo

považováno za bezpráví a v neposlední řadě, jak vnímat čin, který je vhodné označit za trestný, a za jehož vykonání musí být jednotlivec, podléhající státní moci, potrestán. Právě ona hranice práva a bezpráví byla po dlouhou dobu jedním ze základních mezníků vnímání okolností vylučujících protiprávnost, ačkoli tyto okolnosti nebyly pojmenovány ani vnímány společností jako něco, co je třeba definovat. Jako příklad může posloužit známý Chammurapiho zákoník, který uzákonil právo odvety. Pokud někdo vykonal odvetu dle zásady „oko za oko, zub za zub“, nebylo možné ho za takový čin potrestat¹. Jako okolnost vylučující protiprávnost tedy v tomto případě posloužil motiv pachatele, tedy fakt, že koná akt pomsty za již vykonaný trestný čin. Takový čin nebyl od počátku trestným činem. Takové jednání je příkladem implicitního vývoje nepojmenovaného pravidla chování v právním řádu rané společnosti.

Také antická společnost určitým způsobem znala a využívala pravidel umožňujících se za určitých okolností chovat dle platného práva, ač zdánlivě byla naplněna skutková podstata činu jinak trestného. Častým příkladem takového právního názoru z dob antiky jsou projevy známého římského politika a řečníka Marca Julia Cicera. Cicero považuje obranu za čin v souladu s právem v případě, že ten, kdo útok vyvolal, nekonal tak rovněž dle práva (například ve veřejném zájmu, při zatýkání atd.).² Z toho vyplývá, že již ve starověku existovaly právní koncepce, které by se dnes nejlépe přibližovaly krajní nouzi a nutné obraně, jako okolnostem vylučujícím protiprávnost. Starověká společnost byla ale především společností otrokářskou. Otroek byl považován za věc, a až na několik výjimek s ním mohlo být nakládáno téměř bez omezení dle vůle jeho majitele. Hranice mezi právem a bezprávím vedla tedy jinde, než dnes. Jeden a tentýž čin byl na občanu činem trestným, na otroku potom nebyl ani činem postižitelným dle platného práva.

Středověk, doba feudalismu a náboženského, především křesťanského rozmachu, byl z pohledu práva dobou zpátečnickou. Oproti právně filozofickému směru antickému přišel církví hlídáný útlum. Za určité navázání na antickou školu jako obecně, tak ve smyslu práva trestního lze považovat teorii přirozenoprávní. Podle

---

¹ S. Balík, S. Balík ml., Právní dějiny mimoevropských zemí, Plzeň: Aleš Čeněk 2006

² Balík, Stanislav. Právní dějiny evropských zemí a USA, 1. vydání, Vyd. a nak. Aleš Čeněk, 1999

této teorie existuje systém práva, nezávislého na právu světském. Pokud cítíme, že je pravidlo chování v rozporu s pravidlem dle práva světského a přeci v souladu s vnitřním systémem hodnot společnosti, je takové chování v souladu s právem přirozeným, s právem nadřazeným systému norem vymáhaných státem, co by nositelem neomezené světské moci (dualistický přístup)³. Konkrétním příkladem prvního zakončení okolností vylučujících protiprávnost v českých zemích bude rakouský Trestní Zákoník z roku 1852, ve kterém lze nalézt definice krajní nouze a nutné obrany. Tehdejší právní úprava vyjadřovala především nutnost bezprostřednosti takového zákroku, dále požadovala vyloučení úmyslu ve smyslu motivu (provedení činu pouze jako nezbytné reakce na hrozící či probíhající útok), a muselo jít o ochranu zájmu právem chráněného. V porovnání s dnešní úpravou chyběl požadavek proporcionality mezi škodou hrozící, a škodou, kterou bylo možno způsobit jednáním směřujícím k odvrácení tohoto útoku.⁴

V novodobé éře samostatného Českého, respektive Československého státu, bylo na starý trestní zákoník z dob Rakousko-uherského mocnářství navázáno nejprve tzv. recepí mocnářského právního řádu dle zákona č. 11/1918 Sb. z a n. (tzv. recepční norma JUDr. Alois Rašína). V průběhu existence první a druhé republiky bylo zákonodárství zmítáno neustálými změnami, které přecházely v platnost, kterou záhy ztrácely. Tento charakteristický stav, který by se dal také nazvat „porodními bolestmi“, které zmítali mladou demokracii, přerušila druhá světová válka, která trvala až do roku 1945. Další vývoj se nesl již ve znamení komunistické strany a socialismu. V roce 1950 tak vešel v platnost nový trestní zákon (86/1950 Sb.). Ten odrážel politické ideje komunistické strany. Na rozdíl od demokratických právních soustav preferovalo obecně právo v socialistických státech potřeby společnosti před práva jednotlivce. V duchu komunistického manifestu bylo v souladu s právem znárodňování soukromého vlastnictví, které je v demokratickém státoprávním zřízení nedotknutelné a chráněné již ústavními zákony. Omezování osobní svobody, porušování listovního tajemství, fyzické tresty a další projevy orgánů státní moci nebylo protiprávní, pakliže se tím sledoval státní a obecní zájem. Z pohledu Okolností vylučujících protiprávnost se v rámci trestního práva ustálili dvě základní normy,

---

³ Knapp, Viktor. *Teorie práva*. 1. Vydání, C.H.BECK, 1995, s. 5-6.

⁴ Miříčka, August. *Trestní právo hmotné. Část obecná*. 9. vydání. Praha, Všeherd, 1930

známe již z Rakouského trestního zákoníku, a to krajní nouze a nutná obrana s tím, že součástí definice těchto okolností byl již i požadavek proporcionality takového jednání.

Další významnou změnu v systému okolností vylučujících protiprávnost přinesl trestní zákon z roku 1961 (Struktura okolností vylučujících protiprávnost, obsahovala věk (Kdo v době spáchání činu nedovršil patnáctý rok svého věku, není trestně odpovědný.), přičetnost (kdo do pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.), nutnou obranu (Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajícím útokem na zájem chráněný tímto zákonem, není trestným činem. Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.), krajní nouzi (Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému tímto zákonem, není trestným činem. Nejde o krajní nouzi, jestliže bylo možno toto nebezpečí za daných okolností odvrátit jinak anebo způsobený následek je zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil.) a oprávněné použití zbraně (Trestný čin nespáchá, kdo použije zbraně v mezích zmocnění příslušných zákonných předpisů.).⁵ Hlava druhá první části trestního zákona nebyla nazvána, jako okolnosti vylučující protiprávnost, nýbrž název zněl „Základy trestní odpovědnosti“, a ve výše vyjmenovaných ustanoveních definoval situace, kdy osoba není trestně odpovědná z důvodu naplnění některé z těchto podmínek. Současně platný a účinný trestní zákoník (zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník) stanovuje vedle okolností vylučujících protiprávnost další znaky, jež musí být naplněny, aby se osoba mohla považovat za pachatele trestného činu dle českého právního řádu, mimo jiné i věk a nepřičetnost, obdobně, jako trestní zákon z roku 1961, nicméně zde jedná o znak osobnosti pachatele, nikoli o okolnost vylučující protiprávnost.

§ 15 oprávněné použití zbraně se týkal téměř výhradně použití zbraně v rámci ozbrojených veřejných sborů. Občan – civilista mohl držet zbraň jen ve velmi specifických případech: *„Soukromé zbraně měli dovoleno vlastnit a držet jen spolehliví jedinci, nejčastěji sportovní střelci a myslivci (ti drželi některé zbraně na*

---

⁵ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

*lovecký lístek), a také vojáci a příslušníci SNB.*⁶ Za spolehlivé jedince se mimo požadavku na trestní bezúhonnost považovali dále jen lidé sympatizující s komunistickým režimem. Ke vztahu oprávněného použití zbraně a nutné obrany bude pojednáno dále v práci. Svolení poškozeného a přípustné riziko, jako okolnosti vylučující protiprávnost, trestní zákon z roku 1961 neznal, nicméně v praxi se již s jednáním kopírujícím tyto instituty můžeme setkat. Jednalo se především o případy hospodářských a medicinských pokusů, které byly nezbytné k vývoji tehdejších vědeckých disciplín. V těchto případech šlo typicky o ohrožení zájmů právem chráněných, které však vzhledem k celospolečenské prospěšnosti a nemožnosti dosažení jiným způsobem nebyly posuzovány jako protiprávní chování. JUDr. Solnař zde dovozuje, že dovolené riziko je určeno poměrem společenské užitečnosti a zájmem, který může být porušen, přičemž takové porušení by bylo *contra legem*, pokud by se jednalo ve prospěch zájmu společensky nedostatečně významného.⁷

Dnešní znění okolností vylučujících protiprávnost vešlo v platnost a účinnost až v současném trestním zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Jedná se o doposud nejširší vymezení okolností vylučujících protiprávnost v trestněprávní úpravě. I přesto jej však zákonodárce uvádí jako výčet demonstrativní, tedy výčet těch nejdůležitějších a praxí nejužívanějších institutů. Jako podklad k tomuto tvrzení je vhodné užít část důvodové zprávy k současnému trestnímu zákoníku: *“ V této souvislosti je třeba zdůraznit, že výčet okolností vylučujících protiprávnost (trestní odpovědnost) není uzavřený a ani uzavřený být nemůže, a proto v novém trestním zákoníku budou upraveny jen nejdůležitější a nejfrekventovanější typy těchto okolností včetně souhlasu poškozeného a dovoleného rizika.”*⁸

---

⁶ Webový zdroj, článek Zbraně a Kriminalita, Jan Komenda, <http://www.rucevzhuru.cz/index.php/zbrojni-pravo/182-zbrane-a-kriminalita.html>

⁷ Solnař, V. Systém československého trestního práva. Základy trestní odpovědnosti. Praha, Academia, 1972, s. 78 a násl. (parafráze užitá také v mé diplomové práci na téma přípustného rizika)

⁸ Důvodová zpráva k hlavě III – Okolnosti vylučující protiprávnost činu – § 28 až 32: k trestnímu zákoníku č. 40/2009 Sb.,

2.2. Postavení okolností vylučujících protiprávnost v systému trestního práva v současnosti

Trestní právo hmotné má úlohu nástroje ochrany společnosti. Normy trestního práva hmotného vymezují abstraktně nežádoucí chování subjektu (skutkové podstaty trestných činů), čímž definují a určují, jaké chování je pro společnost škodlivé či nebezpečné.

Nezabývá se ovšem bagatelními případy. Vymezuje takové skutkové podstaty, které jsou pro společnost krajně škodlivé. Tato vlastnost trestního práva se nazývá subsidiarita trestní represe, a je přímo definována v § 12 odst. 2) trestního zákoníku. Vedle škodlivosti a nebezpečnosti, jako materiálního požadavku, je zde ještě požadavek samotné protiprávnosti takového jednání. „*Protiprávnost je rozpor s právní normou v rámci právního řádu.*“⁹ Jinými slovy lze tedy protiprávnost chápat striktně jako chování contra legem, proto je protiprávnost dalším formálním znakem trestného činu vedle konkrétních znaku uvedených ve skutkových podstatách jednotlivých trestných činů.

Protiprávnost, jako formální znak trestného činu je však s nebezpečností či škodlivostí, jako materiálním znakem velmi úzce svázána. Platí totiž, že postrádá-li čin nebezpečnosti (škodlivosti) pro společnost, není činem protiprávním, ačkoli byly naplněny ostatní znaky trestného činu. „*Vedle toho ovšem trestní právo respektuje i případy, kdy určitý čin sice splňuje všechny zákonné znaky některého trestného činu (např. ublížení na zdraví nebo poškození cizí věci), ale je učiněn za zvláštních okolností, v jejichž důsledku nejen že není společensky škodlivý, ale dokonce je z pohledu společnosti užitečný, prospěšný (např. zranění útočníka při obraně života napadeného). S takovými typovými případy pak trestní právo spojuje i vyloučení jejich protiprávnosti (§ 13 odst.1).*“¹⁰ Pachatel tedy v takových případech není trestněprávně odpovědný, protože se v důsledku žádného chování contra legem nedopustil. Jeho chování tedy bylo secundum et intra legem od počátku. „*Jednání za okolností vylučujících protiprávnost od počátku není trestné, od počátku nejde o trestný čin,*

⁹ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s.241

¹⁰ Šámal P. a kol., Trestní právo hmotné, 7. Vyd., Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s.209

*protože schází protiprávnost.*¹¹ Zde je důležité odlišit případy okolností vylučujících protiprávnost od případů zdánlivě podobných, majících však absolutně odlišný charakter, konkrétně od případů zániku trestní odpovědnosti a zániku trestnosti. *„Rozdíl je zjevný. Zatímco případy zániku trestnosti mohou nastat až po spáchání trestného činu, jednání za okolností vylučujících protiprávnost nenaplnuje znaky trestného činu, neboť o trestný čin se zde od samého počátku nejedná.*¹² Zánik trestnosti reflektuje skutečnost, že se nebezpečnost trestného činu vykonaného určitým pachatelem snížila v důsledku jeho chování v průběhu trestného činu (ve stádiu pokusu nebo přípravy viz § 20 odst. 3) a § 21 odst. 3) trestního zákoníku). Jako příklad lze uvést případy, kdy pachatel výkonu trestného činu již v jeho průběhu zanechal, projevil lítost, přičinil se při odstraňování následků trestného činu a v případě, že není schopen odvrátit již sám následek takového činu je povinen učinit o svém činu oznámení. Nebezpečnost pro společnost se v důsledku takového chování snížila, nicméně od počátku tu byla, na rozdíl od případů okolností vylučujících protiprávnost, kdy čin postrádá nebezpečnost již od počátku. Stejně tak zánik trestní odpovědnosti v důsledku účinné lítosti a promlčení podle § 33 – 35 trestního zákoníku je případem, kdy je trestný čin od počátku trestný, a odpovědnost jeho pachatele zaniká až dodatečně. V prvním případě se jedná o případ zániku trestné odpovědnosti za následujících předpokladů:

- 1) *„Účinná lítost je možná jen u taxativně vyjmenovaných trestných činů uvedených v §33 tr. zák. Zvláštní případy účinné lítosti (vázané na splnění zvláštních podmínek) jsou uvedeny ve zvláštní části trestního zákoníku v ustanovení § 197, § 242, § 362 tr. zák.*
- 2) *Trestný čin byl dokonán (...)*
- 3) *pachatel dobrovolně: a) škodlivý následek trestného činu zamezil nebo jej napravil nebo b) učinil o trestném činu oznámení v době, kdy škodlivému následku trestného činu mohlo být ještě zabráněno.*¹³

---

¹¹ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s.241

¹² Šámal a kolektiv, Trestní zákoník I Komentář, §1-139, 1, C.H BECK, 1. Vydání, 2009, s. 315

¹³ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s.339

Ve druhém případě se projeví uplynutí času, jako právem předpokládaný účinek právní události. Promlčecí doba je dle trestní sazby proměnlivá a pohybuje se mezi 3 až 20 lety. Existence takové doby je odůvodněna především slábnoucí nutností nápravy (pokud pachatel po uvedené dobu nepáchá jinou trestnou činnost) a také stále obtížnějším prokazováním spáchaného deliktu.

Vedle instituciolizovaných okolností vylučujících protiprávnost je třeba uvést i případy, kdy se jedná o výkon práva či povinnosti. Zde rozlišujeme dva případy:

- 1) *„Oprávněný subjekt je povinen jednat určitým způsobem na základě zákona nebo rozhodnutí učiněného na základě zákona (povinnost k určité činnosti)*
- 2) *Oprávněný subjekt je oprávněn vykonávat určité právo (oprávnění k určité činnosti). Dovoleno je většinou podmíněna dodržáním určitých podmínek nebo předpokladů.“¹⁴*

Trestného činu se nedopustí, kdo jedná v souladu s právními předpisy, zejména ve výkonu svého povolání, například ve veřejných sborech. Pokud například policista ve výkonu služby zatýká podezřelou osobu, nedopouští se tím omezení osobní svobody takové osoby, ačkoli by jinak skutková podstata takového jednání byla naplněna. Policista v takovém okamžiku chrání zájmy všech ostatních tím, že zamezí pachateli v konání dalších činu contra legem. Policista ovšem musí jednat v souladu s lex specialis. Odborná veřejnost považuje výkon práva a povinnosti za další okolnost vylučující protiprávnost.

2.3. Stručný přehled jednotlivých okolností vylučujících protiprávnost

Okolnosti vylučující protiprávnost nalezneme v první části, hlavě třetí trestního zákoníku, konkrétně v § 28 – § 32 včetně. Protože dále v tomto bodě práce budou jednotlivé okolnosti vylučující protiprávnost vyjmenovány, a popsány, a protože dále

---

¹⁴ Šámal a kolektiv, Trestní zákoník I Komentář, §1-139, 1, C.H BECK, 1. Vydání, 2009, s. 315

v práci budou podrobně analyzovány, zaměříme se zde na krátce na procesní stránku věci. V trestním řízení obecně uplatňujeme dvě procesně právní zásady, které hrají v případech posuzování, zda určitá osoba jednala dle okolností vylučujících protiprávnost, velmi důležitou roli. „*Ve spojitosti s okolnostmi vylučujícími protiprávnost lze z procesního hlediska upozornit na zásadu presumpce neviny a z ní vyplývající pravidlo in dubio pro reo (v pochybnostech ve prospěch).*“¹⁵ V případech, kdy nelze jednoznačně prokázat, že obviněná osoba nejednala podle okolností vylučujících protiprávní jednání, je nutné vycházet ze zmíněné zásady in dubio pro reo, tedy posoudit stav tak, jak je pro obviněného výhodnější. Od takového postupu je dále nutno odlišit případy, kdy sice obviněný v zásadě dle okolností vylučujících protiprávnost postupoval, nicméně překročil zákonem dané meze takového postupu, tedy jednal excesivním způsobem. V jednotlivých případech soud přihlédne podmínkám takového jednání, k možnostem obviněného subjektivně ohodnotit danou situaci, ke stresovému faktoru a dalším skutečnostem ovlivňujícím lidský úsudek.

Nyní k samotným okolnostem vylučujícím protiprávnost. Jedná se o:

a) § 28 Krajiné nouze (trestního zákoníku)

- 1) Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému trestním zákonem, není trestným činem
- 2) Nejde o krajiné nouzi, jestliže bylo možno toto nebezpečí za daných okolností odvrátit jinak, anebo způsobený následek je zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil, anebo byl ten, komu nebezpečí hrozilo, povinen je snášet.

Jedná se o případy, kdy hrozí nebezpečí porušení právem chráněného zájmu. Ten může být chápán velmi široce. Typicky půjde především o újmu na lidském zdraví, životě a tělesné integritě. Dalším typickým právem chráněným zájmem je bezpochyby majetek a jeho ochrana. Pro krajiné nouzi, respektive jednání v krajiné nouzi existují dva typické požadavky, které musí být splněny, aby se dle této okolnosti vylučující protiprávnost mohla daná situace posuzovat. Jedná se o

---

¹⁵Šámal a kolektiv, Trestní zákoník I Komentář, §1-139, 1, C.H BECK, 1. Vydání, 2009, s. 318

požadavek subsidiarity a proporcionality. Subsidiarita: „*nebezpečí nebylo možno za daných okolností odvrátit jinak*“¹⁶, tedy možnost vyhnout se nebezpečí bez porušení jiných právem chráněných zájmů). Proporcionalita: „*způsobený následek nesmí být zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil*“¹⁷, zjednodušeně řečeno musí osoba jednající v krajní nouzi posoudit, zda svým postupem nezpůsobí stejný, nebo závažnější následek, než kdyby se takového jednání zdržela. Nedodržení požadavku proporcionality nazýváme excesivním jednáním. Podrobněji bude krajní nouze rozebrána v třetí části práce.

b) § 29 Nutná obrana (trestního zákoníku)

- 1) Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajícím útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem.
- 2) Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

Podmínky jednání v nutné obraně jasně vyplývají ze samotného zákonného ustanovení. Opět se zde shledáváme s nutností proporcionality, tedy s požadavkem přiměřenosti obrany vůči probíhajícímu či alespoň hrozícímu útoku. Co zde oproti nutné obraně nemusí osoba jednající dle nutné obrany posuzovat je požadavek subsidiarity. Osoba odrážející útok tedy nemá povinnost se útoku vyhnout, je oprávněna jednat přímo v obraně. Výrazným rozdílem je oproti nutné obraně způsob ohrožení. Ten je specifikovaný „útokem“, tedy jednáním člověka. „*Místo jakéhokoliv nebezpečí (krajní nouze) je tu útok (úmyslné protiprávní jednání člověka, útok je vlastně kvalifikovaným nebezpečím)*.“¹⁸ Jedná se tedy o případy odražení útoku jednoho člověka na druhého, a to za požadavku, že tento útok bezprostředně hrozí, nebo už probíhá. I zde existuje excesivní jednání, tedy porušení požadavku subsidiarity u osoby, která útok odráží. Podrobněji o krajní nouzi a k jejímu vztahu k nutné obraně pojednává čtvrtá část práce.

c) § 30 svolení poškozeného (trestního zákoníku)

---

¹⁶ Jelínek Jiří a kolektiv, *Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část)*, 2. vydání, Leges 2010, s.243

¹⁷ Jelínek Jiří a kolektiv, *Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část)*, 2. vydání, Leges 2010, s.243

¹⁸ Jelínek Jiří a kolektiv, *Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část)*, 2. vydání, Leges 2010, s.250

- 1) Trestný čin nespáchá, kdo jedná na základě svolení osoby, jejíž zájmy, o nichž tato osoba může bez omezení oprávněně rozhodovat, jsou činem dotčeny.
- 2) Svolení podle odstavce 1 musí být dáno předem, nebo současně s jednáním osoby páchající čin jinak trestný, dobrovolně, určitě, vážně a srozumitelně; je-li takové svolení dáno až po spáchání činu, je pachatel beztrestný, mohl-li důvodně předpokládat, že osoba uvedená v odstavci 1 by tento souhlas jinak udělila vzhledem k okolnostem případu a svým poměrům.
- 3) S výjimkou případů svolení k lékařským zákrokům, které jsou v době činu v souladu s právním řádem a poznatky lékařské vědy a praxe, nelze za svolení podle odstavce 1 považovat souhlas k ublížení na zdraví nebo k usmrcení.

V případě jednání podle § 30 trestního zákoníku lze postupovat za dodržení několika základních požadavků. Tím nejpodstatnějším je bez pochyby možnost poškozeného rozhodovat o tom zájmu, jež má být porušen. Třetí odstavec § 30 výslovně vylučuje možnost poškozeného dát svolení s ublížením na zdraví nebo s jeho usmrcením. Tím dává zákonodárce jasně najevo, že jedinou možností zásahu do tělesné integrity jiné osoby je lékařský zákrok. Blíže k tomu, co se myslí lékařským zákrokem bude pojednáno v části páté a šesté této práce. Od případů svolení poškozeného je třeba odlišovat postupy dle přípustného rizika, jako okolnosti vylučující protiprávnost. Dalšími požadavky vyplývající z ustanovení § 30 jsou především včasnost daného souhlasu, jeho dobrovolnost a vážnost.

d) § 31 Přípustné riziko (trestního zákoníku)

- 1) Trestný čin nespáchá, kdo v souladu s dosaženým stavem poznání a informacemi, které měl v době svého rozhodování o dalším postupu, vykonává v rámci svého zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce společensky prospěšnou činnost, kterou ohrozí nebo poruší zájem chráněný trestním zákonem, nelze-li společensky prospěšného výsledku dosáhnout jinak.
- 2) Nejde o přípustné riziko, jestliže taková činnost ohrozí život nebo zdraví člověka, aniž by jím byl dán k ní v souladu s jiným právním předpisem souhlas, nebo výsledek, k němuž směřuje, zcela zřejmě neodpovídá míře rizika, anebo provádění této činnosti

zřejmě odporuje požadavkům jiného právního předpisu, veřejnému zájmu, zásadám lidskosti nebo se příčí dobrým mravům.

*„Přípustné riziko jako okolnost vylučující protiprávnost dovozovala dříve nauka i praxe trestního práva, jako okolnost v zákoně neuvedenou, o které se hovořilo v souvislosti s nevyhnutelnou nebezpečností některých společensky vysoce ceněných činností. Zákonodárce ji v novém trestním zákoníku z roku 2009 upravil výslovně.“*¹⁹ Jedná se o novou nově zákonem definovanou okolnost vylučující protiprávnost, která je však praxí dovozována již dlouhou dobu. Typickými odvětvími s hojně využívaným přípustným rizikem jsou například lékařství, sport, technický a hospodářský vývoj a mnoho dalších. K nutným znakům situací přípustného rizika patří opět subsidiarita (faktická nemožnost dosáhnout požadovaného výsledku jiným, méně rizikovým způsobem), proporcionalita (požadavek přiměřenosti rizika v poměru k očekávanému výsledku) a v neposlední řadě společenská prospěšnost (vylučuje případy, kdy jednotlivec riskuje v zájmu vlastním, či v zájmu úzké skupiny osob). Společně se svolením poškozeného je přípustné riziko často využívaný institut v lékařství, a to v případech, ve kterých je nutno riziko podstoupit pro celospolečensky přínosný poznatek v medicínské oblasti. Takový postup musí být v souladu s dosavadním stavem odborného poznání, a jeho následek nesmí být v nepoměru s přínosem. Více k přípustnému riziku v šesté části práce.

e) § 32 oprávněné použití zbraně (trestního zákoníku)

- 1) Trestný čin nespáchá, kdo použije zbraně v mezích stanovených jiným právním předpisem.

Strohý obsah § 30 definuje poslední zákonem jmenovanou okolnost vylučující protiprávnost, která se týká použití zbraně na základě zmocnění jiného platného a účinného právního předpisu. V interakci s nutnou obranou vymezuje možnost užití zbraně, především palné, a to v souladu s trestním právem a dalším *lex specialis*, který zakotvuje a vymezuje možnost užití zbraně jako obraného a útočného prostředku. Obecně jsou těmito zvláštními právními předpisy chápány především takové předpisy, které upravují zřizování a jednání ozbrojených sborů ČR. Naproti

---

¹⁹ Jelínek Jiří a kolektiv, *Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část)*, 2. vydání, Leges 2010, s.259

tomu užití zbraně v krajní nouzi a nutné obraně bude posuzováno primárně podle těchto ustanovení, leč především při užití zbraně palné je tato hranice poměrně nejasná, neboť i použití palné zbraně u civilního obyvatelstva je možné jen na základě zvláštních právních předpisů. Podrobně k tématu bude pojednáno primárně v části sedmé a v části 4.2 této práce.

f) Výkon práv a povinností

Tato okolnost vylučující protiprávnost není zakotvená trestněprávním ustanovením, čímž se liší od výše jmenovaných. Je dovozována teorií a praxí. Jedná se o případy kdy je protiprávnost vyloučena v důsledku právního zmocnění takto jednajících osob. *“Plnění povinnosti vyplývající ze zákona, z rozhodnutí soudu nebo jiného státního orgánu, plnění povinností nemůže být trestným činem, i když má zdánlivě znaky skutkové podstaty trestného činu. Soudce, který vezme obviněného do vazby proto, že jsou dány zákonné podmínky vazby, nemůže se ovšem takovým činem dopustit trestného činu.”*²⁰ Podobně jednotlivci jednající secundum et intra legem podle rozkazu svých nadřízených nemohou se dopustit jednání protiprávního.

To, že výkon práva nemůže být protiprávní činem, je srozumitelné již za použití logického výkladu dle pravidel formální logiky, neboť to, co je právem dovoleno, nemůže být právem zároveň zakázáno, byl by to vnitřní rozpor jedné ze základních obecných právních zásad, konkrétně zásady legální licence. *„Výkonu práva se svou povahou blíží též výkon povolání; (...) Tak například amputace ončetiny provedena lékařem v souladu se současnými poznatky lékařské vědy a s léčebným cílem nenaplnuje znaky trestného činu těžkého ublížení na zdraví (§ 145), třebaže lékař úmyslně způsobil trvalé těžké zmrzačení.”*²¹ Je otázkou, zda výkon práva a povinnosti bude do budoucna začleněn mezi okolnosti vylučující protiprávnost explicitně, podobně jako přípustné riziko od roku 2009, nebo bude dále implicitně užíváno a uznáváno praxí a právní teorií jako doposud. Její existence je zřejmá a logicky nezbytná.

---

²⁰ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s.263-264

²¹ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s.264

2.4. Omyl v okolnostech vylučujících protiprávnost – obecný výklad

Omyl v okolnostech vylučujících protiprávnost hraje významnou roli při posuzování trestnosti, odpovědnosti a výši případné trestní sazby. V této části práce bude věnována pozornost omylu v obecné rovině, zmínka o konkrétních případech jednání v omylu a následků takového jednání potom bude k nalezení v jednotlivých okolnostech vylučujících protiprávnost. Nejprve tedy k samotnému pojmu: *“Omylem v trestním právu rozumíme neshodu pachatelova „vědění“ (jeho vnímání, jeho představy) se skutečností, ať již proto, že si pachatel vůbec neuvědomil nějakou skutečnost, nebo proto, že měl o ní představu nesprávnou.“*²² Existují dvě základní dělení omylu a to na omyl skutkový a omyl právní (podle toho, zda se jedná o omyl otázky skutkových okolností nebo okolností právních – protiprávnosti a trestnosti určitého jednání), a dále na omyl pozitivní a omyl negativní (domnělá existence či naopak neexistence určité okolnosti). Tyto dvě skupiny se dále prolínají, známe tedy skutkový omyl pozitivní, skutkový omyl negativní, právní omyl pozitivní a právní omyl negativní. Trestní zákoník upravuje omyl ve své hlavě II. Dílu 2. Zvláštností okolností vylučujících protiprávnost ve vztahu k omylu je, že u těchto fungují tyto principy opačně. *„Negativní omyl o okolnostech vylučujících protiprávnost má stejný význam jako pozitivní omyl o skutečnostech tvořících znaky skutkové podstaty trestného činu.“*²³

Skutkový omyl negativní spočívá v neznalosti nějaké podstatné okolnosti, která podmiňuje trestní odpovědnost. *„Pachatel jednající v negativním skutkovém omylu u okolnosti vylučující protiprávnost například vůči druhé osobě mnohem subtilnější postavy, která hodlá k vlastnímu útoku použít pouze holé ruce, střelnou zbraň a tou cíleně zasáhne její životně důležité orgány.“*²⁴ I když by nutná obrana za jiných okolností byla uznána a maximálně brána jako nepřiměřená, což by vedlo ke snížení trestní sazby dokonaného trestného činu, bude mít za následek nevědomost blízcího se útoku vyloučení možnosti užít nutnou obranu jako okolnost vylučující protiprávnost. Osoba, která v tomto případě užije střelnou zbraň, totiž o blízcím se útoku nevěděla, proto jednala naprosto z vlastní vůle, tedy jednala v negativním

²² Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s.232

²³ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s.234

²⁴ Stočesová Simona, Omyl v Českém a zahraničním trestním právu, Plzeň – Aleš Čeněk, 2013, s.86

skutkovém omylu, který vyloučil možnost použití příslušného institutu okolnosti vylučující protiprávnost.

Skutkový omyl pozitivní spočívá v domnělé okolnosti skutkové povahy, která neexistuje. U okolností vylučujících protiprávnost je opět vhodným příkladem nutná obrana, typicky půjde o výkon obrany proti útoku, který neexistuje, tedy proti takovému útoku, který existuje pouze v mysli osoby jednající v omylu. Na takové jednání se vztahuje ustanovení § 18 trestního zákoníku, konkrétně jeho odst. 4 - *Kdo při spáchání činu mylně předpokládá skutkovou okolnost, která vylučuje jeho protiprávnost, nejedná úmyslně; tím není dotčena odpovědnost za trestný čin spáchaný z nedbalosti.* Při posouzení trestnosti za nedbalost bude důležité přihlédnout k možnosti obviněného dozvědět se o skutečnosti, která zapříčinila omyl, při veškeré snaze, která je od něj možná požadovat.

Omyl právní negativní je takové jednání, které naplňuje znaky trestného činu, ačkoli se pachatel domnívá, že jeho jednání contra legem není. Zde je důležitým znakem možnost pachatele se s porušovanou právní úpravou seznámit. Pokud se nemohl omylu vyvarovat (prokazatelně), pak se jedná o právní omyl omluvitelný – vylučuje odpovědnost. V opačném případě hovoříme o neomluvitelném právním omylu především tam, kde má pachatel speciální povinnost se právní úpravou seznámit (např. z důvodu jeho povolání). Omyl u okolnosti vylučující protiprávnost bude opět specifický. Jednalo by se typicky o případ, kdy se pachatel bude mylně domnívat, že jedná v mezích nějaké okolnosti vylučující protiprávnost *„Právní omyl o nějaké okolnosti vylučující protiprávnost může spočívat v omylu o právních mezích okolnosti vylučující protiprávnost. Je vlastně omylem o (právním) dovolení; například vlastních pozemku se domnívá, že může bez dalšího zastřelit toho, kdo bez oprávnění na tento pozemek vstoupí.“*²⁵ Nevědomě by takový pachatel jednal v extenzivním excesu nutné obrany, o tomto tématu bude dále pojednáno v části věnující se nutné obraně.

Omyl právní pozitivní spočívá v jednání osoby, která se domnívá, že jedná protiprávně, ač nejedná. Jinými slovy se pachatel snaží porušit právní předpis, který

---

²⁵ Stočesová Simona, Omyl v Českém a zahraničním trestním právu, Plzeň – Aleš Čeněk, 2013, s.104

neexistuje. Zde nedochází k porušení právních předpisů, tudíž takový čin nebude relevantní z pohledu trestní odpovědnosti.

3. Krajní nouze

3.1. Krajní nouze – obecná charakteristika

Ustanovení § 28 trestního zákoníku patří první okolnosti vylučující protiprávnost – krajní nouzi. Smyslem tohoto ustanovení je vyloučit trestnost těch případů, které ač naplňují znaky konkrétního trestného činu, nejsou nebezpečné pro společnost. Čin, který není nebezpečný pro společnost, postrádá zásadní materiální znak trestné činnosti. Jednání v krajní nouzi tedy nejen, že není trestné, ale obecně je pro společnost prospěšné. V moderní společnosti existují nástroje, které pomáhají jednotlivci vyhnout se situacím, za nichž vznikají trestné činy. Jde především o situace ochrany a vymáhání práva. Veřejné sbory (policie, hasiči, atd.) nám pomáhají v situacích, ve kterých zpravidla dochází k poruše právem chráněného zájmu. I přesto nejsou ovšem výjimkou situace, kdy si jednatel musí poradit sám. „*Krajiní nouze je stav, kdy je jeden zájem bezprostředně ohrožený, zachraňován obětováním jiného, který se jednajícím jeví jako méně významný v dané situaci.*“²⁶ Osoba jednající v krajní nouzi tedy poruší jeden právem chráněný zájem, aby chránila jiný právem chráněný zájem, který se jí v konkrétní situaci jeví, jako zájem méně hodnotný, důležitý. Pachatel činu jinak trestného bude tedy v situaci, kdy bude jednat podle krajiní nouze, posuzovat střet dvou či více právem chráněných zájmů. Často uváděným příkladem krajiní nouze je poškození cizího majetku (například jízdního kola, zavazadla apod.) při odvracení nebezpečí hrozícího při útoku zvířete. Zde se nesmí jednat o případ, kdy na člověka bylo zvíře poštíváno jiným člověkem, v takovém případě by zvíře bylo pouhým nástrojem útoku pachatele. V ostatních případech tak odcizení a poničení cizí věci nebude znamenat ani krádež, ani poškozování cizí věci, protože pachatel nebude jednat s úmyslem způsobit škodu, nebo s úmyslem obohatit se na úkor jiné osoby. Jediným záměrem bude ochrana života a zdraví, čímž by naplnil znaky skutkové podstaty krajiní nouze, jako okolnosti vylučující protiprávnost.

---

²⁶ Novotný a kolektiv, Trestní zákoník 2010, Eurounion, vyd. 2010, s.98

Před počátkem výkladu jednotlivých částí ustanovení o krajní nouzi je účelné zaměřit se na problematiku nebezpečí. Co konkrétně je myšleno nebezpečím, které vyjadřuje trestní zákoník jako jednu z podmínek jednání v krajní nouzi? „*Základní podmínkou jednání v krajní nouzi je nebezpečí, které bezprostředně hrozí zájmu chráněnému trestním zákonem. Nebezpečí je stav, který hrozí poruchou některému zájmu chráněnému trestním zákonem.*“²⁷ Nebezpečí samo tedy není dokonané porušení právem chráněného zájmu. Naopak je to stav, kdy je trestním právem chráněný zájem porušen jen částečně, či vůbec. Je to stav ohrožení tohoto zájmu. Stav, kdy je podle všech okolností možné se domnívat, že nastane porucha, pokud osoba jednající dle této okolnosti vylučující protiprávnost včas nezakročí činem jinak trestným, a to tak, aby stav nebezpečí odvrátila. Není přitom nezbytné, aby byly ohroženy zájmy zasahující osoby, postačí ohrožení zájmů třetí osoby, za kterou ten, kdo odvrací nebezpečí, jedná (např. v případech, kdy o tom ohrožená osoba neví či z objektivních důvodů není schopna toto nebezpečí odvrátit sama, viz dále v této kapitole tzv. pomoc v krajní nouzi).

Základní skutková podstata krajní nouze definuje následující podmínky užití této okolnosti vylučující protiprávnost:

1. **Bezprostřednost, přímost nebezpečí** - „*O případ krajní nouze nejde, jestliže nebezpečí již pominulo. O případ krajní nouze nejde ani tam, kde nebezpečí hrozí teprve v budoucnu.*“²⁸ Okolnosti vylučující protiprávnost, především krajní nouze a nutná obrana, vycházejí z nutnosti jednat v zájmu ochrany právem chráněného zájmu. Ten musí být v ohrožení. Pakliže ohrožení již pominulo, nebo naopak ještě nehrozí, není splněna podmínka bezprostřednosti ohrožení. Bezprostřednost nebezpečí je nutná také z důvodu subsidiarity. Pokud bude nebezpečí poruchy právem chráněného zájmu dopředu předvídatelné, bude možné zpravidla se mu buď vyhnout, nebo ho odvrátit jinak, než porušením dalšího právem chráněného zájmu. Z judikatury lze uvést např. usnesení nejvyššího soudu 6 Tdo 647/2006, které mimo jiné uvádí: „*U krajní nouze platí, že nebezpečí musí hrozit přímo, bezprostředně. Pokud by nebezpečí již*

---

²⁷ Novotný O., Vanduchová M. a kol., Trestní právo hmotné 1 – obecná část, Praha; Aspi a.s.. 2007, s.264

²⁸ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s.244

pominulo, nebo by hrozilo teprve v budoucnu, ale nikoliv v bezprostřední budoucnosti, o krajní nouzi nejde.“

Porucha tedy nemusí nastat, stačí, aby bezprostředně hrozila. Vybočení z hranic bezprostřednosti nazýváme extenzivním excesem.

2. **Porucha (stav hrozící poruchou)** – Abstraktní pojem, pod který se v praxi schová nesčetné množství způsobů porušení trestním právem chráněného zájmu. *„Pramenem nebezpečí mohou být přírodní síly, napadení zvířetem, kolize povinností, technické nedostatky“*²⁹ Může jít o působení přírodních sil a živlů (například větru, mrazu, slunečního svitu, povodně, zemětřesení a jiné přírodní úkazy), dále může jít o útok zvířete atd. Příčinou jednání v krajní nouzi můžou být i žízeň, hlad, zranění, bolest atd. Častým příkladem je také působení mechanických strojů, elektrického proudu a dalších člověkem vytvořených věcí. Vyjmenovat všechny možné druhy trestněprávních zájmů není možné ani účelné. Podstatným požadavkem pouze je, aby zájem, který je ohrožen, byl chráněn trestním právem, jinak by nemohl být splněn požadavek proporcionality.
3. **Právem (trestním) chráněný zájem** – aby mohla hrozit porucha, musí existovat právem chráněný zájem, kterému porucha hrozí. *“Zákon dovoluje odvracet nebezpečí hrozící jak zájmům společnosti, tak i jednotlivci, ať již jde o ohrožení života, zdraví, svobody, majetku, důstojnosti nebo cti jednotlivce. Může jít o ohrožení zájmů vlastních i cizích.“*³⁰ Odvracet hrozící nebezpečí nemusí nutně osoba, které hrozí. Zájem chráněný trestním právem může odvrácením nebezpečí chránit i např. osoba blízká osobě ohrožené, ale ani to není podmínka. Jedná se o pomoc v krajní nouzi. Pokud někdo poruší trestním právem chráněný zájem při ochraně jiné osoby, a splní ostatní podmínky krajní nouze, nedopustí se trestného činu. *„K jednání v krajní nouzi je oprávněn kdokoli, i ten, kdo stav krajní nouze vyvolal. Vyvolá-li jej však zaviněně, odpovídá za následky, které při odvracení hrozícího nebezpečí vzniknou.“*³¹

---

²⁹ Solnař, Císařová, Fenyk, Základy trestní odpovědnosti, přepracované vydání, Orac, 2003, 2004, s.140

³⁰ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s.245

³¹ Novotný a kolektiv, Trestní zákoník 2010, Eurounion, vyd. 2010, s.99

Druhý odstavce § 28 je speciálním ustanovením vůči odstavci prvnímu a upřesňuje podmínky užití krajní nouze tím, že definuje požadavky, jejichž nesplnění má za následek nemožnost užití této okolnosti vylučující protiprávnost. Jsou to:

1. **Subsidiarita** – „Nejde o krajní nouzi, jestliže bylo možno toto nebezpečí za daných okolností odvrátit jinak...“ – V krajní nouzi tedy nejedná ten, kdo mohl odvrátit nebezpečí (škodu) i jinak. Slovem jinak zákonodárce myslí tak, aby nebylo nutno porušit buď žádný právem chráněný zájem, nebo alespoň porušit právem chráněný zájem méně závažný, než ten, který byl nedodržením podmínky subsidiarity porušen. *“Požadavek subsidiarity krajní nouze vychází z toho, že odvrácení nebezpečí se zpravidla dotýká zájmu osob, které na vzniku nebezpečí nemají žádné viny, o jeho způsobení se v žádném směru nepříčinily, a lze-li proto nebezpečí odvrátit jinak, bez ohrožení jejich zájmů, je třeba tomu dát přednost. Proto je-li možno přímo hrozící nebezpečí včas a spolehlivě odvrátit jinak, nemůže ohrožený použít jednání v krajní nouzi, ale musí využít možnosti vyhnout se nebezpečí útekem apod., přičemž je však třeba brát v úvahu praktické možnosti obviněného k odvrácení takového nebezpečí.”*³² Tento požadavek podporuje judikatura rozhodnutím R 26/1972, ze kterého vychází i výše citovaný úryvek. Předpokladem subsidiarity tedy je faktická nemožnost se porušení právem chráněného zájmu vyhnout. Vedle toho je zde subjektivní pohled osoby jednající v extrémní situaci, pod stresovým faktorem, což může mít za následek nesprávné vyhodnocení situace (posuzování psychického stavu jako subjektivní stránku trestného činu).

Demonstrace subsidiarity u krajní nouze je vhodná na následujícím příkladu: *„A se ocitne ve špatném počasí, vánici, mrazu a za snížené viditelnosti na horské túře, ztratí orientaci, hrozí mu, že zabloudí a možná i umrzne. Vidí opuštěnou horskou chatu, kde by se mohl ukrýt. A musí postupovat tak, aby způsobil škodu co možná nejmenšího rozsahu. Může-li se do chaty dostat rozbitím malé okenní výplně na sklepním okně, nesmí místo toho devastovat vstupní dveře.”*³³ Takové požadavky je třeba nebrat jako ultimativní. V ohrožení života se budou jedincovi myšlenky sotva ubírat k ochraně majetku třetích osob. Na druhou stranu je požadavek subsidiarity

---

³² Šámal a kolektiv, Trestní zákoník I Komentář, §1-139, 1, C.H BECK, 1. Vydání, 2009, s. 323

³³ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s.245

důležitým faktorem ochrany společnosti před excesivním jednáním, především v případech úmyslného vybočení z mantinelů daných právními předpisy a judikaturou.

2. **Proporcionalita** – požadavek proporcionality s požadavkem subsidiarity úzce souvisí. Zákon charakterizuje požadavek proporcionality takto: „...způsobený následek je zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil...“. Hranice subsidiarity a proporcionality je někdy nejasná. Příklad z předchozího odstavce lze vnímat jak z pohledu subsidiarity (A ve vánici nechce zemřít, a protože v lesích nemá jinou možnost, využije chaty, do níž vnikne tak, že by za jiných okolností byl jeho čin považován za protiprávní), tak z pohledu proporcionality (A rozbije malou skleněnou výplň místo devastace vchodových dveří). Smyslem tohoto požadavku je minimalizace škod, které vznikají při jednání v krajní nouzi. I zde je třeba brát ohled na subjektivní stránku činu trestného. Pachatel pod tlakem událostí, jež ho vedou k jednání v krajní nouzi, nemusí být schopen zcela rozpoznat následek svého jednání. Přesto je povinen s přihlédnutím k okolnostem zachovat se tak, aby škoda, kterou způsobí, nebyla stejná, nebo větší, než ta, která mu hrozí. Jednáním v krajní nouzi je možno chránit široké spektrum právem chráněných zájmů. Typickým příkladem je jistě ochrana majetku, nicméně i život a zdraví. Může se jedna i o extrémní případy. *„Může ji však splňovat (myšleno krajní nouzi) jednání, kterým někdo obětováním jednoho lidského života zachrání život více lidí (srov. Rt 20/82). Typický příklad: do záchranného člunu nejsou vzati lidé, kteří se tam již nemohou vejít, člun by se totiž potopil“*³⁴ Je srozumitelné, že extrémní situace si žádají extrémní činy a rozhodnutí. Kritérium výběru přeživších v situacích obdobných tomuto příkladu nelze dopředu obecně definovat.

Excesivní jednání v případě proporcionality bude typické u situací, kdy se do ohrožení dostává majetková hodnota. Vedle tržní ceny majetku se do evaluace dostává i citová hodnota věcí, stejně jako ekonomické rozdíly mezi vlastníky majetků, které se mohou dostat do střetu jako právem chráněné zájmy užití v situaci krajní nouze. Jak ovšem postupovat při hodnocení zájmů? *„Kdy jde o následek zřejmě stejně závažný nebo závažnější, je třeba rozhodnout v každém jednotlivém případě v souvislosti se všemi okolnostmi (srov. č. 26/1972 Sb.rozh.tr.). Pořadí chráněných zájmů není*

---

³⁴ Novotný a kolektiv, Trestní zákoník 2010, Eurounion, vyd. 2010, s.99

jednoznačné. Zdraví má zpravidla vyšší význam než majetek, stejně jako svoboda. (...) Přitom je ovšem třeba brát zřetel na intenzitu ohrožení chráněného zájmu. Tak například lehké zranění nebo krátké omezení osobní svobody, kterým se odvrací škody velkého rozsahu na majetku, může být v konkrétním případě následkem méně závažným, než který hrozil, i když zdraví a svoboda stojí v pořadí chráněných zájmů výše než majetek.³⁵ Nezbytné je přistupovat k jednotlivým případům s přihlédnutím k okolnostem a specifikacím jednotlivých faktorů ovlivňující chování pachatelů činů jinak trestných. Určitý pohled na společenský žebříček hodnocení zájmů nám může dát členění Listiny základních práv a svobod, coby ústavního zákona, jako nejvyššího a základního právního předpisu. Právo na život, zákaz trestu smrti, zákaz zbavení osobní svobody, nucených prací atd. Pokud bude osoba v krajní nouzi jednat s rozparem proporcionality, a pro záchranu nějaké své majetkové hodnoty použije jiné osoby, které způsobí vážné zranění nebo smrt, dopustí se výrazného excesivního chování, které bude mít za následek vyloučení krajní nouze, jako okolnosti vylučující protiprávnost, z právní klasifikace takového případu. V zrcadlovém případě, tedy obětování majetkové hodnoty pro záchranu lidského života by nepochybně šlo jednání secundum et intra legem.

- 3. Ten, komu nebezpečí hrozí, je povinen jej snášet -** *„O krajní nouzi se také nejedná, jestliže ten, komu nebezpečí hrozí je povinen je snášet, například lékař a zdravotnický personál v nemocnici, hasič při záchranných pracích při požáru nebo povodni, policista při výkonu služby.“³⁶ Citát výborně shrnul typická povolání, při jejichž výkonu je krajní nouze zpravidla vyloučena. Jedná se o případy, kdy je s výkonem určitého povolání spojena povinnost snášet vyšší míru rizika, než by se dalo požadovat ostatních jednotlivcích. Tato povinnost však musí být vyjádřena na základě právního předpisu. Nezbytnost speciální zákonné úpravy spolu s odůvodněním nutnosti tohoto požadavku vyjadřuje i důvodová zpráva k trestnímu zákoníku: „Tuto povinnost snášet nebezpečí ukládají určitým kategoriím osob zvláštní předpisy, a tyto osoby se jí nemohou vyhýbat poukazem na své vlastní ohrožení. Bez tohoto doplnění by krajní nouze vylučovala protiprávnost činů, které by jinak byly např. zneužitím pravomoci úřední osoby. Navrhované řešení takové jednání z dosahu*

³⁵ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s.247

³⁶ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s.245

*krajní nouze vylučuje.*³⁷ Příkladů je celá řada. V každodenní realitě většina lidí chrání svůj život a zdraví na úkor téměř všeho ostatního. Když během dne uslyší průměrný jednotlivec výstřel na ulici, pravděpodobně prvně zalehne na zem, než aby hrdinně hledal zdroj ohrožení společnosti a snažil se ho zneškodnit. Ve stejné situaci se ale například policista musí zachovat jinak. Pro policistu ve výkonu povolání by ochrana bezpečnosti osob měla mít de lege přednost před pudovým jednáním ochrany vlastních právem chráněných zájmů, nicméně i výkonu povolání a povinnosti snášet vyšší míru rizika je třeba hledat mantinely. I zde je tedy na místě užít na jednotlivé případy hledisko proporcionality (po policistovy nelze vyžadovat ohrožení života pro ochranu banálního právního zájmu, jakým by mohla být ochrana veřejného majetku při hrozící škodě malého rozsahu apod.).

Zbývá doplnit situace, kdy o jednání v krajní nouzi nejde, ačkoli si osoba jednající myslí opak. Takových typologických případů je několik. Jedná se o případy, kdy:

- a) *Způsobený následek byl zřejmě stejně závažný, nebo ještě závažnější než ten, který hrozil (intenzivní exces),*
- b) *Jednání nebylo provedeno v době, kdy nebezpečí bezprostředně hrozilo, tj. stalo se předtím nebo potom (extenzivní exces),*
- c) *Nebezpečí bylo možno odvrátit jinak, tj. s méně vážnými následky, nebo*
- d) *Byla tu povinnost nebezpečí snášet.*³⁸

V případě ad a) se jedná o nedodržení požadavku proporcionality jednání v krajní nouzi. Jde o případy způsobení následku, který svou intenzitou potírá smysl ustanovení o krajní nouzi. V případě dle ad b) se jedná o případ nedodržení požadavku bezprostřednosti. Ad c) znamená porušení podmínky subsidiarity jednání v krajní nouzi. Pokud při jednání v krajní nouzi pachatel vybočí některým z výše zmíněných způsobů, bude trestně odpovědný za spáchaný trestný čin, nicméně fakt, že jednal v krajní nouzi, bude posouzen jako polehčující okolnost (viz. § 41 písm. g) Trestního

---

³⁷ Důvodová zpráva k hlavě III – Okolnosti vylučující protiprávnost činu – § 28 k trestnímu zákoníku č. 40/2009 Sb.,

³⁸ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s.249

zákoníku – „Soud jako k polehčující okolnosti přihlédně zejména k tomu, že pachatel spáchal trestný čin odvraceje útok nebo jiné nebezpečí, aniž byly zcela splněny podmínky nutné obrany nebo krajní nouze, anebo překročil meze přípustného rizika nebo meze jiné okolnosti vylučující protiprávnost).“.

Zvláštním případem vymykajícím se shora uvedeným situací je tzv. zdánlivá, neboli putativní krajní nouze. „O zdánlivou krajní nouzi jde tehdy, pokud se pachatel omylem domníval, že je zde nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému trestním zákonem, ale ve skutečnosti zde takové nebezpečí není. Takový případ se posoudí podle zásad o skutkovém omylu, který vylučuje odpovědnost za úmyslný trestný čin.“³⁹ Za úmyslný trestný čin tedy osoba jednající v putativní krajní nouzi odpovědná nebude, bude ale předmětem vyšetřování a prokazování, zda bude dále odpovědná za čin způsobený nedbalostí. Bez trestní odpovědnosti z takové situace může vyjít pouze, prokáže-li, že nejen že o tom, že porušuje právem chráněný zájem (neexistenci domnělé krajní nouze) nevěděla, ale ani o tom objektivně vědět nemohla. V opačném případě bude odpovědný za trestný čin způsobený nevědomou nedbalostí (o porušení právem chráněného zájmu nevěděl, ač vědět měl a mohl).

Závěr kapitoly bych rád věnoval institutu tzv. omluvné krajní nouze. Omluvná krajní nouze není obsažena v našem právním řádu, nicméně je poměrně hojně využívána v zahraničních trestněprávních úpravách (např. v Polsku, Španělsku či Švýcarsku). Omluvná krajní nouze se týká takových případů, ve kterých není dodržena proporcionalita mezi ohroženými zájmy. České trestní právo požaduje, aby následek jednání směřujícího k odvrácení poruchy jednoho zájmu nebyl zjevně stejně závažný nebo závažnější, než následek, který hrozí zájmu druhému (ohroženému). „Obvykle podle takového ustanovení jedná bez viny (nezaviněně), kdo v současném, jinak neodvratitelném nebezpečí pro určité právní statky (např. život, zdraví nebo svobodu), spáchá protiprávní čin, kterým způsobí následek stejně závažný, jaký hrozil (popř. i závažnější). Mohou být stanoveny další podmínky, např. aby odvracel nebezpečí hrozící jemu, členovi rodiny nebo osobě blízké. Takové ustanovení se podle některých úprav neužije za zvláštních okolností (zejména pokud nebezpečí sám

---

³⁹ Novotný a kolektiv, Trestní zákoník 2010, Eurounion, vyd. 2010, s.99

*způsobil, nebo byl povinen nebezpečí snášet), pak je pouze možné trest zmírnit.*⁴⁰ Pokud je tedy dodržena subsidiarita jednání v krajní nouzi, a dále případná podmínka vyžadovaná trestním právem (blízkost osoby, zvláštní situace předvídaná právními předpisy aj.) je možné vyloučit zavinění. V současné úpravě českého trestního práva by takové jednání mohlo být trestné mírněji podle polehčujících okolností, ve výjimečných případech může soud od trestu upustit úplně. Nicméně zavinění vyloučit nelze.

3.2. Vztah krajní nouze k nutné obraně

Porovnání těchto dvou institutů okolností vylučujících protiprávnost je logické vzhledem k jejich povaze. Mezi těmito dvěma paragrafy existuje mnoho společných specifik, přesto každé odpovídá jiné situaci, ke které může dojít, a která díky svým okolnostem vylučuje protiprávnost a tím pádem také nutnost potrestání osoby konající čin jinak trestný. Nejdříve se tedy zaměříme na znaky, které jsou těmito okolnostem vylučujícím protiprávnost společné.

Prvním výrazným společným znakem je oblast zájmů, které Krajní nouze i nutná obrana chrání. Tím není myšlena společnost druhu nebezpečí, jež svým chováním osoba jednající za těchto okolností odvrací, ale zájmy, které takovým jednáním chrání, tedy zájmy chráněné trestním zákonem. *„Občan má právo se postavit na odpor každému, kdo by ohrožoval či porušoval lidská práva a základní svobody, které jsou deklarovány v ustanoveních Ústavy České republiky, v Listině základních práv a svobod a v ratifikovaných a vyhlášených mezinárodních smlouvách o lidských právech a základních svobodách, jimiž je ČR vázána.(...) Nejdůležitější práva a základní svobody dle LPS jsou:*

- *Právo na život (nikdo nesmí být zbaven života – čl. 6) Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné*

---

⁴⁰ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s.246

- *Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí (čl. 7). Omezena může být jen v případech stanovených zákonem*
- *Osobní svoboda (čl. 8)*
- *Právo vlastnit majetek (čl. 11). Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu.*
- *Obydlí je nedotknutelné (čl. 12). Není dovoleno do něj vstoupit bez souhlasu toho, kdo v něm bydlí.“⁴¹*

V citaci jsou shrnuty základní zájmy chráněné již Listinou základních práv a svobod, z nichž vychází i trestní zákon. Vzhledem k požadavku proporcionality, která je dalším požadavkem jak krajní nouze, tak nutné obrany, lze vyvodit, že v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe musí být okolnosti vylučující protiprávnost k dispozici k ochraně především základních a nejdůležitějších zájmů chráněných zákonem. Jednání v krajní nouzi i nutné obraně bývá zpravidla krajním jednáním v extrémních situacích. Život, zdraví, majetek, nedotknutelnost obydlí ale i osobní svoboda proto budou nejčastějšími zájmy, které jednáním v krajní nouzi ale i nutné obraně chráníme.

Dalším společným znakem je proporcionalita jednání. V krajní nouzi je, jak je již popsáno výše, nutno splnit požadavek přiměřenosti mezi následkem hrozícím a následkem způsobeným jednáním směřujícím k ochraně právem chráněného zájmu. U nutné obrany je zas požadavek proporcionality vyjádřen přiměřeností obrany k vedenému útoku. Nepřiměřenost zákroku vedoucího k ochraně zájmů chráněných zákonem by mohla vést ke zneužití práva jednat podle okolností vylučujících protiprávnost, a proto považuji za správné a nezbytné její vyjádření v trestním zákoníku. Naproti tomu považuji za nezbytné, aby soudy při svém rozhodování postupovaly ke každému případu zvlášť a s citem posoudili především subjektivní stránku každého takového jednání (především v situacích ohrožení života a zdraví je člověk pod stresem a tlakem nedostatku času, na základě toho potom nemusí rozhodnout objektivně správně).

---

⁴¹ Novotný František, Právo na sebeobranu, vyd. Lexin Nexis, 1. Vyd., 2006, s.4

Esenciálním znakem obou okolností vylučujících protiprávnost je, jak je již patrné přímo z jejich definic, vyloučení škodlivosti nebo nebezpečnosti pro společnost. Jednání v krajní nouzi či nutné obraně je naopak pro společnost jednáním prospěšným, protože pomáhá chránit zájmy chráněné trestním právem tam, kde není možné domáhat se bezprostřední ochrany ze strany veřejné moci, nebo tam, kde se nebezpečí nelze okamžitě vyhnout jinak (pouze krajní nouze). Vztah škodlivosti či nebezpečnosti a protiprávnosti je zřejmý. Zákon definuje pro společnost nebezpečné a škodlivé jednání ve skutkových podstatách trestných činů, čímž formálně umožňuje takové jednání trestně stíhat, a zároveň předem upozorňuje na jednání právem nedovolené, čímž přispívá k právní jistotě, což je jedna ze základních a nezbytných vlastností právního státu.⁴²

Vedle znaků shodných jsou zde na druhé straně rozdíly, které jsou specifické pro každou tuto okolnost vylučující protiprávnost zvlášť. Ač jsou situace a zájmy chráněné jednáním za těchto okolností často velmi shodné, až totožné, rozdíl mezi krajní nouzí a nutnou obranou je evidentní. Jedná se především o příčinu ohrožení právem chráněného zájmu. U krajní nouze obecně hovoříme o nebezpečí hrozícímu právem chráněnému zájmu – „*nebezpečí, jež se odvrací, může být způsobeno přírodní silou, zvířetem, člověkem, popř. jinak. Nebezpečí může záležet i v útoku člověka, jestliže je odvráceno způsobením škody jinému než útočníkovi.*“⁴³ Nutná obrana je tedy definována jako útok člověka, zatímco u krajní nouze jde o ohrožení obecně, nebo spíše objektivně vzniklé, nezáležející na přímé vůli způsobit následek na životě a zdraví jiného člověka přímým útokem. Obrana bude v případě nutné obrany tedy znamenat obranu výhradně vůči útočníkovi, tedy útočící fyzické osobě, naproti tomu krajní nouze je obranou proti jednání třetí osoby, která zpravidla na vzniku nebezpečné situace nenese vinu, popřípadě půjde o ochranu právem chráněného zájmu proti síle nespočívající v konání člověka (divoká zvěř, přírodní síly apod.). Výjimku z tohoto pravidla tvoří případy dle judikátu č. 9/1988 Sb. Rozh.tr. – Nebezpečí spočívající v útoku člověka, jehož výrok zní: „*Nebezpečí, které občan odvrací v krajní nouzi, může spočívat i v útoku člověka. V takovém případě jde o krajní nouzi, a ne*

---

⁴² srov. Pojem právního státu a právní jistoty viz. Knapp, Viktor. Teorie práva. 1. Vydání, C.H.BECK, 1995, s. 205, marg. 481

⁴³ Novotný a kolektiv, Trestní zákoník 2010, Eurounion, vyd. 2010, s.99

nutnou obranu, tehdy, kdy jednáním jinak trestným je způsobena škoda jinému než útočnickovi.“⁴⁴ Jako příklad lze uvést situaci, kdy osoba A vede útok na osobu B. Osoba B vykonává nutnou obranu k odvrácení útoku osoby A a přitom zraní osobu C. Proti osobě A jednala osoba B v nutné obraně, avšak proti osobě C jednala osoba B v krajní nouzi – nevedla proti ní cíleně útok, zranila ji při odvrácení útoku jiné osoby - „např. výstřel směřující proti útočnickovi zasáhne a zraní náhodného kolemjdoucího“.⁴⁵

Za určitý rozdíl lze považovat také míru přísnosti, kterou zákon vyžaduje pro užití krajní nouze proti nutné obraně. V případě krajní nouze zde oproti nutné obraně přibývá požadavek subsidiarity, tedy povinnosti odvrátit nebezpečí jiným způsobem, pakliže to za daných okolností bylo možné. Tento požadavek nutná obrana nemá (více k nutné obraně v následující části práce). Specifickým a odlišným způsobem je mezi krajní nouzí a nutnou obranou vyjádřen i požadavek proporcionality.“ Zatímco u krajní nouze nesmí být následek větší, ba ani stejný, jako hrozící nebezpečí, u nutné obrany se setkáváme pouze s požadavkem zjevné přiměřenosti obrany a útoku – „Při posuzování přiměřenosti nutné obrany neplatí proporcionalita mezi škodou hrozící z útoku a škodou způsobenou obráncem. Škoda způsobená obráncem může být větší než škoda hrozící z útoku. Výrazně hrubý nepoměr škody hrozící z útoku a škody způsobené v obraně však může vést k závěru, že obrana byla způsobu útoku zcela zjevně nepřiměřená (úmyslné usmrcení zloděje při krádeži jízdního kola).“⁴⁶ Požadavek proporcionality jednání u nutné obrany existuje, nicméně je koncipován trochu odlišně.

Pro úplnost lze zmínit načasování jednání podle nutné obrany a krajní nouze. Zatímco u nutné obrany se zpravidla jedná o útok, který již nastal a trvá (nebo se jedná o okamžik bezprostředně před útokem, který ovšem každým okamžikem hrozí), u krajní nouze se hovoří o nebezpečí hrozícím. To znamená, že v případě krajní nouze je cílem a priori odvrátit nebezpečí ještě před tím než nastane. Mohou nastat i situace, kdy dvě osoby budou v interakci proti sobě využívat jeden nutné obrany a druhý

---

⁴⁴ Překlad judikátu ze slovenského jazyka

⁴⁵ Novotný O., Vanduchová M. a kol., Trestní právo hmotné 1 – obecná část, Praha; Aspi a.s.. 2007, s.265

⁴⁶ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s. 254.

krajní nouze. Zde použiji parafrázi z publikace profesora Jelínka, který zmiňuje případ tzv. Karneadova prkna, kdy dva muži, kteří ztroskotali na moři, doplávali k jednomu prknu, které ovšem mohlo unést pouze jednoho z nich. Při souboji o prkno zvítězil silnější z nich. Ten jednal v krajní nouzi, kdy se snažil zmocnit se prkna za účelem ochrany svého života, zatímco druhý, snažící se odrazit útok silnějšího, jednal v tu chvíli v nutné obraně.⁴⁷ Otázkou je, zda by dle dnešní právní úpravy nebyl především čin silnějšího chápán jako trestný čin vraždy, nicméně je to velmi názorný příklad rozdílu a zároveň prezentace úzké hranice mezi těmito dvěma instituty.

4. Nutná obrana

4.1. Nutná obrana - obecná charakteristika

Další, v pořadí druhou okolností vylučující protiprávnost je dle § 29 Trestního zákoníku Nutná obrana. Po § 28 téhož zákona – Krajní nouzi, je nacházíme další instrument trestního práva pro vyloučení protiprávnosti tam, kde takové chování není pro společnost nebezpečné, tedy tam, kde chybí materiální znak činu jinak trestného. *„Ve vztahu ke krajní nouzi je nutná obrana zvláštním, speciálním, privilegovaným případem. Místo jakéhokoliv nebezpečí je tu útok (úmyslné protiprávní jednání člověka, útok je vlastně kvalifikovaným nebezpečím).“*⁴⁸ Rozdílům mezi nutnou obranou a krajní nouzí byla věnována kapitola 3.2 této práce. Jde tedy opět o případy určitého specifického druhu svépomoci, konkrétně při ochraně zájmů chráněných trestním právem. Tyto zájmy nejsou stručnou zákonnou definicí blíže popsány, jde tedy obecně o všechny zájmy chráněné trestním právem, které jsou ohroženy.

Zájmy chráněné trestní právem nám v praxi pomáhají chránit veřejné sbory. Při nutné obraně, tedy útoku vedenému člověkem, půjde především o obecní či státní policii, výjimečně i jiné složky. Pokud je to možné, je vhodné a účelné využít k ochraně svých zájmu veřejné sbory – *„Účelem nutné obrany je dát možnost občanům k ochraně zájmů vlastních, zájmů jiných osob, zájmů státu a společnosti,*

---

⁴⁷ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s. 246 – poznámka pod čarou

⁴⁸ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s. 250

*neboť na místě není často možné zajistit včasný zásah veřejných orgánů.*⁴⁹ V případech, kdy je však nutno chránit zájem chráněný trestním právem bezprostředně na místě, bez možnosti ochrany ze strany veřejných orgánů, jedná osoba chrání tyto zájmy v souladu se zákonem i v případě porušení právem chráněných zájmů útočníka. Ochrany je zapotřebí zpravidla okamžitě, bezprostředně. To ve velkém množství případů vylučuje možnost ochrany ze strany veřejné moci. Není totiž možné, aby příslušníci veřejných sborů byli přítomni vždy, všude a u jakékoli konfliktní situace. Pro takto důkladnou ochranu by musely být řady těchto veřejných sborů mnohonásobně širší, a troufám si tvrdit, že ani veřejnosti by se v důsledku nezamlouvala situace, kdy by bylo možné potkat např. policistu doslova na každém kroku. Vedle toho takto masivní nárůst státních zaměstnanců by měl fatální následky na hospodaření s veřejnými prostředky a na státní rozpočet.

Základní skutková podstata definuje tyto náležitosti pro jednání v nutné obraně:

- 1) **Čin jinak trestný** – osoba odvracející útok, jednající v nutné obraně se může dopustit činu, který by byl trestný v případě, že by osoba nejednala v souladu se znaky skutkové podstaty nutné obrany, jako okolnosti vylučující protiprávnost takového jednání. Existují případy, kdy při není nutno užít při odvracení útoku protiprávního jednání (postačí např. zvýšit hlas, či naznačit ochotu se bránit). Takový případ není jednáním v nutné obraně.
- 2) **Útok** – *„Útok bývá pojmově vymežován několika znaky: jednání člověka, protiprávné, přítomné, skutečné, proti určitým objektům.“*⁵⁰; *„Nutná obrana směřuje proti útoku, který ohrožuje společenské vztahy chráněné trestním zákoníkem a který přímo hrozí nebo trvá. Útok je úmyslné, protiprávní jednání člověka, jež je nebezpečné pro společnost. Jen takové jednání totiž ospravedlňuje obranu proti útočníkovi, jejíž podmínky jsou oproti jednání v krajní nouzi mírnější. Lze říci, že útok je vlastně určitý druh nebezpečí.“*⁵¹ Útokem tedy rozumíme kvalifikované jednání člověka, směřující k porušení právem chráněných zájmů jiného člověka. Na rozdíl od krajní nouze tedy

⁴⁹ Šámal a kolektiv, Trestní zákoník I Komentář, §1-139, 1, C.H BECK, 1. Vydání, 2009, s. 329

⁵⁰ Dolenský Adolf, Přiměřenost nutné obrany, Sborník prací z trestního práva k 70. narozeninám prof. Solnaře, Praha: univerzita Karlova, 1969. S. 28

⁵¹ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s. 251

nebezpečí představuje specifičtější druh ohrožení. Útok tedy koná jiná fyzická osoba. I zde existuje výjimka, a to útok zvířete, vyvolaný člověkem, směřující proti jinému člověku, tzv. zvíře poštvané. Takový útok je posuzován jako útok toho, kdo zvíře poštvá, a samotné zvíře je považováno za nástroj útoku.⁵² Otázkou zůstává, jak judikatura pojmenuje v těchto případech zvíře, jelikož živý nástroj bylo možné zformulovat na základě definice starého občanského zákoníku č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, který zvíře definoval zvíře jako věc de iure. Nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník však již přiznává zvířatům zvláštní postavení oddělené od právních vlastností věci, konkrétně jeho § 494 říká „Živé zvíře má zvláštní význam a hodnotu již jako smysly nadaný živý tvor. Živé zvíře není věcí a ustanovení o věcech se na živé zvíře použijí obdobně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze.“ Zvíře bude pořád prostředkem útoku vedoucího člověkem, na fyzickém stavu věci se nic nemění, pouze pojmenování „živého nástroje“ může ve srovnání s novým občanským zákoníkem působit nevhodně.

Útokem je tedy úmyslné jednání člověka. Útočník musí vědět, že jedná v rozporu s právem (zpravidla trestním, ale nikoliv výlučně, „útok může mít i znaky přestupku či jiného deliktu“⁵³), jedná vědomě a s určitým cílem, jímž je porušení právem chráněných zájmu oběti (typicky zdraví, život, majetek). Útok má typicky formu konání, tedy aktivního jednání pachatele vedoucího útok. Toto však není podmínkou. Existují případy, kdy také jednání omisivní, tedy nekonání, je útokem. „Majitel jde venčit do parku psa. Pes napadne dítě a pokouše je. Majitel nijak nezasáhne, nic neučiní“⁵⁴ Majitel mohl a měl zasáhnout proti útoku jeho psa a neučinil tak, tedy nekonal. Tím se dopustil útoku nekonáním ve chvíli, kdy měl povinnost konat.

- 3) Přímost, trvání útoku** – obrana proti útoku musí mít jasnou časovou ale i místní návaznost. Ten, kdo jedná v nutné obraně, totiž reaguje na útok, který buď již probíhá, nebo bezprostředně hrozí. I zde je nutné posoudit vždy konkrétní okolnosti případu. Co znamená, že útok bezprostředně hrozí? Kdybychom jako příklad pojali fyzické napadení, bude jednáním v nutné obraně již případ, kdy ten, kdo se brání, sice dá

⁵² Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s. 251

⁵³ Šámal a kolektiv, Trestní zákoník I Komentář, §1-139, 1, C.H BECK, 1. Vydání, 2009, s. 330

⁵⁴ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s. 251-2

první ránu, ale jednal tak v přesvědčení, že předchází jednání osoby vedoucí útok. Usuzovat se tak dá již z ústního jednání útočníka, z výhrůžek vedoucích k násilí, roli zde může také hrát znalost povahy a předchozích jednání takové osoby. Obrana také může vést proti útoku již probíhajícímu. V takovém případě se osoba jednající v nutné obraně snaží odvrátit útok, který již započal. V případě fyzického útoku je tedy doba, kdy je možné se bránit útokem na právem chráněné zájmy osoby, jež vede útok zpravidla jednoznačně daná. Obrana může trvat, dokud není odvráceno nebezpečí plynoucí z útoku. Tato hranice je mnohem méně zřetelná jedná-li se o majetkovou trestnou činnost. „Útok trvá, pokud nepominulo nebezpečí pro napadený chráněný zájem, popř. nepominulo nebezpečí dalších škod (Rt II/65, 26/67, 18/79). Proto lze použít nutné obrany i vůči zloději, který po zmocnění se věci odchází z místa činu. Taková krádež je sice již dokonána, ale útok ještě trvá. Není-li jisté, zda útok skončil, platí v trestním řízení zásada „ v pochybnostech ve prospěch – in dubio pro reo“ (viz Rt 39/91). Jde o pochybnost v otázce skutkové.“⁵⁵ Jako zdařilou definici okamžiku, kdy je vhodné započít nutnou obranu, vnímám „Zpravidla bude počátek nutné obrany spadat v jedno s okamžikem, kdy útok přejde do stádia pokusu“.⁵⁶ Kromě případů, kdy osoba jednající v nutné obraně vhodně zhodnotí situaci tak, že je vhodné předejít v reakci útočníka, je okamžik zahájení pokusu trestného činu zpravidla vhodným okamžikem k započetí nutné obrany.

- 4) Zájem chráněný trestním zákonem** – stejně jako u krajní nouze, i zde se obecně rozumí jakýkoliv zájem, který je chráněn trestním zákonem, nicméně typicky se jedná zpravidla o život, zdraví, majetek či osobní svobodu, možná je i kombinace těchto zájmů v rámci jednoho útoku (souběh trestných činů). „I v případě nutné obrany tak jde o střet zájmů: na straně jedné zájmu, který byl útokem napaden (např. majetek bránícího se občana) a na straně druhé zájmu útočníka, který je při nutné obraně obětován (např. zdraví) aby byl útok odražen.“⁵⁷ Právem chráněný zájem útočníka je zde obětován proto, že při středu dvou takových zájmů, nese riziko jednání ten, kdo jedná protiprávně, a je tedy původcem nebezpečné a protiprávní situace (nikdo nemůže mít užitek ze svého protiprávního jednání). Nemusí přitom jít pouze o zájem

⁵⁵ Novotný a kolektiv, Trestní zákoník 2010, Eurounion, vyd. 2010, s.101

⁵⁶ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s. 252-3

⁵⁷ Šámal P. a kol., Trestní právo hmotné, 7. Vyd., Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s.218

jednotlivce. Nutná obrana může také směřovat proti útoku na zájem společnosti, či právnických osob, prostě o veškeré zájmy chráněné trestním zákonem.

Mimo tyto hlavní znaky nutné obrany je zde několik dalších vlastností, jež je třeba zmínit. U nutné obrany, na rozdíl od krajní nouze, neexistuje požadavek subsidiarity. Osoba jednající v nutné obraně nemá tedy povinnost se primárně útoku vyhnout, například útekem, domluvou, či jinak. Zákon nezná ani nutnost přivolání orgánu státní moci ve vztahu k nutné obraně. Oproti krajní nouzi je zde tedy mírnější kritérium použití nutné obrany. „*Jednání v nutné obraně je právem občana, a je na něm, zda se rozhodne pro obranu nebo pro jiné východisko (např. přivolání policie, přivolání pomoci dalších osob – srov. k tomu R 25/1976).*“⁵⁸ Každý má právo se tedy v situaci nutné obrany rozhodnout, jakou cestou půjde, zda hrozící útok sám odrazí, zda se mu útekem vyhne, zda přivolá pomoc policie nebo dalších osob. Ne ve všech situacích jsou všechny tyto možnosti realizovatelné. Osobně se kloním k názoru, že vynechání subsidiarity je v tomto případě vhodné. Možnost obrany by neměla být nikdy postavena mimo zákon. Ve stresující situaci je velmi obtížné se rozhodnout, co je správné zároveň logické řešení konfliktu. Útočící osoba svým chováním ohrožující svým chováním zájmy společnosti či jednotlivce by se s požadavkem subsidiarity ocitla v širší právní ochraně před reakcí obránce, což by bylo v rozporu se smyslem ustanovení nutné obrany.

Situací sui generis je útok ze strany dítěte, nepřičetné osoby či osob, jednajících v omylu. „*Vychází-li útok od dětí, osob jednajících v omylu, osob nepřičetných (nikoliv však pod vlivem návykových látek), bude třeba, aby se napadený pokusil v prvé řadě útoku vyhnout (například i osob jednajících v omylu může stačit, že budou na svůj omyl upozorněny). Porovnáváme dvě hlediska, a to přiměřenost (vztah intenzity obrany a útoku) a proporcionalitu (vztah škody z útoku hrozící a škody v obraně způsobené). Rozhodující je první hledisko.*“⁵⁹ U těchto osob, které buď nemají schopnosti k rozpoznání následků svého jednání, nebo je mají, ale jednají v omylu, je subsidiarita žádoucí. Starší literatura vycházela dokonce z problematiky posouzení tohoto typu útoku, kdy nebylo zprvu jisté, zda zařadit útok těchto osob a

---

⁵⁸ Šámal a kolektiv, Trestní zákoník I Komentář, §1-139, 1, C.H BECK, 1. Vydání, 2009, s. 332

⁵⁹ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s. 253

následné jednání obránce pod krajní nouzi nebo nutnou obranu. V publikaci z roku 1969 se autor kloní ke krajní nouzi, kdy však přiznává: „Řešení je v tom, posuzovat tyto případy jako krajní nouzi, avšak uvolnit podmínky pokud jde o poměr škod, totiž analogicky podle ustanovení o nutné obraně připustit způsobení i větší škody, než jaká hrozila. Taková analogie by vedla ke zúžení trestní odpovědnosti a byla by tedy přípustná.“⁶⁰ Nyní se odborná veřejnost kloní k ustanovení o nutné obraně sui generis. V rámci ochrany zájmu těchto osob je vhodnější se jejich útoku vyhnout, a zajistit, aby se jim dostalo vhodné péče a zároveň ochrany společnosti před dalším takových jednáním z jejich strany (například přivoláním policie, rodičů dítěte, opatrovníka nepřítelny osoby). Otázkou zůstává, do jaké míry je osoba se sníženou rozumovou nebo rozpoznávací schopností schopna pochopit vysvětlení podané osobou napadenou. I útek je v takové situaci žádaným řešením, s tím, že dalším krokem je nutno přivolat pomoc k zajištění takto jednajících osob. Pokud ovšem jednání těchto osob přímo ohrožuje především život a zdraví osoby jednající v nutné obraně, a není-li možné se tomuto útoku nijak vyhnout, bude případné porušení právem chráněného zájmu této útočící osoby posouzeno, jako nutná obrana i přes sníženou rozpoznávací či rozumovou schopnost útočnicka.

Nemožnost dovolávat se nutné obrany je dále v případech, kdy se jí dovolává útočnick, jinými slovy proti nutné obraně nelze použít nutné obrany. Nutná obrana jako okolnost vylučující protiprávnost, je založena na faktu, že odráží útok toho na trestním právem chráněný zájem, při odvracení takového útoku jedná ten, to jej odráží v souladu s právními předpisy, nicméně osoba útočící se této okolnosti vylučující protiprávnost dovolávat nemůže. Jediněc, jež útok vede, by totiž v takovém případě užíval právní ochrany protiprávního jednání, což je v rozporu se smyslem úpravy okolností vylučujících protiprávnost. Samotná obrana má ovšem zákonnou hranici, za níž se již o nutnou obranu nejedná, o tomto dále viz rozbor druhého odstavce § 29.

Zvláštním případem je v praxi též útok vyprovokovaný. Stejně jako jiný útok na zájem chráněný trestním právem, je pro společnost nebezpečné i jednání

---

⁶⁰ Dolenský Adolf, Přiměřenost nutné obrany, Sborník prací z trestního práva k 70. narozeninám prof. Solnaře, Praha: univerzita Karlova, 1969, s.29

osoby, která vede útok, ke kterému byla provokována. Samotná provokace není dostatečným ospravedlněním k útoku. „*Jedná-li však obránce v úmyslu vyprovokovat útok, aby pak mohl proti útočníkovi sám spáchat trestný čin, nejde o nutnou obranu. Provokace útoku je v takovém případě prostředkem spáchání trestného čin. Znamená uskutečňování úmyslu spáchat trestný čin a odnímá následujícímu odvracení útoku povahu nutné obrany.*“⁶¹ Znalost trestního práva by v takovém případě mohla pachateli poskytnout způsob, jak se vyhnout odpovědnosti za spáchaný trestný čin. Neznamená to, že by ten, je se vyprovokovat nechal, nejednal protiprávně, naopak i ten nese odpovědnost za útok na trestním právem chráněný zájem. Provokatér se záměrem zvrátit svou obranu na útok nebude ovšem splňovat požadavek subjektivní stránky nutné obrany, bude jednat v úmyslu porušit právem chráněný zájem.

K nutné obraně je oprávněn každý, jehož právem chráněné zájmy jsou útokem přímo ohroženy. Ovšem zákonná dikce se soudy a odbornou veřejností vykládá šířeji. K nutné obraně je oprávněn nejenom ten, na jehož zájmy je útok veden, ale obecně kdokoli. Je zde více důvodů pro toto tvrzení. Útok může být vedet jak na individuální zájem, tak na zájem společnosti. Pokud je útok veden na právem chráněný zájem individuálního člověka, ten nemusí, a často není schopen se ubránit sám. K pomoci v nutné obraně je tak oprávněn kdokoli, kdo je pomoci ochoten. „*K nutné obraně je oprávněn kdokoli, nejenom sám ohrožený.*“⁶² Jako příklad uvádím též část výroku nejvyššího soudu NS (Rt) Tpj 59/83 „*K nutné obraně je oprávněn kdokoliv; každý je oprávněn odvrátit útok, i když útok nesměřuje proti němu samému, i když sám útokem dotčen není.*“ To znamená, že osoba, která odvrací útok na zájmy chráněné trestním právem, jedná de iure v nutné obraně, ačkoli se sama v ohrožení svých vlastních zájmů původně neocitla. Zákon a judikatura tak dává širší prostor k obraně zájmů v situacích, kdy každý je oprávněn zasáhnout proti protiprávnímu jednání. Tato vlastnost ustanovení o nutné obraně je společná s krajní nouzí, a vychází z domněnky, že napadená osoba nemusí vždy být schopná právem chráněný zájem bránit (nedostatečná síla, strach, zdravotní indispozice atd.).

---

⁶¹ Jelínek Jiří a kolektiv, *Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část)*, 2. vydání, Leges 2010, s. 252

⁶² Novotný a kolektiv, *Trestní zákoník 2010*, Eurounion, vyd. 2010, s.102

Nutná obrana jako okolnost vylučující protiprávnost není přípustná v případech, kdy osoba ohrožující, nebo porušující právem chráněné zájmy jedná v souladu s platnou a účinnou právní úpravou, především jedná-li tak z mandátu svého povolání. Například policista při zatýkání podezřelé osoby omezí její osobní svobodu, v případě nutnosti je oprávněn se fyzicky bránit útoku takové osoby, a právem chráněné zájmy tak neporušuje. Jedná totiž v zájmu ochrany právem chráněných zájmů společnosti tím, že společnost zatčením podezřelého chrání před jeho dalším pácháním trestné činnosti. Pro policisty a jiné orgány státní moci musí ovšem existovat právní předpis, na jehož základě a v jehož mezích je oprávněn a povinen takový jedinec zasahovat. Nutná obrana proti zásahu ze strany veřejných činitelů je možná pouze v případě imperfektních, nepřiměřených či od počátku neoprávněných jednání takových činitelů – *„Nutná obrana je přípustná i proti útokům veřejných činitelů, které jsou postiženy vadami, jež je zbavují povahy takových úkonů (vůbec nepatří do jejich pravomoci srov. Rt 47/1980 nebo zakládají skutkovou podstatu trestného činu). Pokud tyto úkony perfektní, není proti nim nutná obrana připuštěna, poněvadž jde o výkon práva nebo povinnosti (srov. Rt 55/77). Při zajišťování výkonu rozhodnutí jiného orgánu požívají policisté ochranu veřejného činitele, i kdyby toto rozhodnutí bylo věcně nesprávné (Rt 11/88)“*⁶³ Problematické bude v praxi rozeznat nepřiměřenost zásahu ze strany veřejných činitelů. Pokud se tak stane, a např. policista skutečně překročí svou pravomoc, je možná nutná obrana proti takovému zákroku. I u ní je však třeba mít stále na paměti zákonný požadavek přiměřenosti nutné obrany. Pokud by byl překročen požadavek přiměřenosti nutné obrany proti policistovi jednajícimu mimo svou pravomoc, založí takové jednání odpovědnost pouze za spáchání toho konkrétního trestného činu. Speciální ochrana osob jednajících jako orgán veřejné moci (např. § 323 trestního zákoníku – Násilí proti orgánu veřejné moci) se v takovém případě nepoužije (jud. R 47/1980).

Stejně jako u krajní nouze i u nutné obrany existují případy tzv. putativní (domnělé) nutné obrany. Jedná se o situace, ve kterých se osoba brání neexistujícímu útoku. Tyto případy se posuzují jako skutkový omyl, a osoba v nich jednající nese odpovědnost za spáchaný trestný čin, zpravidla nedbalostní – *„Domníval-li se pachatel mylně, že zde útok je, nepřičítá se mu trestný čin úmyslný,*

⁶³ Novotný a kolektiv, Trestní zákoník 2010, Eurounion, vyd. 2010, s.102

ale zjišťuje se, není-li v tom nedbalost, jestliže sice pachatel nevěděl, že ve skutečnosti o útok nejde, avšak podle svých osobních poměrů a okolností o tom vědět měl, a mohl. Obdobně při skutkovém omylu o intenzitě útoku a o trvání útoku.“⁶⁴ V těchto případech se zkoumá především objektivní možnost pachatele rozpoznat za daných okolností pravý útok od nepravého. Pokud na něho například zaútočí neznámý člověk v parku, nebude mít pachatel možnost rozpoznat, že se jedná o žert, byť by tento útok byl pouze vtipem zosnovaným jeho přáteli. Pokud tedy pachatel putativní nutné obrany prokáže, že ani při vynaložení veškerého úsilí, jež od něj bylo možné za daných okolností požadovat, neměl šanci rozpoznat, zda jde skutečné nebezpečí nebo ne, nebude trestně odpovědný, pokud nevybočí z mezí přiměřenosti takového zákroku – „Nebyl-li např. při putativní nutné obraně omyl v existenci útoku zaviněn, potom se všeobecně akceptuje, že obrana byla přiměřená, bude-li přiměřená představě o takovém útoku. Objektivní kritérium by se zde nemohlo uplatnit.“⁶⁵

4.2. Nutná obrana – limity a hranice

Nutnou obranou se nerozumí obrana zcela neomezená. První odstavce § 29 trestního zákoníku je do jisté míry specifikován a limitován odstavcem druhým, který nutné obraně vytyčuje hranice větou *„Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.“* Toto na první pohled jednoduché pravidlo lidského chování je ovšem nutno vykládat v širším slova smyslu. Je zde několik hledisek, která se přiměřenosti útoku týkají, a to přiměřenost ve smyslu časovém, dále ve smyslu intenzity obrany a útoku, způsobu provedení obrany a útoku, a proporcionality následku obrany a útoku. *„Přiměřenost obrany znamená, že obrana je schopná odrazit útok, tj. je způsobilá k jeho spolehlivému odvrácení. Z uvedeného plyne, že obrana musí tak intenzivní, aby útok odvrátila, tj. být silnější než útok, jinak by ztrácela smysl.“⁶⁶* Pro pochopení základního důvodu nezbytnosti existence nutné obrany jako okolnosti vylučující protiprávnost je nezbytné uvědomit si její prvotní smysl, cíl. Člověk jedná v nutné obraně ve chvíli, kdy odráží útok na jeho právem

---

⁶⁴ Jelínek Jiří a kolektiv, *Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část)*, 2. vydání, Leges 2010, s. 256-7

⁶⁵ Vokoun, Rudolf, *Vybrané aktuální otázky nutné obrany a krajní nouze*, AUC Iuridica 3/1989, s.39

⁶⁶ Jelínek Jiří a kolektiv, *Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část)*, 2. vydání, Leges 2010, s. 254

chráněný zájem. Aby byla obrana úspěšná, nepostačí, když bude dosahovat pouze části intenzity útoku. Obrana musí být tak silná, aby útok odrazila. Jaká tedy musí být její intenzita a způsob? Jednoduše účinnější než samotný útok. Neznamená to však, že jakékoli intenzitě a způsobu útoku může osoba jednající v nutné obraně odpovědět jakkoli vyšší intenzitou a jakýmkoli způsobem. Samotné ustanovení § 29 definuje nemožnost obrany zcela zjevně nepřiměřené.

Nutná obrana musí časově odpovídat samotnému útoku. Jak je již uvedeno při rozboru bezprostřednosti útoku, nebude se jednat o nutnou obranu tam, kde bude útok již ukončen, nebo ještě nezačal (to neplatí v případě, že zcela zjevně hrozí). Dále nesmí intenzita obrany překročit hranici, kdy by byla považována za zcela zjevně nepřiměřenou. „*Je dovolena jakákoli obrana, která útok spolehlivě odvrátí (Rt 14/99). Obránce nemusí dávat přednost slabšímu, ale nejistému způsobu obrany (Rt 41/80) nebo se omezit jen na pasivní odrážení útoku. (...) Nepřiměřenost je třeba odlišovat od proporcionality.*“⁶⁷ Jednou z velmi často kladených otázek ze strany široké veřejnosti je problematika obrany se zbraní v případě, že útočník zbraň nemá, nebo obrany se zbraní účinnější, než při je zbraň útočníka. Z výše uvedeného citátu je patrné, že nejen že není nutné odrážet útok pasivně, to znamená tak, aby se osobě jednající v nutné obraně minimalizovalo riziko porušení zájmů chráněných trestním právem, ale naopak je žádoucí jednání aktivní, směřující k odražení útoku, k jeho zastavení. Tuto skutečnost podporuje i judikatura, např. R 47/1995 – „*Samotná skutečnost, že obránce použije proti neozbrojenému útočníkovi zbraň, neznamená, že jde o obranu zcela zjevně nepřiměřenou způsobu útoku. Podmínkou ustanovení § 29 TrZ, o nutné obraně, není skutečnost, že útok nebylo možno odvrátit jinak. Obránce není povinen ustupovat před neoprávněným přímo hrozícím nebo trvajícím útokem na zájem chráněný trestním zákonem.*“. To, že útočník nemá zbraň, nebo má zbraň, kterou bychom hodnotili jako méně účinnou oproti té, kterou obránce použije v nutné obraně, tedy nezakládá nepřiměřenost nutné obrany. Nepřiměřenost by na druhé straně mohla znamenat neadekvátní reakce na útok. Např. útočník do mne v afektu v hádce lehce strčí, jde o útok na mou tělesnou integritu, ale nikoliv natolik závažný, aby bylo adekvátní reakcí užít proti takovému útoku okamžitě palné nebo bodné zbraň. Vyhodnocení adekvátní obrany je pro osobu čelící útoku bezpochyby nejjednodušší

---

⁶⁷ Novotný a kolektiv, Trestní zákoník 2010, Eurounion, vyd. 2010, s.102

úkol. Riziko vyvolaného útoku přesto nese ten, kdo jej vyvolal, nikoliv ten kdo jej odvrací. Intenzita obrany by ale také měla odpovídat zájmu, na který je útočeno – „např. *Nelze útočnicka úmyslně usmrtit při ochraně majetku, pokud by úspěšnému odvrácení jeho útoku stačilo útočnicka zranit a obránce měl reálnou a spolehlivou možnost si takto počínat.*“⁶⁸ Poměr mezi zájmy útočnicka a obránce není požadován ad absurdum. Jak z citátu vyplývá, to že je útok veden na majetek obránce, neznamená, že osoba jednající v nutné obraně nemůže porušit vážnější trestním právem chráněný zájem útočnicka. Takové osobě útočící na majetek obránce je možné způsobit např. ublížení na zdraví, nebo majetkovou škodu, ale nebude adekvátní obranou její úmyslné usmrcení (obecně posouzeno, vždy je třeba přihlídnout k okolnostem jednotlivých případů, například by výše zmíněné nemuselo platit při útoku v noci, při porušení nedotknutelnosti obydlí, v rozespalosti obránce atd.)

Vedle intenzity ve smyslu síly a způsobu útoku může být pomocným atributem při posuzování přiměřenosti nutné obrany také proporcionalita, ačkoli na rozdíl od krajní nouze, není proporcionalita striktně vyžadována při nutné obraně. „*Při posuzování přiměřenosti nutné obrany neplatí proporcionalita mezi škodou hrozící z útoku a škodou způsobenou obráncem. Škoda způsobená obráncem může být větší než škoda hrozící z útoku. Výrazně hrubý nepoměr škody hrozící z útoku a škody způsobené v obraně však může vést k závěru, že obrana byla způsobu útoku zcela zjevně nepřiměřená (úmyslné usmrcení zloděje při krádeži jízdního kola).*“⁶⁹ Ke srovnání doplním ještě část judikátu R 41/1981 – „*Od obránce není možné žádat, aby vyčkával a spoléhal se na náhodu, že škoda, která objektivně i podle jeho představ z útoku hrozí, nenastane a aby nepoužil přiměřené a dostupné prostředky obrany, aby hrozící útok znemožnil a útočnicka zneškodnil.*“. V souladu s pravidlem, že riziko z útoku nese osoba útočící a dále z neexistence požadavku subsidiarity v podobě vyhnutí se útoku jinak než obranou je logické zároveň nepožadovat ani proporcionalitu mezi škodou hrozící a škodou obranou způsobenou. Ve stresové situaci, časové tísně, nepřipravenosti obránce, který čelí připravenému a cílenému útoku by požadavek absolutní proporcionality znamenal nesmyslné omezení obránce, který v takové situaci zpravidla nemá šanci blíže řešit konsekvence bezprostředně

⁶⁸ Šámal P. a kol., *Trestní právo hmotné*, 7. Vyd., Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s.224

⁶⁹ Jelínek Jiří a kolektiv, *Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část)*, 2. vydání, Leges 2010, s. 254

vzniknuvší obrany. Oproti tomu, musí být jedinec i v takových situacích schopen rozeznat zjevný hrubý nepoměr mezi škodou hrozící z útoku a škodou, kterou lze presumovat z určitého způsobu a intenzity obrany. Z těchto důvodů považují subsidiární požadavek vyloučení hrubého nepoměru proporcionality škody v nutné obraně za vhodný.

Tématika nutné obrany by jistě nebyla ucelená bez stručné charakteristiky vyboření z mezí nutné obrany neboli excesů u nutné obrany. Rozlišujeme dvě skupiny vyboření z mezí nutné obrany a to:

a) *obrana nebyla s útokem současná (tzv. exces extenzivní) tj. v obraně bylo pokračováno ještě v době, kdy útok již skončil, nebo obrana byla předčasná.*⁷⁰

b) *exces intenzivní – „Obrana byla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku; např. střelba na děti, které jsou v cizí zahradě na třešních.*“⁷¹

Exces extenzivní tedy vyjadřuje porušení požadavku na bezprostřednost nutné obrany. Vztahuje se na případy, ve kterých je reakce obránce buď předčasná, tedy obránce vykonává nutnou obranu v době, kdy útok ještě neprobíhal a ze všech souvisejících okolností nebylo ani doposud možné usuzovat, že přímo hrozil, nebo naopak na případy, kdy osoba jednající v nutné obraně neprestala konat ani v době, kdy byl útok odvrácen a útočící osoba již v útoku na zájmy chráněné trestním zákonem nepokračuje. Judikát NS (Rt) 11 To 1/78 - „*Jde o překročení mezí nutné obrany, jestliže se pachatel zpočátku brání způsobem přiměřeným povaze a nebezpečnosti útoku směřujícímu proti zájmům chráněných trestním zákonem, ale po skončení útoku sám přejde do útoku s úmyslem vypořádat se s útočником, od něhož již nebezpečí nehrozí. Za následek způsobený v této fázi je již pachatel trestně odpovědný a nemůže se dovolávat, že jednal v nutné obraně ve smyslu § 13 tr. zákona.*“ O exces intenzivní se jedná v případech, kdy je útok v rozporu s požadavkem přiměřenosti intenzity, tedy je veden neadekvátním způsobem, v rozsahu a síle, která je neúměrně

---

⁷⁰ Vokoun, Rudolf, Vybrané aktuální otázky nutné obrany a krajní nouze, AUC Iuridica 3/1989, s.55

⁷¹ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s. 256

účinnější, než útok. „Vybočit z mezí nutné obrany lze jak úmyslně, tak z nedbalosti nebo i nezaviněně.“⁷²

V některých případech excesů o nutnou obranu ani nejde (tzv. předčasná nutná obrana)⁷³, jindy půjde o nutnou obranu, která v určité fázi přešla do protiprávního jednání. Za jednání, kterým se tedy vykoná trestný čin potom, co byl činem jinak trestným odvrácen útok v nutné obraně, bude obránce trestně odpovědný, ale pouze v rozsahu a od chvíle, kdy z nutné obrany vybočil. Jaký druh trestného činu vykoná, bude záležet na zájmu chráněném trestním právem, který pachatel poruší. Vybočit z mezí nutné obrany je možné jak dolůzně, tak kulpózně.⁷⁴ Při vybočení ze zákonných mezí nutné obrany, jako okolnosti vylučující protiprávnost, může být dle podmínek a okolností konkrétního případu použito § 41 písm. g) trestního zákoníku – „Soud jako k polehčující okolnosti přihlédne zejména k tomu, že pachatel (...) spáchal trestný čin odvraceje útok nebo jiné nebezpečí, aniž byly zcela splněny podmínky nutné obrany nebo krajní nouze, anebo překročil meze přípustného rizika nebo meze jiné okolnosti vylučující protiprávnost“. K vybočení z mezí nutné obrany intenzivním či extenzivním způsobem může dojít i nezaviněně. Takovým případem může být například jednání v omylu, pokud (domnělý) obránce prokáže, že jednání v omylu nemohl ani při vynaložení veškeré objektivně požadovatelné snahy zabránit.

4.3. Automatické obranné systémy

Problematika automatických obranných systémů je kategorií sui generis. Laická i odborná veřejnost je rozdělena na dva tábory, jeden takové jednání odsuzuje, druhý prosazuje. Pochopitelně i zde, stejně jako u všech ostatních situací vycházejících z jednání dle okolností vylučujících protiprávnost, záleží na okolnostech konkrétní situace. Zásadním problémem je nemožnost dopředu předpokládat intenzitu útoku, a tomu přizpůsobit intenzitu obrany, nebo, půjdeme-li ještě dále k základu problému, je problém předpokládat, které jednání bude protiprávní a které ne.

---

⁷² Šámal P. a kol., Trestní právo hmotné, 7. Vyd., Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s.226

⁷³ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s. 256

⁷⁴ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s. 256

Samotné automatické obranné zařízení nemůže jednat na základě interakce jednotlivých případů. Jeho útok a intenzita budou vždy na stejné úrovni. Uspokojujícím způsobem shrnuli námitky týkající se problematiky obranných zařízení autoři článku Nutná obrana a automatická obranná zařízení – Dolenský a Novotný, a to následujícím způsobem:

- „1) *Ustanovení o nutné obraně na automatická obranná zařízení nedopadá. Jde tu o analogii nutné obrany.*
- 2) *Instalování automatických obranných zařízení není v souladu s podmínkami nutné obrany, protože ta je, protože ta je přípustná až tehdy, kdy útok přímo hrozí, kdežto automatické zařízení je nastraženo dávno před tím.*
- 3) *Automatická obranná zařízení představují nemalé nebezpečí i pro toho, kdo do objektu vstoupí oprávněně nebo aspoň bez zlého úmyslu.*
- 4) *Automat nemůže diferencovat svoji funkci podle povahy útoku. Snadno se může stát, že meze nutné obrany budou překročeny.*⁷⁵

Autoři sami první tři body vyvrátili, za bod, který je sporný označili bod čtvrtý. Je faktem, že dopředu nelze předvídat formu a intenzitu útoku, dokonce ani to, že jednání bude v daném případě protiprávní. Problém automatického obranného systému je tedy v předvídatelnosti specifík jednotlivých útoků na zájmy chráněné trestním právem. Plně přesto souhlasím s názorem (autorů výše zmíněného článku, ale i jiných), že nelze vyloučit oprávněnost veškerých takových zařízení. Je ovšem třeba stanovit hranice takového jednání, což je především úkolem judikatury, či do budoucna případného nového zákonného ustanovení. Analogie nutné obrany je v tomto případě plně na místě. Existují případy, kdy se lidé potýkají s mnohokrát opakovanými útoky, proti nimž nemají jiné účinné obrany než právě automatických obranných zařízení. „*V Jihoafrické republice se v roce 1998 řešil případ, kdy obchod s potravinami v městské čtvrti Durbanu s vysokým stupněm kriminality byl opakovaně po zavírací době vykraden. Vzniklá škoda se stále zvyšovala. Z obavy před dalšími*

---

⁷⁵ Dolenský, Adolf, Novotný, František, Nutná obrana a automatická obranná zařízení, Trestní právo, 1/1998, s. 8

útoky nechala majitelka obchodu odbornou firmou nainstalovat před vstupní dveře obchodu zařízení sestávající z krátké zbraně malé ráže (5,6mm), jejíž hlaveň směřovala do výše 70-80cm nad podlahu, u vchodu tak, aby způsobila pachateli zranění ve výši nohou. Pachatelem krádeží ovšem byl desetiletý chlapec menšího věku, který při vniknutí do prodejny byl zařízením zasažen do břicha a protože jej celou noc nikdo nenalezl, vykrvácel a zemřel. Majitelka obchodu byla odsouzena za trestný čin spáchaný z nedbalosti. V případě lze však spatřovat celou řadu komplikujících momentů (výška střelby, velikost ráže zbraně, otázka neposkytnutí okamžité pomoci zasažené osobě atd. V tomto státě jsou běžně na ochranu před pachateli trestných činů instalována elektrickým proudem napájená oplocení, která jsou způsobilá zranit nebo i usmrtit člověka.“⁷⁶ V tomto uvedeném případě byl usmrcen desetiletý chlapec. Veřejnost je pravidelně obdobnými případy pobuřována. Jinak se potom tváří na případy, kdyby takto byl usmrcen dospělý recidivista. Problém automatického obranného systému je v tom, že dopředu neumí odhadnout intenzitu útoku v interakci s tím, kdo je útočníkem. Nicméně, z pohledu majitelky obchodu, která střelný systém instalovala, není v podstatě důležité, kdo útočí. Jediné, co je ona schopna dopředu seznat, je, že se jí pravidelně děje škoda, kterou není schopna odvrátit jinak. DO jisté míry se pokusila riziko extrémního následku minimalizovat tím, že zařízení nechala instalovat odborníka (otázka jeho odpovědnosti v případě), zbraň mířila do výšky, kde běžně člověka okamžitě neusmrtí, a především ráže zbraně 5,6 mm je nejmenší běžně dostupnou municí na trhu (častěji označovaná jako 22 lr). V tomto případě by rozhodně měli být trestně stíhaní především rodiče, či opatrovníci dítěte, které nechali opakovaně v nočních hodinách páchat trestnou činnost.

Řešením by také mohlo být upozornění na obranný systém viditelným způsobem. Pokud bude totiž v dostatečné míře na obranný systém upozorněno, je vůli útočníka, zda toto riziko podstoupí či nikoliv. „Nedbá-li někdo takového varování a zraní-li se, nelze následek přičítat k tíži vlastníka objektu. Jde o sociálně adekvátní nebezpečí, s nímž musí každý počítat.“⁷⁷ Označením je přitom třeba dát najevo dostatečným způsobem, co útočníkovi hrozí, a to nejenom do obsahu, ale také do

---

⁷⁶ Solnař, Císařová, Fenyk, Základy trestní odpovědnosti, přepracované vydání, Orac, 2003, 2004, s.153-4

⁷⁷ Dolenský, Adolf, Novotný, František, Nutná obrana a automatická obranná zařízení, Trestní právo, 1/1998, s. 10

dostupnosti. Nepostačí tedy u několikaset metrového plotu menší upozornění u hlavního vchodu, že se oplocení nachází pod elektrickým proudem. Bude třeba takových označení více, po celém obvodu, navíc bude taková překážka muset být např. až druhá v řadě (aby se předešlo nehodám v případech, kdy se takové bariéry může kdokoli dotknout nezáměrně). V případě výše zmíněného střelného zařízení by na druhou stranu mohla cedule vyloučit účinnost takového systému, protože pokud bude útočník vědět, že se nachází někde u vchodu výstup zbraně, bude pro něj banalitou toto nalézt a pokusit se mu vyhnout. V tomto případě by měla postačovat prostá informace o tom, že obchod je zabezpečen a útočníkovi hrozí nebezpečí ohrožení života, způsob nebude dle mého názoru nutno popisovat.

Obdobnou a mnohem častější situací je existence psa či jiného zvířete, v prostorách, do nichž se snaží pachatel vniknout. Jak jsem již uvedl v předchozích bodech práce, je možné psa brát jako útok vis maior stejně jako prodlouženou ruku samotného útočníka. V případě jeho pobytu v uzavřeném prostoru bude hrát roli hned několik aspektů, jež je třeba vzít v úvahu. Objekt musí být zabezpečen proti snadnému vstupu. Toto je důležité z důvodu předejití nechtěných vniknutí do sféry vlivu zvířete, například dětí, či osob, které nedokáží posoudit následky svého jednání. Také Zvíře by nemělo mít možnost svévolně opustit prostor a zaútočit bez vyvolání útoku. Otázkou zůstává vhodnost označení pobytu takového zvířete. Podle článku autorů Dolenského a Novotného⁷⁸ postačuje fakt, že pes zpravidla před vloupáním štěká, což upozorní útočníka na možnost útoku zvířete. V tomto případě navíc útočník nese riziko poškození svých vlastní právem chráněných zájmů, jelikož sám jedná protiprávně, a útočí na nezanedbatelný zájem chráněný trestním právem. Osobně jsem toho názoru, že majitelova povinnost zabezpečit zvíře končí u dostatečně vysokého plotu, popřípadě ponecháním zvířete v domě. Další uvazování či omezení pohybu vnímám jako zbytečné omezení zvířete, navíc je na každém at' uváží, jakým způsobem se chová na svém vlastním dostatečně vymezeném a oploceném pozemku, pokud tím nezpůsobuje jiným újmu ve smyslu občanskoprávním. Bylo by jistě vinou majitele pozemku, pokud by mohl kdokoli bez vynaložení sebemenší námahy vniknout na jeho nemovitost, kde ho bude ohrožovat zvíře. Na druhé straně pokud bude útočník po

---

⁷⁸ Dolenský, Adolf, Novotný, František, Nutná obrana a automatická obranná zařízení, Trestní právo, 1/1998, s. 10

vynaložení značné snahy útočit na obráncovi právem chráněné zájmy, je na jeho odpovědnosti, zda dojde k jeho zranění útokem zvířete nacházejícího se na takových napadených nemovitostech.

Také u automatických obranných systému zkoumáme otázku přiměřenosti útoku a obrany. Obrana by musela být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku, aby byla *contra legem*. Proto i trvalý následek na zdraví, či výjimečně ztráta útočnickova života může být posouzena, jako přiměřená byť šlo o útok na „pouhý“ majetkový statek. Toto nelze paušalizovat, u stělného obranného zařízení prozatím judikatura rozhoduje nejednotně, nicméně u útoku psa za výše uvedených podmínek nelze vycházet z povinnosti jeho majitele tento útok předvídat a zabránit mu. Postačí, bude-li dostatečně zabezpečena nemovitost v již zmíněných mantinelech. Stále zde zůstává riziko vniknutí osob, které takovým jednáním nesledují protiprávní jednání, tedy především zvědavých dětí, či osob jednajících v krajní nouzi, popřípadě osob nepřičetných. U dětí a nepřičetných lze mít za dostatečné zabezpečení ve smyslu bariér, které by neměli tyto osoby za normálních okolností být schopné překonat, ať z fyzického či mentálního hlediska. Téměř neřešitelnou situací je potom ochrana osob jednajících v krajní nouzi. Bude na každé osobě v nouzi, aby se rozhodla, zda i při označeném zabezpečení bude riskovat, a na nemovitost vstoupí. U neoznačeného zařízení bude dle dosavadní judikatury odpovědný ten, kdo toto zařízení nastražil. Lze předpokládat, že u zařízení automaticky způsobujících těžké ublížení na zdraví či smrt, jako jsou výbušné systémy, bude osoba vždy trestněprávně odpovědná za úmyslný trestný čin. Jednoznačný závěr této problematiky v tuzemském právní systému tedy doposud není. Dle okolností může být automatický obranný systém považován za adekvátní, stejně jako za nepřípustný z pohledu trestního práva. Jako příklad úpravy, která se k problematice staví razantně, uvádím americkou doktrínu „můj dům, můj hrad“, která ve většině států USA (pouze některé to mají vnitrostátně upraveno odlišně) povoluje tzv. absolutní obranu své nemovitosti v případě neoprávněného vstupu.⁷⁹ Platí přitom, že čím jižněji na území USA jdeme, tím mají státy větší benevolenci ve vztahu k razantní obraně nemovitosti. Sám bych vnímal jako vhodné upravit tyto situace speciálním zákonným ustanovením a nastavit

---

⁷⁹Brendan Purves, CASTLE DOCTRINE FROM STATE TO STATE, webový zdroj: <http://source.southuniversity.edu/castle-doctrine-from-state-to-state-46514.aspx>

pravidla obrany automatickými systémy plošně, předešlo by se tak mnoha možným kolizím s právním systémem ČR v dnes nejednotně posuzovaných případech.

5. Svolení poškozeného

§ 30 Trestního zákoníku patří další samostatné okolnosti vylučující protiprávnost, a to svolení poškozeného. Jedná se o relativně nové ustanovení, které, jak říká samotná důvodová zpráva k novému Trestnímu zákoníku, „*dosud vycházelo jen z teorie trestního práva*“. Předchozí právní úprava tuto okolnost vylučující protiprávnost tedy explicitně nevyjadřovala. I přesto se toto pravidlo lidského chování, vylučující protiprávnost, užívalo v praxi hojně, a to především v případech, kdy bylo nutno ochraňovat zájmy, jež se týkaly celé společnosti. Takové zájmy je nutné chápat širěji, než jen ty, které se týkají celé společnosti bezprostředně. Například ohrožení života či zdraví jednotlivce, či jeho úmyslné usmrcení, je chování, které je rozhodně nebezpečné a škodlivé pro celou společnost, ačkoli se bezprostředně týká zájmů jednotlivé osoby, jejíž život či zdraví jsou ohroženy nebo porušeny. Osoba jednající se svolením poškozeného v takovém případě nejedná v mezích jedné z okolností vylučujících protiprávnost, protože její čin je natolik škodlivý, že se dotýká celospolečenského zájmu, navíc je zde velká pravděpodobnost recidivy u jednotlivce schopného učinit tak závažný trestný čin, ač se svolením osoby, jejíž zájmy chráněné trestním zákonem se zde porušují. Svolení poškozeného tedy skutečně nevymezuje možnost jednotlivce konat bezmezně činy jinak trestné, na základě pouhého souhlasu osoby, jejíž zájmy jsou porušeny. Stejně, jako ostatní okolnosti vylučující protiprávnost, i tato má svá specifika a omezení, která jsou nezbytná pro konkretizaci zvýhodnění jednání podle svolení poškozeného. Pro názornou demonstraci pravidel chování doprovázející tento institut jej rozebereme po jednotlivých odstavcích.

„(1) *Trestný čin nespáchá, kdo jedná na základě svolení osoby, jejíž zájmy, o nichž tato osoba může bez omezení oprávněně rozhodovat, jsou činem dotčeny.*“ – Tento odstavec představuje základní skutkovou podstatu svolení poškozeného. Souhlas musí být udělen tedy vůči takovým zájmům, o kterých může osoba, jejíž zájmy jsou poškozeny, samostatně rozhodovat. „*Svolení poškozeného může vylučovat*

*protiprávnost pouze v případě, je-li poškozený oprávněn vzdát se určitého konkrétního zájmu. Proto je svolení poškozeného například vyloučeno u trestných činů proti životnímu prostředí, nebo pořádku ve věcech veřejných“.*⁸⁰ Zájem poškozeného tedy musí být v zákonné sféře vlivu jeho rozhodování. Není možné rozhodovat o zájmech, které nepatří k osobním zájmům poškozeného. Jak je uvedeno výše, netýká se nemožnost využití institutu svolení poškozeného jen na zájmy primárně vnímané jako zájmy veřejné. *„Souhlas je proto bezvýznamný např. u trestných činů jako jsou vražda (§ 140), zabití (§ 141) nebo ohrožení pohlavní nemocí (§ 155). Svolení poškozeného bude zpravidla též vyloučeno i u řady dalších trestných činů, např. u trestného činu dvojího manželství (§ 194), pohlavního zneužití (§ 187), soulože mezi příbuznými (§ 188), kuplířství (§ 189), týrání svěřené osoby (§ 198), křivého obvinění (§ 345). V uvedených případech je souhlas irelevantní, neboť ochrana zde překračuje zájem jednotlivce, jde o zájmy celospolečenské.“*⁸¹ Co je tedy podstatou tohoto ustanovení? Existuje mnoho trestním zákonem chráněných zájmů, o který je každý oprávněn rozhodovat sám a jejichž porušení není v případě uděleného souhlasu nebezpečné pro společnost. Typickým příkladem jsou zájmy majetkové. Příklad z judikatury NS 2/2001 – T 40 – *„Souhlasí-li někdo s tím, aby mu byla odňata jeho věc, je vyloučeno posuzovat toto odnětí jako způsobení škody (volenti non fit iniura). O takový případ tzv. svolení poškozeného jde i tehdy, jestliže např. ve vztahu k motorovému vozidlu si majitel počínal tak, že v souvislosti s pojistným podvodem dal ostatním pachatelům souhlas k tomu, aby se jeho motorového vozidla zmocnili a aby ho odvezli, resp. aby ho prodali.“* Jinými slovy, pokud svolím odcizení nebo zničení mé věci, a není-li takové jednání v rozporu s veřejným zájmem (pokud bych například svolil se žhářstvím své nemovitosti, ohrožuji tím ostatní sousední nemovitosti požárem, takové jednání ohrožuje veřejný zájem, proto se zde nejedná o okolnost vylučující protiprávnost), je ten, kdo mou věc poškodil, zničil, nebo odcizil bez trestní odpovědnosti za takové jednání. Z judikátu je ovšem patrné, že ač pachatelé nebudou trestně odpovědní za krádež automobilu, jedná se o spolupachatelství na pojistném podvodu, za který trestně odpovědní bez pochyb budou.

---

⁸⁰ Jelínek Jiří a kolektiv, *Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část)*, 2. vydání, Leges 2010, s. 258

⁸¹ Šámal a kolektiv, *Trestní zákoník I Komentář*, §1-139, 1, C.H BECK, 1. Vydání, 2009, s. 351

Z prvního odstavce § 30 vyplývá, že s takovým jednáním musí být dán souhlas, tedy svolení poškozené osoby. Z odstavce druhého je patrné, že tento souhlas musí být kvalifikovaný:

„(2) Svolení podle odstavce 1 musí být dáno předem nebo současně s jednáním osoby páčající čin jinak trestný, dobrovolně, určitě, vážně a srozumitelně; je-li takové svolení dáno až po spáchání činu, je pachatel beztrestný, mohl-li důvodně předpokládat, že osoba uvedená v odstavci 1 by tento souhlas jinak udělila vzhledem k okolnostem případu a svým poměrům.“

Kvalifikovaným souhlasem se v tomto případě tedy rozumí souhlas daný dobrovolně, tzn. bez fyzického nebo psychického nátlaku. U osoby jednající pod takovým nátlakem ať ze strany toho, kdo svolení požaduje či ze strany třetí osoby by bylo v rozporu se smyslem svolení poškozeného. Svolení musí být dále určité, vykonané tak, aby byla jednoznačně projevována vůle toho, kdo k poškození svých zájmů svoluje. Vůle musí být také projevována vážně. Projev herce v divadle nabádající k porušení jeho zájmu chráněného trestním zákonem nelze brát jako projev závazný. Projev vůle musí být v neposlední řadě srozumitelný, tzn. V jazyce, kterému oba účastníci rozumí, v dostatečné míře vylučující záměnu nebo omyl. *„Svolení nemusí být výslovné, může vyplývat ze situace. Omyl o svolení vylučuje trestní odpovědnost za úmyslný trestný čin, nevylučuje však trestný čin z nedbalosti.“*⁸² Konkludentní projev vůle bude v tomto případě dostatečný, pakli-že splňuje veškeré náležitosti projevu požadované ve druhém odstavci. U omylu půjde o nutnost prokázání možnosti se omylu vyhnout, nebo nemožnosti se omylu vyhnout ani při vynaložení veškeré snahy, kterou by bylo možné po konkrétní osobě v konkrétní situaci požadovat. *„Osoba, jež souhlas dává, musí být schopna učinit v tomto směru závazný projev. Předpokladem účinného svolení je schopnost úsudku a samostatného rozhodování osoby, která takový úkon činí.“*⁸³ Vyloučená je beztrestnost pachatele tam, kde dostal souhlasu od osoby, která neměla v době rozhodování možnost rozeznat následky svého činu díky snížené či žádné rozeznávací schopnosti, či nemožnost si uvědomit následky svého jednání v důsledku dočasného nebo trvalého poručení intelektu (nemoc, trvalé poškození).

---

⁸² Novotný a kolektiv, Trestní zákoník 2010, Eurounion, vyd. 2010, s.109-110

⁸³ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s. 259

Pokud však o takovém duševním stavu poškozeného pachatel nevěděl, mohlo by se jednat o trestný čin zaviněný nedbalostí, případně by se o trestný čin nejednalo, pakliže nebylo v silách pachatele se o takovém stavu poškozeného předem dozvědět.

Zásadním požadavkem ex lege je také včasnost dání kvalifikovaného svolení poškozeného. Trestní zákoník ve svém § 30 požaduje svolení předem nebo nejpozději současně s konáním spojeným se svolením poškozeného. Včasnost souvisí s požadavkem právní jistoty obou účastníků, a zároveň s možností bez pochyby prokázat vyloučení protiprávnosti takového konání. Otázkou zůstává, zda je trestná již příprava a pokus takového trestného činu. Pokud by totiž byl souhlas dán až společně s konáním, zůstal by pachatel trestně odpovědný za předchozí stádia. Svolení ve fázi přípravy a pokusu by bylo svolením daným již při konání činu jinak trestného. S touto problematikou se však praxe vypořádala spíše zúženým přístupem: *„Druhý přístup, jednodušší, k němuž se přikláníme, je závislý na tom, jestli osoba začala jednat ve smyslu příslušné skutkové podstaty trestného činu. Svolení dané před takovým jednáním je svolení dané předem Naopak, jestliže již začala osoba s jednáním popsaným v příslušné skutkové podstatě, případné svolení by bylo dáno současně s jednáním.“*⁸⁴ Tímto přístupem se de facto vylučuje možnost trestnosti přípravy a pokusu tam, kde je vyhověno všem ostatním požadavkům § 30 Trestního zákoníku. Není vyloučena ani varianta souhlasu daného dodatečně. Jedná se o výjimečné a doplňkové pravidlo, a to v případech, kdy se mohl pachatel činu jinak trestného důvodně domnívat, že by takový souhlas dostal vzhledem ke všem okolnostem případu. Primárně je vhodné požadovat vždy souhlas předem či současně s konáním, a na dodatečný souhlas spoléhat až tehdy, pokud nebylo možné dostat svolení včas. Je přitom nebytné uvědomit si veškeré okolnosti situace, která k takovému jednání vedla, především, zda je možné usuzovat, zda by souhlas byl dán, pokud by zde poškozený byl a souhlas dát mohl. : *„Za příklad lze uvést jednání syna, který se opomněl zeptat rodičů, zdali si může půjčovat jejich auto, zatímco oni jsou na dovolené v zahraničí, kde s nimi není žádné spojení. Přitom takové domluva platila v minulých letech vždy a ani tentokrát neexistují žádné okolnosti, které by mohly změnit stanovisko rodičů.*

---

⁸⁴ Šámal a kolektiv, Trestní zákoník I Komentář, §1-139, 1, C.H BECK, 1. Vydání, 2009, s. 353

Jakmile se rodiče o jednání syna dozvěděli tak jej schválili. Syn proto nespáchal trestný čin neoprávněného užívání cizí věci (§ 207 odst. 1).“⁸⁵

Poslední odstavec ustanovení § 30 Trestního zákoníku uvádí nemožnost užití svolení poškozeného na konkrétní případ trestné činnosti: „(3) S výjimkou případů svolení k lékařským zákrokům, které jsou v době činu v souladu s právním řádem a poznatky lékařské vědy a praxe, nelze za svolení podle odstavce 1 považovat souhlas k ublížení na zdraví nebo usmrcení.“ Již na začátku páté části této práce je upozorněno na nemožnost užití svolení poškozeného v souvislosti porušením zájmů na zdraví a životě člověka. Svolení v případech zdraví a života poškozeného nebude hrát roli při posuzování trestnosti činu, může být maximálně vzhledem k okolnostem takového jednání k udělení souhlasu přihlédnuto v souvislosti s intenzitou trestu. „Výjimečně je souhlas se zásahem do zdraví mírněji trestný (srov. § 160 – nedovolené přerušování těhotenství se souhlasem ženy). Jinak může mít svolení k usmrcení, ublížení na zdraví význam z hlediska ukládaného trestu (jeho druhu a výměry). Především s ohledem na konkrétní situaci ho lze považovat za polehčující okolnost, třeba i výslovně neuvedenou v § 41 písm. b) – „ze soucitu“, Upuštění od potrestání by bylo možné jen u přečinů (§ 46). Lze mimořádně snížit trest odnětí svobody podle § 58.“⁸⁶ Situace svolení poškozeného je zde úzce spojena s hmotnou či psychickou nouzí poškozeného. Jednání v těchto situacích se dá považovat za opodstatněné jednání v duchu výše uvedené citace. Například uveďme příkladovou situaci, kdy jsou dva přátelé účastníci letecké havárie malého letadla, oba přežijí. Jeden je schopen pohybu a má šanci na přežití, zatímco druhý bude v důsledku zranění nesmírně trpět. Na základě fyzického stavu zraněného budou oba důvodně předpokládat jeho nevyhnutelnou brzkou smrt. Zraněný požádá svého přítele o ukončení jeho života, jelikož je před ním již jen vyhlídka trpění v důsledku extrémní bolesti a nedostupnosti okamžité nutné lékařské péče. Pokud mu jeho nezraněný přítel vyhoví, nelze sice považovat takové jednání za jednání ve smyslu svolení poškozeného, ale bylo by jistě polehčující okolností, pokud by se dali spolehlivě prokázat všechny výše uvedené aspekty.

---

⁸⁵ Šámal a kolektiv, Trestní zákoník I Komentář, §1-139, 1, C.H BECK, 1. Vydání, 2009, s. 352

⁸⁶ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s. 258

Obecně však hodnotím nemožnost svolení poškozeného konat trestné činy zasahující zájmy jako je zdraví a život lidské bytosti jako vhodnou a nutnou. V opačném případě lze očekávat vysokou míru zneužívání tohoto pravidla lidského chování k trestné činnosti. Zesnulý člověk nemůže svědčit proti vrahovy odvolávajícímu se na jeho svolení. Záměrem zákonodárce jistě nebylo usnadnění té nejbrutálnější trestné činnosti. Se zásahem do integrity lidského těla lze naopak souhlasit v případech lékařské péče. Lékařská péče, operativní zákroky a další postupy kvalifikovaných jedinců sloužících medicíně jsou běžným a pravděpodobně nejmasovějším příkladem využití svolení poškozeného jak okolnosti vylučující protiprávnost, alespoň co se zásahu do života a zdraví týče. Třetí odstavec § 30 trestního zákoníku definuje a určuje další specifika svolení poškozeného, týkající se právě lékařské péče – „*Také u trestných činů proti životu svolení poškozeného zásadně nepřichází v úvahu (poškozený nemůže dát souhlas k trestnému činu proti jeho životu a zdraví). Výjimku tvoří předpoklady svolení k lékařským zákrokům, které jsou v době činu v souladu s právním řádem a poznatky lékařské vědy a praxe (§ 30 odst. 3).*“.

Lékařská péče a lékařský zákrok je tedy případem sui generis ve vztahu ke svolení poškozeného, jelikož i přes možnost prvotní újmy na zdraví má za úkol ve výsledku zlepšit zdravotní stav pacienta (chirurg provádějící operaci slepého střeva nejprve poškodí tkáň kůže a vaziva v oblasti pánve, aby mohl vyjmout zanícený appendix, který ohrožuje pacienta na životě).

Odborná lékařská péče je tedy oblastí, kde dochází se zákroky v souladu se svolením poškozeného denně v bezpočtu případů. Jak je tedy konkrétně definována?

„a) **Zákrok byl proveden oprávněnou osobou podle soudobých poznatků a pravidel lékařské vědy.** (...) V opačném případě přichází do úvahy odpovědnost za nedbalostní trestný čin proti životu a zdraví (za předpokladu že k porušení pravidel lékařské vědy nedošlo úmyslně).“⁸⁷ Stručně nejprve k oprávněné osobě. Požadavek oprávněné osoby úzce souvisí s druhým požadavkem postupu dle soudobých požadavků lékařské vědy. Oprávněnou osobou proto může být pouze specializovaný lékař ve schváleném zdravotnickém zařízení. Konkrétní požadavky nalezneme v zákoně č. 372/2011 Sb.,

---

⁸⁷ Šámal P. a kol., Trestní právo hmotné, 7. Vyd., Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s.230

zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (dále jen „zákon o zdravotních službách“), v platném znění. Osoba vykonávající lékařskou péči musí mít odpovídající vzdělání, praxi, případně atestaci na konkrétní obor či zákrok a v neposlední řadě zákon požaduje rovněž výkon lékařské péče v k tomu schválenému ústavu (schvaluje např. Ministerstvo zdravotnictví, státní ústav pro kontrolu léčiv aj.), pakliže nemá uděleno oprávnění k samostatnému výkonu konkrétních zdravotních služeb. Více podrobností uvádí část třetí zákona o zdravotních službách.

Lékař je povinen postupovat v době zákroku v souladu s veškerými poznatky lékařské vědy, to znamená mimo jiné, že je povinen řídit se veškerými pravidly, jež jsou známy v době provádění zákroku odborné veřejnosti, jinými slovy je povinen postupovat dle pravidel *de lege artis*. Pojem *de lege artis* je zkráceným výrazem pro celý pojem „*de lege artis medicinae*“, jehož překlad z latiny znamená „*podle lékařského umění*“. Pojem *lege artis* nebyl dlouho zákonem definován, přestože je tento pojem dlouhodobě znám a odpornou veřejností hojně využíván. S definicí tohoto pojmu přišel až zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, který nahradil do té doby účinný zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu. „*Nový zákon o zdravotních službách zavádí do právního řádu i novou definici postupu lege artis. Pacient má podle § 28 odst. 2 zákona právo na poskytování zdravotních služeb na náležitě odborné úrovni. Toto ustanovení je třeba vykládat za pomoci ust. § 4 odst. 5 zákona, vymezující náležitou odbornou úroveň jako poskytování zdravotních služeb podle pravidel vědy a uznávaných medicínských postupů, při respektování individuality pacienta, s ohledem na konkrétní podmínky a objektivní možnosti.*“⁸⁸

Současný stupeň a úroveň poznání lékařské vědy je na takové úrovni, že mnoho zákroků, které se ještě několik desítek let zpět zdály, jako nemožné, nebo extrémně riskantní, je nyní činěno v denní rutině. Tento enormní vývoj zaznamenala lékařská věda díky mnoha převratným objevům z první poloviny 20. století (např. před rokem 1882 neexistoval důkaz o bakteriích, jako původcích onemocnění, před rokem 1941 neexistovala možnost užití antibiotik atd.). Před těmito objevy lidé

---

⁸⁸ Internetový článek NOVÁ DEFINICE „LEGE ARTIS“ A ZÁKON O ZDRAVOTNÍCH SLUŽBÁCH, Mgr. Martin Holík, 21.3.2012, server www.epravo.cz, url: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nova-definice-lege-artis-a-zakon-o-zdravotnich-sluzbach-81282.html>

masově vymírali na choroby, které dnes díky vyspělé lékařské péči vnímáme, jako banální, a tak strach naháněla i obyčejná nachlazení, úplavice nebo angína. Ještě v roce 1900 byl jakýkoliv chirurgický zákrok tak riskantní, že z pohledu dnešních trestněprávních norem bychom souhlas daný operovaným považovali spíše za svolení se zákrokem podle přípustného rizika, nežli se svolením poškozeného dle odst. 3 § 30 trestního zákoníku. Každý další chirurgický zákrok sice přinášel nové objevy, které v budoucnu pomohly zachránit lidské životy, avšak úmrtnost při těchto operacích byla vyšší než počet přeživších.⁸⁹ O současných experimentálních léčebných procesech bude blíže pojednáno v následující části práce věnující se § 31 – přípustnému riziku jako okolnosti vylučující protiprávnost.

Vedle poznatků moderní lékařské vědy musí být léčebné zákroky také v souladu s účinnou právní úpravou této oblasti dle odst. 3 § 30 trestního zákoníku - „Svolení k lékařským zákrokům, které jsou v souladu s právním řádem – viz například § 28 zák. c o zdravotních službách v platném znění, nebo zák. č. 285/2002 Sb. transplantční zákon, v platném znění, který upravuje podmínky darování odběrů a transplantací tkání a orgánů lidského původu prováděných výhradně za účelem poskytování léčebné péče.“⁹⁰. Některé speciální lékařské oblasti jsou zákonodárci považovány za natolik zneužitelné, že byly upraveny právními předpisy. Konkrétně v citátu zmíněný transplantční zákon je příkladem takové právní úpravy. Existují státy, které se s problematikou úmyslných trestných činů směřujících proti životu a zdraví za účelem obohacení se, konkrétně prodejem tkání a orgánů pocházejících z lidského těla, potýkají v enormní šíři. I přesto, že česká republika nepatří mezi tyto státy (typicky jde o státy rozvojové), je transplantční zákon nástrojem, jak takovou trestnou činnost postihovat. Aby se předešlo trestné činnosti související s prodejem lidské tkáně, pamatuje na tuto problematiku trestní zákoník ve svých paragrafech § 164 *Neoprávněné odebrání tkání a orgánů*, § 165 *Nedovolené nakládání s tkáněmi a orgány*, § 166 *Odběr tkáně, orgánu a provedení transplantace za úplatu*, § 167 *Nedovolené nakládání s lidským embryem a lidským genomem*, na základě kterých je možná samotná trestní represe jednání popsaného ve skutkových podstatách.

---

⁸⁹ Srov. Roy Porter, *Dějiny, Medicíny*, 1. Vydání, 2013

⁹⁰ Jelínek, J., a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*, 4. vydání, Praha: Leges, 2013, s.61

Transplantační zákon potom blíže definuje zákonné požadavky na zacházení s lidskými tkáněmi de lege artis, čímž jednak posiluje právní jistotu lékařů jednajících v souladu s právní úpravou, a dále pozitivně vymezuje jednání, které již v souladu s právními požadavky není a to jak obecně (definováním chování secundum at intra legem) tak speciálně uvedením zákazu určitých úkonů, viz. např. § 28 (transplantačního zákona) *Zákaz finančního prospěchu nebo jiných výhod a obchodování s tkáněmi a orgány.*

„b) Zárok byl proveden na základě informovaného souhlasu pacienta (pozitivní reverz), který nebyl odvolán (negativní reverz)“⁹¹

Osoba, na níž má být lékařský zákrok vykonán, tedy pacient, musí dát k takovému zákroku informovaný souhlas. Pacient tedy musí mít veškeré informace, nezbytné pro vykonání rozhodnutí, zda k specifickému zákroku svolí, či nikoli. Pacient má jinými slovy znát nejen svůj zdravotní stav, možné následky, ale také veškerá práva a povinnosti, která má před vykonáním zákroku, i po něm. Výčet pacientových práv uvádí § 28 zákona o zdravotních službách, který mimo jiné uvádí pacientovo právo na zdravotnické služby na náležité úrovni, na plnou informovanost o zákroku, na úctu a důstojné zacházení, na zvolení poskytovatele zdravotních služeb atd. Pacient by tedy pro informovaný souhlas měl vědět o tom, kdo bude zákrok provádět, jaké jsou alternativy léčby, jaké jsou možné následky provedeného i neprovedeného zákroku (léčby), finanční nákladnost zákroku, délku rehabilitace po zákroku ale také např. následky odmítnutí doporučeného zákroku. V neposlední řadě může pacient dát souhlas pouze tehdy, je-li ve stavu, ve kterém je schopen kvalifikovaně projevit svou vůli, tedy musí být přičetný, bez vlivu omamných látek, dále musí být jeho projev vážný, určitý a prostý omylu. Souhlas nebude splňovat náležitosti právně závazného projevu ani v případě, že osoba, jež souhlas dala, neměla k tomuto právu z důvodu své nesvéprávnosti. Za takovou osobu činí tento projev její opatrovník, popř. rodinný příslušník mající tuto osobu v dlouhodobé péči.

c) „Zárok byl proveden bez souhlasu nebo proti vůli pacienta, avšak v předvídaných případech.“⁹²

---

⁹¹ Šámal P. a kol., Trestní právo hmotné, 7. Vyd., Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s.230

Pokud bude zákrok proveden v rozporu s projevenou vůlí pacienta, či bez vyžadování jeho vůle vůbec, dopustí se odpovědný lékař protiprávního jednání. Existuje omezený počet případů, kdy souhlas k lékařskému zákroku není třeba, vždy se však musí jednat na základě a v mezích zákona (např. § 38 zákona o zdravotních službách).⁹³ V konkrétním případě soud vždy posoudí také okolnosti takového protiprávního jednání lékaře, například případy, kdy nebylo možné ani při veškeré oprávněně požadovatelné snaze, souhlas pacienta získat, nebo kdy jednání proti vůli pacienta zachránilo tomuto život. V prvním případě se lékař může zprostit trestní odpovědnosti, druhý případ bude odpovídat polehčující okolnosti podle trestního zákona, ač skutkovou podstatou by takové jednání naplňovalo znaky trestného činu proti svobodě. Okolnosti takového formálně protiprávního jednání lékaře mohou také odpovídat jednání v krajní nouzi, což by vedlo k vyloučení trestní odpovědnosti lékaře vůbec.

Často diskutovaným tématem ve vztahu k institutu svolení poškozeného jako okolnosti vylučující protiprávnost je bezesporu i problematika eutanázie. Definujme si nejprve termín eutanázie samotné: „*Euthanasii (slovo řeckého původu nejčastěji překládáme jako „milosrdná smrt, smrt ze soucitu“)* lze vymezit, jako usmrcení z útrpnosti, aby byly zkráceny útrapy umírajícího, případně i na žádost trpícího. Euthanasie se vyskytuje v různých formách. Rozlišuje se tzv. euthanasie aktivní (usmrcení konáním, například zavedením smrtící infuze, podáním toxické látky) a euthanasie pasivní (nepokračování v dosavadní léčbě – například ukončení umělé výživy, transfuze či hemodialýzy u umírajícího nemocného). Rozlišení mezi aktivní a pasivní euthanasií je ovšem často velmi obtížné.“⁹⁴ Téma eutanázie patří k těm nejkontroverznějším tématům vůbec. Jedná se o problematiku, kterou se zabývá lékařská věda, filozofie, psychologie a v neposlední řadě právě právo a právní veřejnost i zákonodárci. Dokud totiž nebude v českém právním systému zakotvena možnost asistovaného usmrcení, není takovou proceduru vůbec možno provádět (bezrestně). Bez přijetí nového zákona, který by eutanázii umožňoval je toto jednání v současnosti trestným činem vraždy podle § 140, účasti na sebevraždě pod § 144,

---

⁹² Šámal P. a kol., *Trestní právo hmotné*, 7. Vyd., Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s.230

⁹³ Parafraze z publikace Šámal P. a kol., *Trestní právo hmotné*, 7. Vyd., Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s.229

⁹⁴ Jelínek Jiří a kolektiv, *Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část)*, 2. vydání, Leges 2010, s. 481-2

případně neposkytnutí pomoci dle § 150. V případě lékaře je na místě ještě sankce zájmové samosprávy (lékařská komora, vnitřní řád nemocnic). Protože však jednání na základě takovéto pohnutky významně snižuje nebezpečnost tohoto činu pro společnost, může být trestní sazba u těchto případů s přihlédnutím k okolnostem mimořádně snížena (§58 odst. 1 trestního zákoníku).⁹⁵

Jak se staví k eutanázii ostatní státy? Pokud se budeme soustředit především na státy tzv. západní kultury, mezi které se řadí i Česká republika, je počet těchto států s povolenou eutanázií velmi nízký. Celkově se tedy západní společnost staví k eutanázii spíše skepticky. Pokud se budeme držet rozdělení eutanázie dle citátu profesora Jelínka na aktivní a pasivní eutanázii, patří mezi státy, kde je tato praktika legální:

- v případě aktivní eutanázie: Belgie, Lucembursko, Nizozemsko, Švýcarsko a USA;
- v případě pasivní eutanázie: Dánsko, Finsko, Francie, Indie, Irsko, Kolumbie, Mexiko, Německo a Itálie.

Je otázkou, zda pasivní eutanázii vůbec nazývat eutanázií, alespoň v případech nepokračování v léčbě s vědomím a na žádost nemocného. V případech, kdy je nemocný ve vegetativním stavu, by se nadále o eutanázii jednalo. V České republice již návrh zákona odpovídající praktické eutanázii existoval, nebyl nakonec však přijat. Jednalo se o senátní návrh zákona o důstojné smrti (senátorky Václavy Domšové). Tento návrh obsahoval pouhých 19 paragrafů, proto se tento senátní návrh jevil odborné veřejnosti a zákonodárcům jako nedostatečný.⁹⁶ Zákon předpokládal, že žádost pacienta daná předem projde nejprve posouzením nezávislého týmu lékařů na základě doporučení ošetřujícího lékaře, následně po schválení by tuto žádost byla postoupena ministerstvu – konkrétní ministerstvo nebylo v návrhu uvedeno. *“Ministerstvo formulář uvedený v § 13 nejpozději do 3 pracovních dnů postoupí komisi zřízené při úřadu veřejného ochránce práv a složené lékařů, právníků a expertů na oblast důstojné smrti, která na základě údajů ve formuláři přezkoumá, zda byly v daném případě splněny podmínky tohoto zákona.”*⁹⁷ Zákon předpokládal zřízení

⁹⁵ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s. 481

⁹⁶ Jeník Ivo, Slabá místa návrhu zákona o důstojné smrti, Právní rozhledy 17/2008, s. 2

⁹⁷ Senátní návrh zákona o důstojné smrti z roku 2008

komise, která by zkoumala oprávněnost žádost o eutanázii; „*Tato komise by měla být složena z lékařů, právníků a odborníků na oblast důstojné smrti, tj. například psychologů aj. a měla by fungovat v rámci úřadu veřejného ochránce práv.*“⁹⁸ Důvodů odmítnutí návrhu zákona je více. Především byl zákon velmi stručný, mnoho záležitostí včetně postupu při eutanázii a složení komise pro eutanázii v něm bylo neupřesněno a v takto citlivé právně filozofické otázce, kdy je jak odborná tak laická veřejnost rozdělena na názorové tábory, bych jistě považoval za vhodnější podat návrh propracovanější. Lékařská přísaha nutí lékaře jednat vždy tak aby ochraňovali život a zdraví pacientů. Někteří proto eutanázii zásadně odmítají, jiní by ji vítali. „*Jádro problému eutanázie je etické, protože je v sázce lidský život.*“⁹⁹ Proto se mimo lékařů a právníků budou jistě muset k problematice i návrhu zákona vyjádřit i další odborníci, např. psychologové, antropologové a v neposlední řadě veřejnost, referendum bych v tomto případě vnímal jako vhodný prostředek pro zjištění vůle širší sféry obyvatelstva. Můj pohled na problematiku eutanázie je takový, že bezpochyby existují případy, kdy by byla eutanázie vítanou procedurou ulehčující odchod lidem, kteří prožívají nesnesitelné bolesti, a výhledově už se jejich stav nebude zlepšit. Také lidé v dlouhodobém vegetativním stavu, kde na základě poznatků lékařské vědy neexistuje možnost na zlepšení situace, by např. na základě souhlasu daného předem (prohlášení, závěť učiněna na obdobné případy do budoucna) takový přístup nejspíše uvítali. Samozřejmě je zde riziko zneužití tohoto postupu, avšak při propracované zpětné vazbě několika institutů a komisí, rozhodujících o takových případech vnímám riziko zneužití jako zanedbatelné. Rozhodně by ale zákon, upravující a ustanovující možnost eutanázie musel být propracovanější, nežli zmíněný senátní návrh.

6. Přípustné riziko

Vedle § 30 svolení poškozeného, zakotvil nový trestní zákoník z roku 2009 také § 31 přípustné riziko, jako okolnost vylučující protiprávnost. Právní a soudní praxe již tuto okolnost vylučující protiprávnost materiálně znala a využívala ji,

---

⁹⁸ Senátní návrh zákona o důstojné smrti z roku 2008 – důvodová zpráva

⁹⁹ Pollard Brian, Eutanazie ano či ne?, Ita Praha, 1996, s. 21

nicméně současný trestní zákoník stojí na formálním principu, proto bylo vhodné a účelné přípustné riziko v systému trestního zákoníku explicitně vymezit. Materiální znak zde pochopitelně zůstal, osoba jednající v mezích přípustného rizika nejedná nebezpečně vůči společnosti, nicméně je splněn i formální požadavek. Co tedy zákonodárce rozumí pod pojmem přípustného rizika? Před rozebráním konkrétních znaků této okolnosti vylučující protiprávnost je nutné zaměřit se na definici rizika samotného. „*Trestní zákoník uvádí pojem riziko pouze v souvislosti s trestným činem způsobení úpadku. V ustanovení o trestném činu způsobení úpadku (§ 224 odst. 1 písm. e) zákonodárce kriminalizuje jednání spočívající v tom, že pachatel učiní obchod nebo operaci „nad rámec obvyklého podnikatelského rizika“. Pojem obvyklé podnikatelské riziko je velmi neurčitý, zákon jej na žádném místě nevymezuje. V zákoně (ani v praxi) nejsou ani kritéria či alespoň vodítka pro určení obvyklého, tedy dovoleného podnikatelského rizika. Subsidiárně bude možné použít kritérií uvedených v § 31.*“¹⁰⁰

Samotné riziko se dá obecně definovat, jako míra pravděpodobnosti vzniku nežádoucího výsledku. Pokud se budeme zabývat rizikem přípustným, budeme hledat určitou hranici, která nám vymezí onu míru, jako přípustnou. Obecná a abstraktní právní úprava však obsahuje takové množství možných situací, stahujících se na tuto míru rizika, že jej rozhodně nelze vymezit jednotně. Diverzita užití je zde příliš široká. Prvním vodítkem bude užití zásady subsidiarity trestní represe. Překročení hranic, tedy míry přípustného rizika, a tedy trestní odpovědnost bude v souladu s touto zásadou tedy vhodné užít v případech prokazatelně nebezpečných či škodlivých pro společnost. „*Riziko spočívá v jednání, které, pokud nastane následek relevantní z pohledu trestního práva, by vedlo k trestní odpovědnosti. V případě, že jsou však dodrženy určité podmínky a pravidla, je vyloučena protiprávnost takového jednání.*“¹⁰¹ Trestnost se tedy přímo váže na zákonem dané abstraktní limity a podmínky, které musí být dodrženy k tomu, aby osoba nebyla trestně odpovědná, pokud dojde k poruše zájmů chráněných trestním zákonem. Přípustné riziko jako

---

¹⁰⁰ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s. 259-260

¹⁰¹ Šámal a kolektiv, Trestní zákoník I Komentář, §1-139, 1, C.H BECK, 1. Vydání, 2009, s. 355

okolnost vylučující protiprávnost obsahuje dva odstavce, z nich každý bude vhodné rozebrat zvlášť, a dále je rozčlenit na jednotlivé podfragmenty.

1) „*Trestný čin nespáchá, kdo v souladu s dosaženým stavem poznání a informacemi, které měl v době svého rozhodování o dalším postupu, vykonává v rámci svého zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce společensky prospěšnou činnost, kterou ohrozí nebo poruší zájem chráněný trestním zákonem, nelze-li společensky prospěšného výsledku dosáhnout jinak.*“

První požadavek se týká dosaženého stavu poznání a informací, jež má osoba podstupující riziko, v době rozhodování se o jeho podstoupení. Dosaženým stavem poznání rozumíme odborné znalosti osoby v oboru, v němž přípustné riziko podstupuje, konkrétně nutnost seznámení se s nejnovějšími postupy, informacemi, výsledky testů a pokusů, odbornými publikacemi atd. Vedle rizika ve sportu a zdravotnictví, o kterých bude pojednáno dále v této kapitole práce, je nejčastějším příkladem užití přípustného rizika hospodářsky relevantní vývoj – „*Nové technologie, nové poznatky vědy je nakonec třeba vyzkoušet v praxi. Mnohdy je zavádění nových technologií a výrobků spojeno s určitým rizikem. Bez rizika často není možné poznat dosud nepoznané, není možný vědecko-technický pokrok. Obdobně je tomu i při jiné společensky prospěšné činnosti (např. ve sportu). Proto je nutné v nezbytné míře riziko v rámci stanovených pravidel podstoupit.*“¹⁰² Riziko přitom nesmí být neomezené, pravděpodobnost pozitivního výsledku nesmí být mizivá. Osoba zde podstupuje riziko, tedy jakousi míru nejistoty nad zdařilým výsledkem, pravděpodobný neúspěch z důvodu nedostatečné vědecké přípravy všech osob, které se na takovém jednání (pokusu) účastní, vylučuje užití této okolnosti vylučující protiprávnost. Nebyl by totiž dodržen jeden ze zásadních požadavků. Tento stav poznání a informace o něm musí být také osobě podstupující riziko znám. Nedostatečné informování, či vědomé zamlčení některých aspektů pokusu by zapříčinilo trestní odpovědnost osoby takto jednající vůči tomu, kdo riziko podstupuje.

Skupina subjektů, které jsou oprávněni podstupovat hospodářské, či jiné riziko pro celospolečenskou prospěšnost přitom není neomezené. § 31 je v prvním odstavci definuje, jako ty, kdo vykonávají zaměstnání, povolání, postavení či funkci –

---

¹⁰² Šámal a kolektiv, *Trestní zákoník I Komentář*, §1-139, 1, C.H BECK, 1. Vydání, 2009, s. 355

„tedy jen subjekt kvalifikovaný, profesionál. Takový požadavek je zcela oprávněný, neboť jen kvalifikovaná osoba je schopna posoudit míru rizika ve vztahu k výsledku, jehož má být dosaženo. Navíc se překročení mezí přípustného rizika poměřuje právě mírou rizika a výsledku, k němuž směřuje, nikoli následkem, který nastal.“¹⁰³ Jedině profesionál, tedy osoba jednající v rámci svého zaměstnání či funkce, má veškeré znalosti a informace, které potřebuje pro zvážení rizika, které podstupuje. Navíc má často jako jeden z mále schopnost se vůbec takového pokusu či experimentu účastnit. Jako příklad uveďme profesionálního řidiče automobilky, která testuje nový brzdový systém na připravovaném modelu vozu. O tom, jaké riziko se při takovém testování podstupuje, je schopný se informovat i naprosto nezkušený řidič. Ale jen zkušený zaměstnanec automobilky, který na testovacích tratích denně zdokonaluje techniku své jízdy a schopnost zachovat se profesionálně v krizové situaci bude mít dostatečné schopnosti pro zvládnutí automobilu v případě, že brzdový systém nebude fungovat podle představ vývojových odborníků. Vedle těchto specifických požadavků je pochopitelně nezbytná rozumová i rozlišovací složka vědomí, aby ten, kdo riziko podstupuje, měl kromě informací a zkušeností, taky vůli toto riziko podstoupit, a schopnost posoudit veškeré následky plynoucí z tohoto jednání. Zjednodušeně řečeno musí být tento profesionál přičetný, bez vlivu omamných látek, svéprávný a plně informovaný.

Jedním z nejzásadnějších požadavků je celospolečenská prospěšnost výsledku, jehož má být jednáním podle § 31 trestního zákoníku dosaženo. „Riziko je společensky prospěšné, jestliže se jeho podstoupením zvyšuje celková společenská efektivnost a produktivita práce, jestliže dochází k osobním, časovým a materiálovým úsporám – je přitom samozřejmé, že výhoda, o kterou se usiluje, nesmí být neoprávněná.“¹⁰⁴ Je vyloučeno, aby byly porušeny zájmy chráněné trestním zákonem, ve prospěch jednotlivce, nebo skupiny subjektů. Vylučuje se tím možnost podstupování neúměrného rizika ve výlučný prospěch jednotlivce disponujícího velkým množstvím kapitálu. Zájmy, u kterých se očekává zaznamenání nějakého zlepšení, se tedy musí týkat co nejširšího spektra lidí. Přirozeně může jít i o zájem

---

¹⁰³ Šámal a kolektiv, Trestní zákoník I Komentář, §1-139, 1, C.H BECK, 1. Vydání, 2009, s. 356

¹⁰⁴ Kuchta, j., Přípustné riziko jako okolnost vylučující protiprávnost v návrhu kodifikace trestního práva hmotného, Trestněprávní revue, 2004. Č.6, s. 165n

jednotlivce v případě, že se spolu s uspokojením zlepšení jeho zájmu,lepší i zájem společenský. Typicky půjde o výzkum v medicíně, o bezpečnostní prvky dopravy, ale i o mnoho dalších oblastí.

Také u přípustného rizika, stejně jako u krajní nouze, existuje požadavek subsidiarity jeho použití. Trestní zákoník tento požadavek explicitně vyjadřuje slovy „nelze-li společensky prospěšného výsledku dosáhnout jinak“. Požadavek subsidiarity je v tomto případě požadavkem zjevně oprávněným a hlavně účelným. Přípustné riziko totiž opravňuje jednotlivce k enormnímu risku, při kterém hrozí porucha těch nejdůležitějších zájmů chráněných trestním zákonem, tedy především zdraví a života. Pokud je možné kýženého výsledku dosáhnout i jiným způsobem, který by v konkrétní situaci znamenal podstoupení nepoměrně nižšího rizika, či snad by vyřadilo nutnost podstupovat riziko vůbec, je subjekt povinen zvolit tento méně riskantní postup. V případě prokázání opaku by totiž porušení trestním právem chráněného zájmu znamenalo naplnění skutkové podstaty toho konkrétního trestného činu (chráněného zájmu) a přípustné riziko, jako okolnost vylučující protiprávnost, by nebylo možno použít pro porušení požadavku užití subsidiárního řešení. „Riziko není samoučelné. Lze k němu sáhnout až tam, kde jiná možnost dosažení společensky prospěšného výsledku neexistuje. Výjimečně i tam, kde sice jiná možnost existuje, ale cíle může být dosaženo jen s nepoměrně vysokými náklady (zejména přesahujícími hodnotu sledovaného cíle) nebo za dlouho dobu (zejména nebezpečí z prodlení).“¹⁰⁵ Požadavek subsidiarity zná své výjimky. Jedná se o případy, kdy jiná možnost dosažení požadovaného cíle existuje, avšak vzhledem k její nákladnosti, či časové náročnosti, by bylo neúčelné požadovat splnění subsidiárního řešení. Jednat se přitom musí o rozdíly enormní. Drobná úspora času, zdrojů nebo financí, zanedbatelná k poměru s řešením riskantním, jistě nebude odůvodněním vynechání takového řešení. Vždy přitom hledíme o poměr zájmů, které riskujeme, výsledku kterého chceme dosáhnout a především pravděpodobnosti porušení právem chráněného zájmu. Přitom riskování jednoho právem chráněného zájmu, neodůvodní riskování jiného právem chráněného zájmu, ač by byl méně závažný, než zájem primární. Vyloučit je proto nutné veškerá rizika, která vyloučit lze. Mezi zájmy neexistuje poměr subsidiarity v souvislosti s nutností jejich porušení,

---

¹⁰⁵ Šámal a kolektiv, Trestní zákoník I Komentář, §1-139, 1, C.H BECK, 1. Vydání, 2009, s. 357

vyloučit porušení zájmu je proto nutné ve všech případech a u všech zájmů, u kterých je to v dané situaci možné. Riziko, které bude subjekt podstupovat je tak nutné za každých okolností minimalizovat, a to jak do rozsahu porušení zájmu primárního, tak do šíře porušení zájmů jiných, byť méně exponovaných, či z pohledu riskujícího subjektu, méně důležitých.

Stejně, jako u ostatních okolností vylučujících protiprávnost, i u přípustného rizika nalezneme omezení a specifikaci, a to ve druhém odstavci § 35 trestního zákoníku, který vymezuje dále přípustné riziko takto:

2) „Nejde o přípustné riziko, jestliže taková činnost ohrozí život nebo zdraví člověka, aniž by jím byl dán k ní v souladu s jiným právním předpisem souhlas, nebo výsledek, k němuž směřuje, zcela zřejmě neodpovídá míře rizika, anebo provádění této činnosti zřejmě odporuje požadavkům jiného právního předpisu, veřejnému zájmu, zásadám lidskosti nebo se přičí dobrým mravům.“

Dříve v této práci jsem již zmínil třídění ochrany zájmů dle jejich důležitosti pro jednotlivce i společnost. Toto dělení je neoficiální, v zákoně se explicitně nedozvíme, že zdraví a život člověka je tím nejpodstatnějším, co má přednost ex lege přede vším ostatním, nicméně dle dělení skutkových podstat trestných činů v trestním zákoníku, ale již i například dle ústavy je nad míru zřejmé, že lidský život a zdraví je zájmem primárním. Majetkové trestné činy, trestné činy zasahující do autorských práv, cti, a další je možno za ideálních podmínek beze zbytku nahradit. To samé se dá bohužel pouze zřídka říci o zdraví člověka a u života, respektive trestných činech směřujících proti životu, je možnost odčinit takový zásah nemožná. Proto se přísnými tresty snaží zákonodárci a moc výkonná i soudní potlačit takovou trestnou činnost již preventivním působením přísnosti postupu i výší trestu v těchto případech. Jak je tedy možné, že existuje okolnost, která povoluje ohrožení zájmu života a zdraví člověka, jako primárního zájmu chráněného trestním zákonem? Odpovědí je částečně již rozbor prvního odstavce vysvětlující princip existence a fungování přípustného rizika, jako okolnosti vylučující protiprávnost. Druhý odstavec doslova specifikuje nemožnost ohrožení života a zdraví, jako právem chráněných zájmu, pokud k tomu není svolení ex lege, tedy na základě zvláštní zákonné úpravy. *„Jde o další výjimku (vedle lékařského zákroku), kdy lze dát souhlas s eventuálním zásahem do života a zdraví*

osoby. V tomto případě je zásah do života a zdraví pouze potenciální (hrozí). Existuje řada případů, kdy se zájem na ochraně života a zdraví dostává do rozporu se zájmem na výkonu určitých rizikových činností (např. v těžebním průmyslu), přitom tyto činnosti nelze zakázat.¹⁰⁶ Existují tedy případy, kdy je i na základě souhlasu osoby, jež riziko postupuje, a splnění vše dalších podmínek včetně celospolečenského zájmu přípustného rizika, nebude možné takové jednání vykonat bez výslovného zákonného povolení. Vedle svolení poškozeného představuje přípustné riziko další okolnost vylučující protiprávnost, která je využívána ve zdravotnictví. O přípustném riziku ve zdravotnictví bude stručně pojednáno dále v této kapitole.

Další nezbytností vyplývající z požadavků dikce druhého odstavce je souhlas. Konkrétně se jedná o souhlas osoby, která konkrétní riziko podstupuje. „*Souhlas musí mít povahu souhlasu informovaného, tj. osoba, která je ohrožena na životě a zdraví, musí být poučena o všech rizicích spojených s rizikovou činností. Pokud právní předpis stanoví další podrobnosti nebo blíže uvádí podmínky souhlasu, je třeba, aby byl souhlas získán v souladu s právním předpisem. Souhlas lze odvolat.*“¹⁰⁷ Podobně, jako u svolení poškozeného, i zde se setkáváme s požadavkem informovaného souhlasu. Informovaným souhlasem rozumíme takový projev vůle, který byl dán na základě svobodné vůle, za stavu plné přičetnosti, osobou, která je oprávněna takový souhlas dát (bez snížené nebo vyloučené svéprávnosti) a za okolností, které na tuto osobu nevytvářejí nepřiměřený nátlak, ovlivňující její úsudek. Vedle těchto obecných požadavků se samozřejmě nutně osobu předem plně informovat o možných rizicích jednání dle přípustného rizika. Následky mohou být krátkodobé i dlouhodobé, tj. takové, které se projeví hned, a trvají i po celý život, nicméně i takové, které se mohou projevit až po uplynutí delšího času (např. účinky ozáření organismu radioaktivní látkou). Osoba podstupující riziko musí být seznámena se všemi aspekty průběhu takového jednání. V neposlední řadě je oprávněna svůj souhlas kdykoli odvolat, a takový projev vůle musí být plně respektován.

Výsledek pokusu, nebo experimentu musí odpovídat míře rizika, které subjekt podstupuje. „*Jednáním za podmínek přípustného rizika může být být způsoben*

---

¹⁰⁶ Šámal a kolektiv, Trestní zákoník I Komentář, §1-139, 1, C.H BECK, 1. Vydání, 2009, s. 357

¹⁰⁷ Šámal a kolektiv, Trestní zákoník I Komentář, §1-139, 1, C.H BECK, 1. Vydání, 2009, s. 357

*následek závažnější, než očekávaný následek. Nepoměřují se totiž následky (očekávaný a ten který nastal), ale míra rizika ve vztahu k výsledku, k němuž riziko směřuje.*¹⁰⁸ Jde o proporcionalitu zamýšleného cíle, tedy výsledku, jeho přínosnosti a společenské hodnoty, a možného následku, který lze v poměru ke všem okolnostem předpokládat. Vždy může nastat následek, se kterým nebylo počítáno. Protiprávnost je ale vyloučena i u takového následku, pokud se neprokáže, že s většími následky bylo možné počítat. Nehodnotí se tedy primárně riziko hrozící škody, která nastala, ale míra rizika ve vztahu k následku. Nejde o přípustné riziko tam, kde je porušení konkrétního zájmu jisté. Dále bude protiprávní jednání, kde i přes enormní společensky prospěšný předpokládaný výsledek, bude riziko nepřiměřeně vysoké (např. pokusy s nukleárním štěpením v hustě obydlené oblasti). První pokusy o sestrojení nukleární bomby byly provázeny různými neznámými. Dokonce se uvažovalo o možnosti zapálení vodíku v atmosféře, čímž by celá atmosféra shořela a jediný výbuch by tak zničil všechny živé organismy na planetě. To se naštěstí nestalo, nicméně z pohledu rizika by takové jednání ve srovnání s § 31 trestního zákoníku bylo bezesporu bráno, jako riziko nepřípustné.

Jednáním v souladu s přípustným rizikem, jako okolností vylučující protiprávnost, nesmí být činěno v nesouladu s jiným právním předpisem. Odkaz na vyloučení protiprávnosti díky přípustnému riziku by zde byl jednáním *in fraudem legis*, a protiprávnost by nevylučoval. Tam, kde není oblast lidského chování upravena jiným právním předpisem, je nutné postupovat alespoň v mezích, které nám druhý odstavec přípustného rizika vymezuje jako povinnost jednat v souladu veřejným zájmem, zásadami lidskosti a dobrými mravy.

Pojem veřejný zájem lze vymezit, jako druh zájmu, který je obecně prospěšný.¹⁰⁹ Nepostačuje tedy pouze zájem jednotlivce, nebo skupiny jednotlivců, byť početné. Samozřejmě se veřejný zájem se zájmem jednotlivce nemusí vylučovat. Je nepravděpodobné, že by jedinec podstupoval experiment na základě přípustného rizika, pokud by takový sám nepovažoval za prospěšný a nezbytný. Jak je již však definováno v části, věnující se prvnímu odstavci přípustného rizika, je vyloučeno

---

¹⁰⁸ Šámal a kolektiv, Trestní zákoník I Komentář, §1-139, 1, C.H BECK, 1. Vydání, 2009, s. 357

¹⁰⁹ Klimeš, Lumír, Slovník cizích slov, SPN, 6. Vydání, 1998, s. 1021

podstupování rizika, které by vyloučilo protiprávnost, pouze ve prospěch úzce vymezených subjektů, především jde-li o ohrožení života a zdravím člověka, jako zájmů chráněných trestním zákonem.

Nyní k dobrým mravům, jako požadavku přípustnosti podstupovaného rizika dle trestního zákoníku: „*Rizikové jednání nesmí být mimo jiné v rozporu s dobrými mravy. Pojem dobré mravy trestní zákoník nedefinuje. Jejich obsah spočívá ve všeobecně platných normách morálky, při kterých je dán všeobecný zájem na jejich respektování. Posouzení, zda rizikové jednání porušuje dobré mravy, bude záviset na okolnostech konkrétního případu. Soulad s dobrými mravy se musí posuzovat z hlediska konkrétního případu v dané době a na daném místě.*“¹¹⁰ Jednání contra bonos mores, neboli proti dobrým mravům je tedy další možnou záležitostí, které zužuje počet případů užití přípustného rizika. Zde je otázka, jak velká skupina lidí tvoří ono procento, jež je nezbytné pro posouzení tohoto hlediska. Jako příklad bych uvedl například oblast genetické modifikace. Rozděluje veřejnost na dva nesmiřitelné tábory a dnes a denně v tomto segmentu vzniká mnoho experimentů, tedy situací, které by mohly požadovat užití § 31 trestního zákoníku. Do jaké míry je genetické inženýrství ještě prospěšné (např. přecházení dědičným nemocem u novorozenců) a od kdy je už nevhodné z pohledu právě dobrých mravů, je velmi tíživá otázka současnosti. Opomenout nelze asi stále nemalou skupinu lidí nábožensky založených, pro které je otázka genetiky naprosto nepřípustná. Pouze doplním, že jednání proti dobrým mravům lze blíže definovat jak jednání v rozporu „*se zásadou slušnosti, poctivosti, čestnosti, vzájemné úcty, tolerance, důvěry, atd.*“¹¹¹ Pohled na to, co je dobrými mravy se vyvíjí a mění spolu se společností, a je tedy nestálý v čase a místě. Proto výklad tohoto pravidla bude vždy záviset také na úvaze soudu.

Posledním pojmem, který zmiňuje druhý odstavce § 31 trestního zákoníku, je požadavek zásada lidskosti. Pojem lidskosti je pojmem neurčitým. České trestní právo tento pojem ex lege nedefinuje. Přesto si dovoluji, tvrdit, že obecně každá lidská bytost, žijící v určitém čase na určitém území, je schopna podle této zásady jednat, ačkoli definovat tuto zásadu není snadný úkol. Obdobně jako pojem mravů, bude

---

¹¹⁰ Jelínek Jiří a kolektiv, *Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část)*, 2. vydání, Leges 2010, s. 262

¹¹¹ Šámal a kolektiv, *Trestní zákoník I Komentář, §1-139, 1, C.H BECK, 1. Vydání, 2009, s. 360*

projev zásady lidskosti souborem pravidel lidského chování. Lidé se od ostatních forem života liší vyšší inteligencí, schopností intuitivně rozeznat vhodnost svého chování a logicky seznatelnými argumenty takové chování odůvodnit. Osobně vidím souvislost s dalšími právními zásadami, jako je např. *neminem laedere*. „*Zásadami lidskosti chápeme zájmy lidstva jako celku. Zásady lidskosti byly formulovány v tzv. Norimberských zásadách a v mezinárodních úmluvách proti genocidii, proti mučení, proti apartheidu a v jiných úmluvách, avšak v kontextu přípustného rizika je třeba zásady lidskosti chápat poněkud v jiném smyslu. Jde především o dotčení zájmů lidstva jako celku z hlediska vědy, výzkumu, výroby a v dalších oblastech, kde se uplatní přípustné riziko. Zásady lidskosti by mohly být dotčeny např. při výzkumu, výrobě a zkouškách zbraní hromadného ničení, při klonování lidských bytostí, přenášení lidských buněk do jiného živočišného druhu, při výzkumu chorob a modifikací virů a mikrobů.*“¹¹² Zásada lidskosti tak je porušována všude tam, kde je jak jednotlivci, tak skupině lidí způsobováno větší utrpení, než je nutné nebo přípustné vzhledem k okolnostem, takové jednání je vždy *contra legem*. Aby se již neopakovala situace tzv. „*platného neprává*“¹¹³, tedy případy, kdy je platná a účinná právní úprava umožňující nelidské zacházení s určitou skupinou lidí pro jejich rasu, vyznání, orientaci či jiné specifikum (nacismus), byly přijaty výše zmíněné mezinárodní úmluvy, označující takové chování za chování protiprávní, bez ohledu na případnou vnitrostátní úpravu.

Stejně, jako u institutu svolení poškozeného, také u přípustného rizika, jako okolnosti vylučující protiprávnost, je vhodné zmínit jeho působení ve zdravotnictví. Výkon lékařského povolání je totiž i zde jedním z nejběžnějších a nejhojněji užívaných případů využití přípustného rizika v praxi. „*Při formulaci podmínek legálnosti lékařských zákroků i hranice přípustného rizika vznikají těžkosti s ohledem na rychle se měnící názory a poznatky lékařské vědy a v důsledku aktuálních potřeb různých oborů lékařské činnosti. Jde o záležitosti velice vážné se značnými důsledky*“¹¹⁴ Lékařská věda, jako taková, patří bezpochyby mezi nejrychleji se vyvíjející obory lidské činnosti vůbec. A bez pochyby je to správně. Možnosti pomoci

---

¹¹² Šámal a kolektiv, *Trestní zákoník I Komentář*, §1-139, 1, C.H BECK, 1. Vydání, 2009, s. 359

¹¹³ Knapp Viktor, *Teorie práva*, 1. Vydání, C.H.BECK, 1995, s. 89

¹¹⁴ Císařová Dagmar, Sovová Eva, *Trestní právo a zdravotnictví*, Orac, 2000, s. 24

nemocným se za poslední století rapidně posunuli, jak jsem již popsal v kapitole svolení poškozeného. Nicméně takový dynamický vývoj si žádá velké úsilí, které je ve svém výsledku vždy, po testování v laboratoři, na zvířatech či jinak, nutno otestovat na lidech. Lidský druh je přeci jen velmi specifický, a jeho reakce se mohou i od organismů velmi podobných lišit. Kromě toho existuje i nesmírná diverzita reakcí lidského těla mezi jednotlivými subjekty, závisující na jejich zdraví, věku, pohlaví atd. Z tohoto důvodu se testování provádí zpravidla na velkém množství subjektů, aby se zajistily podmínky reaktivity s co nejširším spektrem osob. Z toho je patrné, že vezmeme-li v potaz tempo vývoje nových medikamentů a lékařských procedur, je přípustné riziko ve zdravotnictví hojně využívanou okolností vylučující protiprávnost. „K pojmovým znakům experimentu na člověku patří, že jím mohou být dotčena práva občana, zejména může vést k ohrožení zdraví či integrity nebo k omezení jednání pokusné osoby.“¹¹⁵ Experimenty ve zdravotnictví mají svůj smysl a především jim nelze upřít celospolečenský prospěch a dokonce jejich nutnost. Musí být ale v souladu s nejnovějšími poznatky moderní lékařské vědy, a jejich výsledek musí jednoznačně vyvažovat podstoupené riziko. „Za výkon činnosti v souladu s dosaženým stavem poznání v době rozhodování (tedy v podstatě postup lege artis) je tak ve smyslu § 31 odst. 1 TrZ nutné považovat jakékoli úkony zdravotní péče prováděné lékařem nebo jiným zdravotníkem na pacientovi, které odpovídají obecně uznávaným postupům a dostupným metodám v medicíně. V návaznosti na všechny uvedené argumenty k této otázce je podle mého názoru třeba výklad pojmu dosažený stav poznání chápat jako stav lékařské vědy, jejíž výsledky jsou uskutečnitelné metodami a prostředky léčebné péče dostupnými v určitém čase a místě.“¹¹⁶ Lékař je povinen vždy postupovat de lege artis, tedy v souladu s nejnovějšími poznatky a ve prospěch léčené osoby. Lékař je trestněprávně odpovědný v případech, kdy jeho postup:

- Není v souladu s poznatky moderní lékařské vědy
- Přes soulad s poznatky moderní lékařské vědy nepřizpůsobil experimentální léčbu situaci, především stavu konkrétního pacienta

---

¹¹⁵ Císařová Dagmar, Sovová Eva, Trestní právo a zdravotnictví, Orac, 2000, s. 99

¹¹⁶ Cibulka, Karel, O některých otázkách trestního postihu ve zdravotnictví, Trestněprávní revue, 2010, webový zdroj: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/pd_2/art_7055/detail.aspx

- Pacienta předem nepoučil ve smyslu všech nutných prvků informovaného souhlasu
- Nedbal nesouhlasného stanoviska pacienta

Při rozhodování v každé konkrétní situaci je třeba brát ohled také na extrémní tlak, který musí lékař snášet při výkonu svého povolání. Často se musí rozhodnout během krátké chvíle pro postup, který může pacientovi zachránit život, stejně tak jej usmrtit. V případě léčby experimentální nese navíc lékař zvýšenou míru rizika stejně, jako pacient, jen v trestněprávním smyslu. *„před provedením právní kvalifikace skutku by se orgán činný v trestním řízení měl nejprve důsledně zabývat skutečnými možnostmi uplatnění prostředků trestního práva a teprve po kladném vyřešení této otázky přistoupit k jeho formálnímu hodnocení z toho hlediska, zda jsou naplněny též znaky trestného činu. Mezi tyto znaky patří též protiprávnost, kterou je třeba považovat za samostatný obligatorní znak trestného činu. U trestných činů spáchaných v souvislosti s výkonem lékařského nebo nelékařského povolání však může být protiprávnost vyloučena některou z okolností předpokládanou v § 28 až 31 TrZ.¹¹⁷* Subsidiarita trestní represe je u trestání lékařů vskutku zásadou nezbytnou. Jedná se o povolání sui generis, u kterého je bezesporu vhodné přihlídnout vždy ke všem okolnostem případu.

Vedle zdravotnictví vnímám jako nezbytné zmínit v souvislosti s nutným rizikem, jako okolností vylučující protiprávnost, také sport. Obecně je rozhodně rozšířenější forma svolení poškozeného, jelikož u běžné populace je u denního výkonu sportovní aktivity možné předpokládat její průběh i výsledek a možná rizika z tohoto plynoucí. Tato rizika nenesou znak výjimečnosti z pohledu rizika nezvyklého. Každý ví, jak se při sportu chovat tak, aby předešel možnosti porušení zájmů chráněných trestním právem (život, zdraví, majetek). Běžný výkon sportu je také vykonáván na vlastní riziko a bez zjevného celospolečenského prospěchu (ačkoli by sportovně založená populace bezesporu snížila počet onemocnění plynoucích z nadváhy a nezdravého životního stylu). Z pohledu přípustného rizika jsou relevantní případy sportu vrcholového. Takový sport je vykonáván zpravidla na hranici lidských možností, často je extrémně rizikový a také společensky prospěšný (testování chování

---

¹¹⁷ Cibulka, Karel, O některých otázkách trestního postihu ve zdravotnictví, *Trestněprávní revue*, 2010, webový zdroj: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/pd_2/art_7055/detail.aspx

nových materiálu v extrémních podmínkách atd.). Jako příklad lze uvést takové výkony, kdy jsou lámány dosavadní rekordy (maximální rychlost ve sjezdu na lyžích) nebo kde sice nejde primárně o zlomení rekordu, ale i přesto je zde pravidelně podstupováno enormní riziko související s výjimečností takové činnosti (motocyklové závody, formule). Taková jednání jsou na pomezí přípustného rizika a svolení poškozeného, jako okolností vylučujících protiprávnost.

7. Oprávněné použití zbraně

7.1. Charakteristika

Oprávněné použití zbraně je poslední z okolností vylučujících protiprávnost, která je výslovně uvedena v trestním zákoníku pod § 32. Dosah tohoto ustanovení je velmi široký. Samotné ustanovení je stručné, říká: **„Trestný čin nespáchá, kdo použije zbraně v mezích stanovených jiným právním předpisem.“** Odborná literatura se drží výkladu oprávněného použití zbraně spíše ve vztahu k veřejným sborům, které mohou držet a užívat zbraně více forem na základě zvláštního zákona. Cílem této práce bude vedle výkladu zabývajícího se držením a užíváním zbraní v rukou veřejných sborů především zaměřit se na užití zbraní ve sféře civilní. Pro lepší osvojení dalšího výkladu je nutný stručný exkurz do světa zbraní. Zbraň v technickém smyslu může být cokoli, co může sloužit k obraně, útoku nebo jako donucovací prostředek. V civilní sféře je zásadní věnovat se především zbraním palným. U použití ostatních zbraní, volně prodejných, jako je nůž nebo obušek, je zpravidla postačující ustanovení o nutné obraně jako okolnosti vylučující protiprávnost. Palná zbraň má ale jak ve veřejném tak civilním užití zvláštní postavení, které vychází z její nesmírné síly a nebezpečnosti pro společnost. Jedná se o kategorii *sui generis* naprosto vzdálenou od všech ostatních zbraní, a její užití je nutné a účelné vymezit právními předpisy. Situace užití palné zbraně je však především v civilní sféře momentálně nejasná. Než přejdeme k jednotlivým kategoriím užití palné zbraně, bude vhodné vymezit, co zákon pod pojmem *planá zbraň* rozumí. *„Co se rozumí zbraní, je třeba posuzovat podle toho kterého právního předpisu opravňujícího k použití zbraně, protože v jednotlivých*

*předpisech je tento pojem definován různě.*¹¹⁸ V trestním zákoníku definici palné zbraně nenajdeme. Zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu (dále jen „zákon o zbraních“) vymezuje ve své příloze nejprve zbraně střelné a na základě této definice zbraně palné. Co tedy obecně rozumíme pod pojmem střelná a palná zbraň podle zákona o zbraních? „*Střelná zbraň - zbraň, u které je funkce odvozena od okamžitého uvolnění energie při výstřelu, zkonstruovaná pro požadovaný účinek na definovanou vzdálenost; palná zbraň - střelná zbraň, u které je funkce odvozena od okamžitého uvolnění chemické energie.*“¹¹⁹ Palná zbraň je tak v technickém smyslu vlastně druhem zbraně palné, specifická tím, že projektilu, který opustí hlaveň palné zbraně, dává energii chemická reakce uvnitř náboje. Tato energie je zpravidla mnohonásobně větší, než jakou je člověk schopen dostat z běžných střelných zbraní na principu luku, kuše nebo praku. Proto je ale palná zbraň také mnohem nebezpečnější a náročnější na užití a údržbu, což je důvod zvláštní pozornosti z pohledu právní úpravy ČR.

Vedle vymezení zbraně uvádí § 32 další znak skutkové podstaty oprávněného použití zbraně jako okolnosti vylučující protiprávnost, a to její užití. „*Použitím zbraně se rozumí její použití způsobem, k němuž je určena. Např. stelná zbraň je určena ke střelbě. Její použití v rámci donucovacích prostředků k úderu podle § 52 písm. m) PolZ (zákonu o policii) (..) sem nepatří.*“¹²⁰ Užití zbraně musí sledovat její funkci. Zpravidla půjde o situaci užití dle speciálního právního předpisu, nebo v nutné obraně či krajní nouzi.

Třetím znakem je užití tzv. jiný právní předpis. Těmito jsou v první řadě zákony (u civilního užití především zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu, u veřejných sborů potom např. zákon č. 273/2008 Sb. zákon o Policii České republiky), ale také se jedná o podzákoné právní předpisy vydané na základě a v mezích zákona. Tyto předpisy určují zvláštní pravidla pro užití nejenom palných zbraní. Např. zákon o Policii ČR zná ve svých donucovacích prostředcích celou řadu dalších zbraní, které je policista ve výkonu služby oprávněn užit. Vedle těchto pravidel daných zákonnými, popřípadě podzákonými právními předpisy jsou zde

---

¹¹⁸ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s. 263

¹¹⁹ Příloha k zákonu č. 119/2002 Sb., část první – Vymezení zbraní a střeliva

¹²⁰ Novotný a kolektiv, Trestní zákoník 2010, Eurounion, vyd. 2010, s.111

stále Krajiní nouze a nutná obrana, jako okolnosti vylučující protiprávnost, které platí subsidiárně u užití zbraní obecně jako v civilní sféře, tak i u veřejných sborů, kde jsou ale zpravidla dále upraveny – některá nebezpečí jsou osoby ve službě toho kterého konkrétního veřejného sboru povinny snášet, což je oproti standartní úpravě specifikum.

7.2. Užití palné zbraně v civilní sféře

7.2.1. Zákon o střelných zbraních a střelivu a související předpisy

Vlastnictví a užití palné zbraně v civilní sféře je velmi kontroverzní téma, které se každoročně objevuje ve spojení s užitím palné zbraně v sebeobraně, či naopak s jejím zneužitím u trestného činu. Jako u mnoha dalších zásadních témat, také zde je společnost rozdělena na dva nesmiřitelné tábory. Jedni zbraně obecně, a palné tím spíše nenávidí, vidí v nich pouze zlo, dávají jim za vinu nesčetná úmrtí a za každým, kdo takovou zbraň vlastní vidí potencionálního agresora. Druzí naopak zbraně obhajují. Faktem zůstává, že zbraně samotné jsou doslova pouhé kusy železa, nebezpečnými se stávají až v rukou lidí. Studií, které se snažily prokázat škodlivost možnosti civilního vlastnictví palné zbraně, bylo mnoho, žádná veřejně dostupná takové výsledky však doposud neprokázala. Nebezpečnost držení takové palné zbraně agresivním jedincem se zhoršenou rozpoznávací či ovládací složkou vědomí je ovšem nesporná.

V České republice je nejdůležitější právní úpravou držení palné zbraně v civilním sektoru zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon vymezuje kategorie zbraní a možnosti jejich užití. Konkrétně vymezuje kategorie takto:

„§ 3 Rozdělení zbraní a střeliva

(1) Zbraně a střelivo se pro účely tohoto zákona rozdělují na

a) zakázané zbraně, zakázané střelivo nebo zakázané doplňky zbraní - kategorie A (dále jen "zbraně kategorie A"),

b) zbraně podléhající povolení - kategorie B (dále jen "zbraně kategorie B"),

c) zbraně podléhající ohlášení - kategorie C (dále jen "zbraně kategorie C") a

d) ostatní zbraně - kategorie D (dále jen "zbraně kategorie D"),

e) střelivo do zbraní kategorií A až D, které není zakázané (dále jen "střelivo").“

Zbraně kategorie A jsou zbraněmi, jejichž vlastnictví je pro civilní účely vyloučeno. Policie ČR může jako správní orgán udělit k tomuto vlastnictví výjimku na základě odůvodněné žádosti. Patří sem především zbraně vojenské (určené pro boj profesionální armády ČR), samočinné tj. takové, které jsou schopny na jedno zmáčknutí kohoutku vystřelit více střel najednou, typicky samopaly. Dále jsou to zbraně tzv. záludné, tedy zbraně, které jsou maskované jako jiný předmět, nástražné palné systémy, zbraně expanzní a v neposlední řadě také střelivo, které má cíleně zvýšený ranivý účinek, tedy tříštivé střeli, výbušné střely a střely se řízenou deformací (vyrobené speciálně tak, aby při kontaktu s tkání zvětšily svůj průměr za účelem poškození většího množství tkáně). Zbraně kategorie B jsou takové palné zbraně, které je možné si opatřit na základě povolení od správního úřadu vykonávajícího správu a dohled (Policie ČR). Podmínkou je vlastnictví zbrojního průkazu a kladné vyjádření k žádosti o vydání povolení. Jedná se o zbraně krátké opakovací a samonabíjecí (pistole a revolvery), dlouhé samonabíjecí zbraně pro více než tři náboje atd. Zbraně kategorie C jsou zbraně, které nepotřebují zvláštního povolení, postačí držení příslušného oprávnění zbrojního průkazu, a vlastnictví této zbraně se ohlašuje, tedy deklarativně se zažádá o vydání průkazu zbraně. Patří sem typicky zbraně lovecké, tedy dlouhé opakovací zbraně, a dále zbraně, které nespádají pro svoji nebezpečnost do kategorie D, např. plynové zbraně s ústřovou rychlostí přesahující 16 J. Zbraně kategorie D jsou potom zbraně, jejichž vlastnictví se neváže na žádnou zvláštní povolovací či oznamovací povinnost, maximálně je zde požadavek plnoletosti držitele. Jako příklad lze uvést zbraně znehodnocené, plynové do ústřové rychlosti do 16 J, mechanické zbraně do napínací síly 150 N atd.¹²¹

Vedle kategorií zbraní je velmi podstatným členěním i rozdělení skupin zbrojního průkazu. Ten se dělí podle charakteristiky jeho využití na tyto kategorie:

„a) A - ke sběratelským účelům,

---

¹²¹ Veškerá fakta pochází z § 4 – § 15 zákona č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu, ve znění pozdějších předpisů.

- b) B - ke sportovním účelům,*
- c) C - k loveckým účelům,*
- d) D - k výkonu zaměstnání nebo povolání,*
- e) E - k ochraně života, zdraví nebo majetku, nebo*
- f) F - k provádění pyrotechnického průzkumu. ¹²²*

Jednotlivé kategorie jsou poměrně přesně definovány již svým názvem. Pro osobu, jež má zájem o držení palné zbraně je podstatné, aby se předem rozhodla, o jakou kategorii bude mít zájem, tj. pro jaké účely bude zbraň používat. Je možné mít oprávnění více skupin zbrojního průkazu. Podrobněji ke kategoriím zbrojního průkazu a k postupu vedoucímu k jeho získání bude pojednáno v následující části práce. K dalším oblastem, které upravuje zákon o zbraních, patří zbrojní licence (obchodní činnost související s palnými zbraněmi), registrace zbraní a průkaz zbraně, tranzit, dovoz a vývoz zbraní a střeliva z České republiky, základní pravidla provozu střelnic, kompetence a povinnost správních orgánů vedoucích informační systémy týkající se zbraní a střeliva, výkon státní správy a správní delikt v souvislosti se zbraněmi a střelivem.

Vedle zákona o zbraních existuje v civilním sektoru několik důležitých podzákoných právních předpisů vztahujících se k držení palné zbraně. Jsou to především:

- 1) Vyhláška MVČR č. 115/2014Sb. o provedení některých ustanovení zákona o zbraních – tato vyhláška upřesňuje některá ustanovení zákona o zbraních, především postup získávání zbrojního průkazu – zkoušky z odborné způsobilosti, provozní řád střelnice – minimální požadavky ze strany státu, podrobnosti evidence zbraní a střeliva.
- 2) Vyhláška MZČR č. 493/2002 Sb., o posuzování zdravotní způsobilosti k vydání nebo platnosti zbrojního průkazu – ministerstvo zdravotnictví stanovuje obsah posudku o zdravotní způsobilosti osoby žádající o vydání zbrojního průkazu.

---

¹²² § 16 zákona č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu, ve znění pozdějších předpisů.

- 3) Vyhláška MPO č. 369/2002Sb., kterou se stanoví postup Českého úřadu pro zkoušení zbraní a střeliva
- 4) Vyhláška MPO č. 370/2002Sb. o dovoleném výrobním provedení plynové zbraně, expanzní zbraně a střeliva
- 5) Nařízení vlády o zkušebním řádu zkoušky odborné způsobilosti č. 315/2011 Sb.
- 6) Vyhláška, kterou se stanoví postup ČÚZZS při zařazování typu zbraně nebo střeliva do kategorie č. 369/2002 Sb.

Zákony a podzákoné právní předpisy týkající se vlastnictví zbraně a držení, vydávání či odnímání oprávnění zbrojního průkazu, jsou svým obsahem součástí práva správního. Příslušné orgány státní správy, především pak Policie ČR, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo spravedlnosti, a další specializované orgány (např. Český úřad pro zkoušení zbraní a střeliva) vykonávají státní dozor a správu v oblasti zbraní a střeliva.

7.2.2. Zbrojní průkaz a ochrana života, zdraví a majetku

7.2.2.1. Zbrojní průkaz – úprava a postup získávání

Pro oprávněné použití zbraně ve smyslu ustanovení 32 trestního zákoníku, je nezbytné, aby použitá zbraň byla v držení osoby, jež jí užila, oprávněně. Oprávněnost rozumíme soulad užití a držení zbraně s právními předpisy. *“Institut oprávněného použití zbraně se vztahuje na případy, kdy zvláštní zákon určitému okruhu osob svěřuje právo nosit a použít zbraně (vojáci, policisté, strážníci aj.). Netýká se tedy obecného oprávnění nosit a použít zbraň, které vyplývá zejména ze zákona č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu.”*¹²³ Protože tento zákonný požadavek je velmi obecně vyjádřen jednou větou § 32 Trestního zákoníku, dovoluji si nesouhlasit s tvrzením, že oprávněné použití zbraně se týká oblasti čistě služebního užití zbraně dle zvláštních úprav o ozbrojených složkách státní moci, protože i zákon o střelných zbraních a střelivu lze považovat ve vztahu k trestnímu zákonu za *lex specialis*. Užití palné zbraně je legální pouze v zákonem vymezených případech. Jako obecná úprava

---

¹²³ Novotný F., a kol., Trestní právo hmotné, 2.vyd.Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s.233

by proto měla být vnímána úprava Trestního zákoníku týkající se ustanovení o nutné obraně, oprávněného použití zbraně a výjimečně krajní nouze. Pokud nastanou tyto okolnosti vylučující protiprávnost, nastává druhý bod vedoucí k oprávněnému použití palné zbraně, a to podle zákona o zbraních (u civilního užití). Pokud je palná zbraň užitá v souladu s oběma těmito právními předpisy, je vyloučena trestněprávní odpovědnost. Při užití palné zbraně v souladu s nutnou obranou avšak bez oprávnění k vlastnictví palné zbraně přichází v úvahu odpovědnost za trestný čin nedovoleného ozbrojování dle § 279 Trestního zákoníku, přičemž následek užití zbraně nebude relevantní díky vyloučené protiprávnosti dle nutné obrany.

Protože o krajní nouzi a nutné obraně, jako o okolnostech vylučujících protiprávnost byl již výklad učiněn v předchozích částech práce, přejdeme rovnou ke zbrojnímu průkazu, jako k jedné z podmínek oprávněného užití zbraně mimo ozbrojené složky státní moci. „*Zbrojní průkaz je veřejná listina, která fyzickou osobu opravňuje k nabývání vlastnictví a držení zbraně nebo střeliva do těchto zbraní v rozsahu oprávnění stanovených pro jednotlivé skupiny zbrojního průkazu a v rozsahu těchto oprávnění k jejich nošení nebo k provádění pyrotechnického průzkumu podle oprávnění stanoveného pro skupinu F zbrojního průkazu.*“¹²⁴ Postup, který musí osoba žádající o zbrojní průkaz podstoupit, nepatří k těm nejsnazším ani nejrychlejším. Obsahuje několik stádií, která na sebe navazují. Nejdříve se osoba musí rozhodnout, o které skupiny oprávnění zbrojního průkazu bude žádat, tyto jsou označeny písmeny A až F a jsou vyjmenovány v minulé kapitole. Dalším krokem bude příprava. Zájemce o vydání zbrojního průkazu se připravuje na písemné testy, praktickou část zkoušky a musí si obstarat posudek o zdravotní způsobilosti. Prvním krokem bude podání přihlášky ke zkoušce z odborné způsobilosti. Zákon o zbraních ve svém § 18 stanovuje jako správní orgán Policii ČR. Podání přihlášky tedy proběhne na příslušném útvaru Policie ČR (místní příslušnost). Poté je uchazeč vyzván k účasti zkoušky z odborné způsobilosti, která se musí konat do 30 dní ode dne podání žádosti.

Samotná zkouška z odborné způsobilosti má dvě části, a to praktickou a písemnou. Postup zkušebního komisaře popisuje blíže nařízení vlády č. 315/2011 Sb., o zkušebním řádu zkoušky odborné způsobilosti žadatele o vydání zbrojního průkazu

---

¹²⁴ Zákon č. 119/2002Sb. o střelných zbraních a střelivu, § 16 odst. 1

skupiny A až E, obecné požadavky vyplývají z vyhlášky MVČR č. 115/2014Sb. o provedení některých ustanovení zákona o zbraních. Po prokázání své totožnosti dostane uchazeč o složení zkoušky z odborné způsobilosti arch se zkouškovými otázkami. Otázek je 30, a žadatel musí odpovědět na předem určený počet otázek správně, limit se mění se skupinou zbrojního průkazu, o který uchazeč usiluje. Z pohledu tématu oprávněného použití zbraně je relevantní zmínit, že k nejtěžším patří skupina E, tedy ochrana života, zdraví a majetku. Testy se skládají ze znalosti právní úpravy, nauky o střelných zbraních a střelivu a zdravotnického minima. Pokud uchazeč uspěje ve zkoušce teoretické, pokračuje zkouškou praktickou. Zde prokazuje zvládnutí základních dovedností ve vztahu ke střelbě, nabíjení, vybíjení, rozebírání a složení palné zbraně, přitom odpovídá na doplňkové otázky týkající se stavby a užití jednotlivých typů palných zbraní.

Pokud uchazeč v obou částech zkoušky uspěje, dostane na místě potvrzení o odborné způsobilosti, které ho opravňuje k vydání zbrojního průkazu, toto má platnost jeden rok od data složení zkoušky. Spolu s posudkem o zdravotní způsobilosti a s kolky v příslušné hodnotě potom odevzdá potvrzení o odborné způsobilosti spolu s žádostí o vydání zbrojního průkazu. Policie ČR jako správní orgán dále zkoumá, zda byly odevzdány veškeré potřebné listiny, prověřuje v neposlední řadě také trestní bezúhonnost žadatele (§ 22 zákona o zbraních stanoví, co se rozumí bezúhonností fyzické osoby pro účely tohoto zákona, výčet těchto požadavků je obsáhlý, pouze namátkou uvedu některé příklady: Za bezúhonného podle tohoto zákona se nepovažuje ten, kdo byl pravomocně uznán vinným trestným činem vlastizrady, rozvracení republiky, teroru, teroristického útoku, sabotáže (...), za které byl uložen výjimečný trest nebo trest odnětí svobody na více než 12 let nebo mladistvému trestní opatření odnětí svobody nepodmíněně na 5 až 10 let). Kromě bezúhonnosti se zkoumá i spolehlivost osoby (přestupky proti veřejnému pořádku a jiné). V případě, že je vše shora jmenované v pořádku, bude uchazeči vydán zbrojní průkaz příslušné skupiny. V postupu je zdravotní způsobilost pouze zmíněna, záměrem je blíže ji zkoumat dále v této části práce.

7.2.2.2. Ochrana života zdraví a majetku, vztah k nutné obraně

Předchozí část práce, věnující se získávání zbrojního průkazu, jako oprávnění nosit palnou zbraň, není však ještě kompletní procedurou, protože po vydání zbrojního průkazu následuje koupě zbraně. Zaměříme se na koupi zbraně kategorie B, tedy zbraně, která pro své pořízení požaduje vedle zbrojního průkazu také nákupní povolení (Sem patří typicky pistole a revolvery, které jsou nejčastější palnou zbraní užitou při obraně ale také při páčání trestné činnosti). Zde opět začínáme u příslušného útvaru Policie ČR, kde se podá žádost o vydání povolení k nákupu zbraně příslušné kategorie a příslušného typu. V řádu několika dnů je zpravidla možné si povolení vyzvednout (pokudliže neexistuje důvod jeho nevydání). Na základě tohoto povolení je možné si pořídit palnou zbraň. Než ji ale může nový majitel užívat, musí se s ní dostavit zpět na Policii ČR, kde spolu s vyplněným oznámením o nabytí palné zbraně předložíme i zbraň ke kontrole. Policie prověří, zda se nejedná o zbraň, se kterou byly v minulosti páčány trestné činy, zda její dosavadní vlastník měl oprávnění tuto zbraň držet atd. Pokud je i v tomto případě vše v pořádku, vydá nám příslušný útvar Policie ČR zbraň spolu s průkazem zbraně. Průkaz zbraně je laicky řečeno obdobný doklad, jako technický průkaz u automobilu, dokládá vlastnictví a registraci zbraně. Až nyní po 3-5 měsících je tedy osoba oprávněna zbraň užívat. A nosit u sebe ji může pouze za předpokladu, že si o tom předem zažádala, a v její zbrojním průkazu je toto oprávnění explicitně vyznačeno. Po shrnutí všeho, čím si žadatel musí projít pro získání možnosti vlastnit a užívat palnou zbraň je patrné, že není nic snadného celým tímto procesem úspěšně projít.

Palnou zbraň je možné užít k obraně života, zdraví a majetku pouze v případě jejich ohrožení. Ostatní podmínky vychází z obecných ustanovení o nutné obraně, případně krajní nouzi, jako okolnostech vylučujících protiprávnost. Zbraň nesmí být užita v případě, že by takové užití znamenalo hrubý a zcela zjevný nepoměr obrany proti útoku. Toto nelze vykládat pouze v čistě komparativním smyslu. Okolo užití palné zbraně v sebeobraně existuje velké množství mýtů a nesprávných interpretací u široké veřejnosti. Zde zmíním ty nejčastější otázky ze strany neodborné veřejnosti, které si na základě osobní zkušenosti pravidelně vyslechne každý, kdo se stane

držitelem zbrojního průkazu a vlastníkem palné zbraně (osobní zkušenost autora této práce).

- 1) *„Skupina lidí vlastníci palnou zbraň je skupinou problémovou a nebezpečnou.“* S tímto názorem je možné setkat se u všech lidí, kteří jsou absolutními odpůrci zbraní ve všech rovinách. Jsou držitelé palných zbraní vskutku skupinou lidí podílejících se na trestné činnosti ve vyšší míře než zbytek populace? Výše v této části práce je popsán postup uchazeče o získání zbrojního průkazu a palné zbraně. Součástí tohoto postupu je několikastupňové prověřování uchazeče včetně zkoumání jeho bezúhonnosti a spolehlivosti z pohledu orgánů veřejné moci. Kritéria jsou nastavena tak, aby se minimalizovala pravděpodobnost, že zbrojní průkaz dostane osoba, u které je zvýšené riziko páchaní trestné činnosti. Tento fakt podporuje i poměr trestných činů spáchaných s legálně drženou palnou zbraní ke zbytku trestné činnosti. V grafu znázorňujícím tento poměr je uveden počet násilných trestných činů spáchaných v průběhu roku 2006 celkem počtem 19 171 případů. Z toho je pouhých 92 případů násilné trestné činnosti spáchané s legálně drženou palnou zbraní, zatímco s nelegálně drženou palnou zbraní bylo ten rok spácháno 762 případů násilné trestné činnosti.¹²⁵ Vzhledem k tomu, že dle zdrojů Ministerstva vnitra¹²⁶ je v současnosti na území ČR více než 700 000 legálně držených palných zbraní, činí poměr trestných činů spáchaných s palnou zbraní nepatrnou část násilné trestné činnosti, proto se obava, že oprávnění vlastníci palných zbraní jsou rizikovější skupinou ve vztahu k násilné trestné činnosti, jeví jako lichá.
- 2) *„Získat zbrojní průkaz je snadné“* Na základě velmi složitého a zdlouhavého postupu, který v sobě obnáší i mnoho kontrolních mechanismů, jak je popsáno výše v této práci, rozhodně nelze souhlasit s názorem, že získání oprávnění vlastnit a užívat palnou zbraň je snadnou záležitostí. Je zde z mého pohledu jedna velmi zásadní nedokonalost, která se týká zdravotnického posudku způsobilosti uchazeče o získání zbrojního průkazu, o tomto bude pojednáno dále v této části práce.
- 3) *„Užití palné zbraně na území ČR v sebeobraně je veřejnou mocí vždy vnímáno, jako překročení mezí nutné obrany a je k tíži obránce.“* Zde bude nutný exkurz do

---

¹²⁵ Mýty a fakta o zbraních II, webový zdroj: <http://www.dfens-cz.com/view.php?cisloclanku=2008060802>

¹²⁶ Webová stránka: <http://www.mvcr.cz/clanek/zbrane-a-strelivo-92.aspx>

problematiky nutné obrany, jako okolnosti vylučující protiprávnost, a její srovnání s oprávněným užitím zbraně, především palné. Trestní zákoník poměrně vágně stanoví, že nutná obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Výklad je ponechán na judikatuře, a je pravdou, že především v průběhu devadesátých let nebyly soudy užití palné zbraně v sebeobraně příliš nakloněny. „Pojem „zcela zjevně“ je třeba posuzovat podle toho, jak se podmínky jevily napadenému. Zcela zjevné je to, co je očividné a nepochybné, a proto musí jít o hrubý nepoměr. Napadený může způsob a intenzitu posoudit mimo jiné podle prostředků, které útočník při útoku používá, resp. má při sobě. To však neznamená, že obránce může při obraně použít jen stejné prostředky. Nejde o souboj stejnými zbraněmi. Obránce si zpravidla nemůže prostředky k obraně vybírat. Použije ty, které má při ruce. Záleží ovšem, jakým způsobem je použije.“¹²⁷

Poměr mezi zbraní, kterou užívá útočník při probíhajícím útoku, a zbraní, kterou použije obránce k odražení tohoto útoku, není hlavním kritériem přiměřenosti nutné obrany. Důležitý je také způsob použití zbraně a subjektivní hledisko napadeného. Ten nemůže dopředu plánovat obranu a dokonce ani neví, zda jde útočníkovi jen o peníze, či chce-li útokem dosáhnout zranění či dokonce usmrcení obránce. Z tohoto důvodu je dokonce přípustná obrana, která je útoku nepřiměřená. „Pojem „zcela zjevně“ je, jak jsme již uvedli, je kategorií subjektivní, tzn., tak jak se situace jevila tomu, kdo nutnou obranu použil, nikoliv tak, jak se situace jeví při hodnocení dalšími osobami, které věc posuzují později. Toto hledisko někdy bývá i v dnešní době orgány činnými v trestním řízení opomíjeno.“¹²⁸

Ten, kdo hodnotí v době útoku situaci, nemůže mít takový odstup a přehled o tom, co se děje, jako osoby, které hodnotí situaci v pohodlí a bezpečí a s informacemi, které měli šanci sbírat po delší časový úsek. Protože obrana musí být především účinná a schopná odražení útoku, musí být stejně silná, nebo dokonce silnější než samotný útok. V analogii s tímto tvrzením lze přistupovat i k použitým zbraním. Pokud útočník použije při svém jednání nůž, tyč, nebo jiný předmět, který je schopný způsobit těžké zranění nebo dokonce smrt, nelze vnímat užití palné zbraně, jako nepoměr v prostředku obrany. V určitých případech není nutné, aby útočník užil

---

¹²⁷ Novotný a kolektiv, Trestní zákoník 2010, Eurounion, vyd. 2010, s.45

¹²⁸ Novotný a kolektiv, Trestní zákoník 2010, Eurounion, vyd. 2010, s.46

zbraně vůbec. Silný a vycvičený útočník je bezpochyby schopen usmrtit obránce holýma rukama, a zejména při výrazné disproporcii mezi fyzickou silou a dovedností obránce a útočníka, není užití palné zbraně zcela zjevně nepřiměřené. „V žádném případě však nelze na obránci žádat, aby nepoužil účinnějšího prostředku, než má útočník. Obránce musí zvolit takový prostředek, kterým odvrátí útok okamžitě, rychle, úplně a definitivně, a to bez rizika pro napadeného.“¹²⁹ U útoku proto nejde o šetření práv útočníka, ale spíše o umožnění obránci úspěšně útok odvrátit a to i za cenu vážného zranění či usmrcení útočníka, v případě, že se subjektivně mohl obránce důvodně domnívat, že to bylo nezbytné k odvrácení útoku. Užití palné zbraně tak není zcela zjevně nepřiměřenou obranou proti útočníkovi, který palnou zbraň nemá. Užití palné zbraně nemusí být zcela zjevně nepřiměřenou obranou ani proti útoku vedenému holýma rukama, pokud útočník nemá v danou jinou, šetrnější možnost obrany, která by však vedla ke spolehlivému odvrácení útoku. Jako zlomový případ oprávněného použití palné zbraně v nutné obraně vnímám případ obranné střelby z roku 2012, která se udála v Tanvaldu. Kolem 1:30 hodin ráno 1. 1. 2012 napadli dva mladí muži třetího, ve věku 63 let. Podle policejní rekonstrukce nejprve jeden z útočníků srazil prudkou ránou do hlavy obránce k zemi, kde do něj dále kopali oba útočníci. Dle výpovědí bylo útočících dokonce více, není však jasné, zda se zapojili a do jaké míry. Muži na zemi se podařilo převalit se na záda, vytáhnout palnou zbraň a vystřelit. Zasáhl dva z útočníků, jak se později ukázalo, jednalo se o bratry romské národnosti. Jeden z útočníků byl na místě mrtev, druhý byl odvezen do nemocnice, a nakonec střelnému zranění nepodleh. ¹³⁰ Záměr útočících se neprokázal, zřejmě hrál roli alkohol požitý při novoroční oslavě. Napadený důchodce později vypověděl, že palnou zbraň u sebe při večerní a noční cestě nosí pravidelně, nejednalo se o plánované řešení útoku. Podle prvních, později dementovaných zpráv mělo jít o vraždu a pokus o vraždu. Nicméně ještě ten den bylo předběžně policisty klasifikováno, že se mohlo jednat o nutnou obranu, a na obránce nebyla uvalena vazba. Orgány v přípravném řízení vyšetřovali motiv, a průběh události. Protože

---

¹²⁹ Jelínek Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010, s. 255

¹³⁰ Webové zdroje: http://www.lidovky.cz/rekonstrukce-v-tanvaldu-strelbe-predchazelo-napadeni-pf6-/zpravy-domov.aspx?c=A120111_112854_In_domov_ogo#utm_source=clanek.lidovky&utm_medium=text&utm_campaign=a-souvisejici.clanky.clicks, http://zpravy.idnes.cz/policie-pustila-muze-zadrzeneho-kvuli-zastreleni-mladika-v-tanvaldu-1j7-/krimi.aspx?c=A120102_160408_liberec-zpravy_alh,

napadený, už je v důchodovém věku, útok probíhal pozdě v noci, kdy se nemohl spolehnout na jinou ochranu (např. kolemjdoucí, policie atd.), útočníků bylo více, muž byl navíc napaden zezadu a útok ani po jeho povalení na zem neustával, vyhodnotila policie společně se státní zástupkyní nakonec obranu jako nutnou a přiměřenou, i přesto, že útočníci nebyli vybaveni palnou zbraní.

Incident vyostřil vztahy mezi majoritou a romskou menšinou v Tanvaldu. Situaci nepomohlo ani prohlášení předsedy Česko-romského sdružení Štefana Gorola, který prohlásil: „*Nic neměli v ruce. A pokud by měli, tak by měl (údajně napadený muž) dvakrát vystřelit do vzduchu a až potřeby třeba do nohy nebo do ruky.*“¹³¹ Z pohledu trestního práva se s tímto názorem nelze ztotožnit, neboť žádný právní předpis neukládá povinnost onoho varovného výstřelu, který česká veřejnost často předpokládá. Při intenzitě útoku by navíc takový postup mohl vést k odzbrojení muže a zintenzivnění útoku ze strany útočníků. Dle mého názoru bylo tedy Policií ČR a Státním zastupitelstvím rozhodnuto správně. Jednalo se o nutnou obranu. I přes použití palné zbraně nebyla zcela zjevně nepřiměřená. Naopak se jednalo o protiprávní jednání ze strany útočníků. Proto byl přeživší útočník odsouzen v roce 2013 na dva roky odnětí svobody za výtržnictví. Tento případ vyvolal u veřejnosti velký ohlas, který se týkal dvou směrů. První směr se týkal otázky rasismu a dalšího soužití menšin v Tanvaldu, ale také ve zbytku republiky. Druhý, pro tuto práci relevantní směr se týkal použití palné zbraně v sebeobraně. Vhodný přístup orgánů veřejné moci a oprávněné užití palné zbraně zaznamenalo u veřejnosti kladný ohlas. Ukázalo se, že se majitelé palné zbraně nemusí vždy zdráhat zbraň užít při obraně života, zdraví a majetku, vystavení se riziku trestního stíhání při oprávněném užití zbraně se nyní jeví méně pravděpodobné.

7.2.3. Posudek o zdravotní způsobilosti

Zdravotní posudek je jedním z hlavních kritérií souvisejících s nárokem na vydání zbrojního průkazu. Sám zákon o střelných zbraních a střelivu ve svém § 20

---

¹³¹ Webový zdroj: <http://www.novinky.cz/krimi/255041-muz-ktery-v-tanvaldu-strilel-na-dva-romy-je-na-svobode.html>

odst. 1 stanoví, že: „Zdravotní způsobilost žadatele o vydání zbrojního průkazu zjišťuje a posudek o zdravotní způsobilosti vydává posuzující lékař na základě výsledku lékařské prohlídky, popřípadě psychologického vyšetření a dalších potřebných vyšetření. Posuzujícím lékařem se pro účely tohoto zákona rozumí poskytovatel zdravotních služeb v oboru všeobecné praktické lékařství, u kterého je žadatel o vydání zbrojního průkazu nebo držitel zbrojního průkazu registrován k léčebné péči; v případě žadatele o vydání zbrojního průkazu skupiny D je posuzujícím lékařem lékař poskytovatele poskytujícího zaměstnavateli pracovnělékařské služby.“ Zákon o zbraních tedy svěřuje úvahu nad tím, zda jedinec musí podstoupit psychologické vyšetření na praktického lékaře. Zde spatřuji zásadní nedostatek související se zákonem o zbraních. Zákon tady totiž ustanovuje ex lege nerovnost mezi uchazeči o vydání zbrojního průkazu. Je na uvážení třetí osoby, zda pošle jedince na vyšetření, na které si musí vzít den dovolené, zaplatit až 5 000 Kč a podstoupit tak riziko, že mu zbrojní průkaz nebude vydán. Prostý fakt, že jedna osoba toto obětovat musí, zatímco druhá nikoli, poukazuje na nerovnost v řízení. Dalším a o mnoho závažnějším problémem, je, že praktický lékař není odborníkem v poli psychiatrie. Proto nemůže na první pohled zjistit, zda někdo vykazuje či nevykazuje znaky, které by ho se zbraní v ruce učinily nebezpečným pro společnost. Dokonce samotné vyšetření není absolutně spolehlivé v těchto ohledech. Nicméně může výrazně snížit výskyt takovýchto pochybení. Především na menších městech, kde se zpravidla vyšetřovaná osoba dobře zná se svým praktickým lékařem, může být takové přátelské vynechání nutnosti dalšího vyšetření velmi nebezpečné. Tento fakt potvrzuje případ ze současnosti. V Uherském brodě vešel v poledních hodinách dne 24. 2. 2015 muž se dvěma zbraněmi, se kterými začal okamžitě pálit. Zavraždil takto osm osob a nakonec i sám sebe. Obě palné zbraně, se kterými vedl útok, držel legálně. Několik měsíců před incidentem mu dokonce prodloužili platnost zbrojního průkazu. Vyšetřující lékař ho neposlal na psychologické vyšetření, nebylo tedy jak zjistit, že trpí vážnými psychickými problémy.¹³²

Na tento fakt reagovalo na nátlak veřejnosti Ministerstvo vnitra České republiky a to zvažováním několika následných možností při postupu lékařů ve vztahu

---

¹³² Webové zdroje: http://zlin.idnes.cz/strelba-v-hospode-v-uherskem-brode-d5o-/zlin-zpravy.aspx?c=A150224_135231_zlin-zpravy_ras, http://zpravy.idnes.cz/drzeni-zbrani-v-cesku-strelba-uhersky-brod-f22-/domaci.aspx?c=A150224_205018_domaci_hro

k získávání zbrojního průkazu. Nejvýraznějším návrhem je v současnosti možnost psychologů (a psychiatrů?) nahlížet do centrálního registru zbraní, aby mohli v případě nutnosti upozornit na jedince, který má zbraň a mít by neměl. „*Opatření mají zefektivnit fungování zákona o zbraních v oblasti ověřování zdravotní způsobilosti a následků jejího pozbytí. Jedná se o doplnění již existujících povinností lékařů jak praktických, tak specialistů,*“¹³³ Lékaři se tomu brání, vidí v takovém způsobu úpravy vnitřní konflikt zájmů: „*Potřebujeme, aby nemocní lidé za námi přišli. Když ale budou vědět, že máme náhled do registru a represivní moc, tak by to nebylo asi úplně v souladu s tím, kam se snažíme posunout naši roli.*“¹³⁴ Nemocní lidé by potom s problémem neměli snahu jít k psychologovi, který jim na základě toho nechá odejmout zbrojní průkaz. Přitom existuje mnohem jednodušší řešení. Část odborné veřejnosti, se kterou dlouhodobě souhlasím, volá po zavedení povinného psychologického vyšetření jako součásti vyšetření zdravotní způsobilosti uchazeče o zbrojní průkaz, s tím, že každou periodu, kdy je nutné dodat nový zdravotní posudek pro prodloužení platnosti průkazu, by se toto vyšetření opakovalo. Nyní je platnost zbrojního průkazu stanovena nově na deset let (dříve pouze pět). Prodělání takového posudku jednou za deset let je dle mého názoru malou daní za oprávnění užívat palnou zbraň. I v průběhu oněch deseti let se může stát, že jedinec užije zbraň k trestnému činu, psychologický posudek, byť sebelepší, není nikdy stoprocentní zárukou za jednání jedince v extrémních situacích. Nicméně by opět o něco snížilo již tak malé procento deliktů způsobených s legálně drženou palnou zbraní.

Posuzování zdravotní způsobilosti tedy vnímám jako nejproblematičtější část úpravy v oblasti právních předpisů souvisejících s držením palné zbraně. Každý má v demokratické společnosti právo na obranu před neoprávněným útokem, a v případě silné intenzity útoku je palná zbraň vhodná a velmi účinná varianta užití obrany. Na druhé straně je pravdou, že pro její intenzitu a nebezpečnost je nutné brát v úvahu užití palné zbraně jako ultima ratio, tedy nejzazší možnost tam, kde jiné mechanismy obrany selhávají. Při užití palné zbraně je také zásadní hledět na její správné užití. Vlastník palné zbraně by měl svou zbraň dobře

---

¹³³ Hana Malá – mluvčí ministerstva vnitra, webový zdroj: http://zpravy.idnes.cz/ziskat-zbrojni-prukaz-jde-bez-psychotestu-f2k-/domaci.aspx?c=A150225_154316_domaci_pku

¹³⁴ MUDr. Martin Hollý – vedoucí psychologické společnosti v p.l. Bohnice, webový zdroj: http://zpravy.idnes.cz/psychiatri-vnitro-zbrane-uhersky-brod-dyn-/domaci.aspx?c=A150226_123957_domaci_hv“

ovládat, měl by umět vyhodnotit, jakým způsobem ji užít aby minimalizoval riziko zranění třetích osob, zbraň by měla být řádně udržována, aby se zabránilo jejímu selhání. Často se diskutuje také užití tzv. varovného výstřelu. U civilního oprávněného vlastnictví tento požadavek ex lege neexistuje. Navíc lze usoudit, že pokud útočnicka neodradí vizuální kontakt se zbraní, varovná výstřel už bude mít minimální efekt. Navíc by se takovouto povinností mohl obránce dostat do problému s načasováním obrany. V civilní sféře je totiž povinnost nosit zbraň skrytě, tedy tak, aby veřejnost nemohla na první pohled poznat, že osoba je ozbrojena (dle ustanovení o jednotlivých skupinách zbraní zákona o střelných zbraních a střelivu). Dostat zbraň ze skrytého pouzdra může být někdy časově náročné, je proto třeba vycházet z toho, že útočnick má dost času na další útok, ale i na rozmyšlení si, zda při evidentním vyhledávání zbraně bude vůbec v útoku pokračovat. Bude pochopitelně opět záležet na konkrétních případech.

7.3. Oprávněné použití zbraně ve službě – veřejné sbory

7.3.1. Charakteristika

Pro oprávněné použití zbraně v civilní sféře bylo typické užití zbraně na základě další okolnosti vylučující protiprávnost, např. nutné obrany. Proto samotné užití zbraně bylo vlastně specifikováním jednání v nutné obraně, nebo krajní nouzi. U oprávněného použití zbraně v ostatních případech půjde o samostatnou okolnost vylučující protiprávnost, která určuje užití palné zbraně především pro veřejné ozbrojené sbory. § 32 Trestního zákoníku požaduje zmocnění zvláštního právního předpisu. To neznamená, že by nebylo možné užití zbraň ve službě na základě ostatních ustanovení okolností vylučujících protiprávnost. „*Vedle nutné obrany, popř. vedle krajní nouze dovolují tyto předpisy použití zbraně ještě v dalších případech, jež jsou formulovány různě podle toho, o který ozbrojený sbor jde a s jakými situacemi se jeho příslušníci setkávají. Některé předpisy dovolují použití zbraně v nutné obraně nebo v krajní nouzi bez dalších podmínek (zák. č. 553/1991 Sb.). V dalších je to dovoleno, pokud jsou přitom splněny další podmínky (např. v zákoně o Policii*

ČR).¹³⁵ V principu jde o fakt, že ozbrojené veřejné sbory mají v náplni jejich pracovní činnosti povinnost zasahovat při situacích, které jsou pro zbytek veřejnosti vnímány, jako extrémní, vyvolávající u nich pocit nutnosti jednání v krajní nouzi či nutné obraně. Tyto veřejné sbory ovšem díky jejich výcviku, znalostem, ozbrojení a zpravidla znalostí dané situace, musí postupovat odlišně než laická veřejnost. Zpravidla se bude jednat o mírové vyřešení situací tam, kde to lze, i přes ohrožení, které by jinak vedlo k oprávněnému jednání dle okolností vylučujících protiprávnost. Tam, kde postupy (dané zvláštním právním předpisem, nebo vnitřním předpisem ozbrojené složky) nebudou účinné, nastupuje teprve možnost pro člena takového sboru užít donucovacího prostředku, kterým může být i zbraň. Pro výcvik a srozumění s danou situací se tedy od člena veřejného sboru očekává lepší pochopení a zvládnutí situace, profesionálnost jednání, způsobení co nejmenší škody na zdraví a majetku ostatních osob a do jisté míry také schopnost a ochota podstoupit vyšší míru rizika, než je možné požadovat v ostatních případech u osob mimo tyto složky. Konkrétní požadavky určí pro ten který sbor vždy *lex specialis*. Sborů oprávněný nosit a ve službě užít zbraně, i palné, je poměrně vysoký počet, proto se jednotlivě zaměříme na ty nejrozšířenější a v praxi nejčastěji diskutované.

7.3.2. Policie ČR, Obecní Policie, Vězeňská služba

Policie ČR, Obecní policie, Vězeňská služba i Celní správa, dále také souhrnně jako „ozbrojené složky“, jsou typickým a v praxi mimo armádu nejrozšířenějším příkladem užití zbraně dle § 32 trestního zákoníku. Veškeré tyto ozbrojené složky mají zvláštní právní předpis, jež je zmocňuje k nošení zbraně a rovněž také k jejímu užití za zvláštních a zákonem předvídaných okolností. Co rozumíme v těchto případech zbraní? U jednotlivých složek je tento pojem zákonem definován různě. V obecné rovině existují dvě možnosti chápání zbraně. Vždy rozumíme zbraň v technickém smyslu, tedy takový nástroj, který lze jako zbraň k obraně užít, a který je k tomu primárně určen. Někteří autoři ovšem chápou zbraň ve smyslu užším – *„Zbraní se rozumí pouze zbraň v technickém smyslu, tj zásadně zbraň střelná, v některých případech (ozbrojené síly, Policie ČR, celní orgány) i zbraň sečná*

¹³⁵ Jelínek Jiří a kolektiv, *Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část)*, 2. vydání, Leges 2010, s. 262

či bodná a rovněž tzv. speciální zbraně.¹³⁶ S tímto názorem se neztotožňuji. Zbraň bych vnímal v technickém smyslu jakoukoli, ne pouze střelnou. Ta je formou prostředku ultima ratio, a je jistě privilegované užití zbraně s menším rizikem vážného poranění nebo usmrcení, jako je obušek, pepřový sprej atd. Navíc autor uvádí pojem „střelná zbraň“, což je ale pojem nepřesný, jelikož ozbrojené složky mají ve výbavě výhradně zbraně palné, což je mnohem užší skupina zbraní fungujících na bázi chemické reakce při výstřelu. Zbraní střelnou je například i luk a šíp, nebo prak, k užití těchto ovšem není třeba dalšího zákonného zmocnění. Faktem je, že speciální zákony často dělí zbraně dále na donucovací prostředky a zbraně, kde je zbraní myšlena skutečně zbraň palná. To je ale již záležitostí jednotlivých speciálních předpisů, nikoli obecně míněného ustanovení § 32 Trestního zákoníku.

Policie ČR – Užití zbraně ve službě u příslušníků Policie ČR se řídí především zákonem č. 273/2008 Sb., Zákon o Policii ČR, dále jen „zákon o policii“. Oprávnění užít zbraň lze nalézt jak v jednotlivých ustanoveních týkajících se konkrétních úkonů policisty ve službě, tak především v hlavě deváté – Použití donucovacích prostředků a zbraně. Zákon o policii obsahuje velmi detailní výčet donucovacích prostředků, namátkově některé z nich jsou: hmaty, chvaty, údery a kopy, slzotvorný, elektrický nebo jiný obdobně dočasně zneschopňující prostředek, obušek a jiný úderný prostředek, ale také úder střelnou zbraní, hrozba namířenou střelnou zbraní a varovný výstřel. To znamená, že dokud není palná zbraň užitá k cílenému zásahu útočníka, je vnímána jako prostředek varovný, donucující. Zde teprve je na místě dělení dle autorů (F. Novotný, Šámal) zastávajících primární dělení zbraní na zbraně střelné (palné) a donucovací prostředky – „za donucovací prostředek, nikoli použití zbraně, se zpravidla považuje „varovný výstřel.““¹³⁷ Dále pak v § 56 zákona o policii nalezneme úpravu samotného užití zbraně, tedy v tomto smyslu zbraně palné. Kromě Nutné obrany a krajní nouze, které jsou zde explicitně uvedeny pro vyloučení pochybnosti o jejich užití v aktivní službě u policie ČR, jsou zde i další okolnosti, za nichž je policista oprávněn užít zbraň, a to:

---

¹³⁶ Novotný F., a kol., Trestní právo hmotné, 2.vyd.Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s.233

¹³⁷ Šámal a kolektiv, Trestní zákoník I Komentář, §1-139, 1, C.H BECK, 1. Vydání, 2009, s. 353

- jestliže se nebezpečný pachatel, proti němuž zakročuje, na jeho výzvu nevzdá nebo se zdráhá opustit svůj úkryt,
- aby zamezil útěku nebezpečného pachatele, jehož nemůže jiným způsobem zadržet;
- nelze-li jinak překonat aktivní odpor směřující ke zmaření jeho závažného zákroku, aby odvrátil násilný útok, který ohrožuje střežený nebo chráněný objekt anebo prostor;
- nelze-li jinak zadržet dopravní prostředek, jehož řidič bezohlednou jízdou vážně ohrožuje život nebo zdraví osob a na opětovnou výzvu nebo znamení dané podle jiného právního předpisu nezastaví;
- jestliže osoba, proti níž byl použit donucovací prostředek hrozba namířenou střelnou zbraní nebo varovný výstřel, neuposlechne příkazu policisty směřujícího k zajištění bezpečnosti jeho vlastní nebo jiné osoby, nebo
- ke zneškodnění zvířete ohrožujícího život nebo zdraví osoby.

Policista je přitom povinen dbát opatrnosti vedoucí k ochraně ostatních osob, použít zbraň pakliže by jiné prostředky byly zjevně neúčinné a dále je povinen, pokud to okolnosti dovolují, vyzvat osobu, proti níž hodlá zbraň užit, aby zanechala svého konání, jinak bude užito zbraně. Policista má povinnost varovného výstřelu, pokud to okolnosti umožňují. Vedle střelné (palné) zbraně (i zde je nepřesnost, policista u sebe mimo palné zbraně, jinou střelnou zbraň nenesí), jde také např. o zbraně bodné, sečné či výbušniny. K těmto se vážou stejné povinnosti, jako ke zbraním palným. Zásadní povinností při užití zbraně nebo donucovacího prostředku je však stále i u příslušníků Policie ČR sledování primárního cíle, tedy ochrany zájmů chráněných trestním právem. Porušení jedněch zájmů na úkor jiných je možné pouze v mezích podmínek proporcionality a subsidiarity užití prostředků ultima ratio. „*Obecné zásady policejní činnosti platí i při použití donucovacího prostředku nebo zbraně (například přiměřenost)*.“¹³⁸

Je tedy třeba, aby policista při plnění služebních úkolů s ohledem na profesionalitu, kterou je od něho možné vyžadovat, uplatňoval takový postup, který bude dostatečně důrazný k tomu, aby se dosáhlo požadovaného (prospěšného)

¹³⁸ ŠKODA, J., VAVERA, F., ŠMERDA, R. Zákon o policii s komentářem. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 172.

výsledku, avšak aby byly zároveň šetřena práva osob, proti kterým je zasahováno to nejvyšší možné míry. „Vzhledem k tomu, že ozbrojené složky jsou zákonem povolány k účinným zásahům při ochraně bezpečnosti osob a majetku, (...) bývají podmínky pro použití zbraně často širší, než tomu je při nutné obraně nebo krajní nouzi (např. použití zbraně proti prchajícímu nebo ukrývajícím se nebezpečnému pachateli, k zastavení dopravního prostředku ohrožující život a zdraví osob, nebo v bezprostřední blízkosti státní hranice k zamezení útěku střežené osoby, při obraně střeženého objektu proti vetřelci atd.)“¹³⁹ Policisté jsou při výkonu svého povolání vystavováni téměř výhradně konfliktním a stresovým situacím. Těm musí být schopni odolat díky výcviku a zkušenostem, které ve službě získají. Na druhé straně po nich nelze požadovat, aby jednali zcela bez ohledu na ochranu svým vlastním zájmů chráněných trestním právem, proto je třeba vždy hledat vhodný kompromis. Policista šetří zájmy ostatních osob, včetně pachatelů trestného činu do nejvyšší možné míry taky, aby tím zároveň nevystavil nepřiměřenému nebezpečí sebe, své kolegy nebo třetí osoby.

Obecní policie – postup strážníků obecní policie upravuje zákon České národní rady o obecní policii č. 553/1991 Sb.. Obecní policie je orgánem, jehož zřizovatelem je obec, a plní úkoly vymezené zákonem o obecní policii, tedy především dohlíží a zasahuje ve prospěch soužití občanu obce, chrání obecní majetek atd. Úvodní ustanovení zákona doslova vymezuje předmět úkolů obecní policie takto:

„(2) Obecní policie zabezpečuje místní záležitosti veřejného pořádku v rámci působnosti obce a plní další úkoly, pokud tak stanoví tento nebo zvláštní zákon.

(3) Obecní policie spolupracuje v rozsahu stanoveném tímto zákonem nebo zvláštním právním předpisem s Policií České republiky (dále jen „policie“), státními orgány a orgány územních samosprávných celků.“¹⁴⁰

Úkony policistů obecní policie se od úkonů Policie ČR v zásadě moc neliší. Cíl a postupy jsou shodné, pouze jsou újeji zaměřeny. Vedle donucovacích prostředků a také ustanovení o užití policejního psa nalezneme v § 20 úpravu týkající se použití

---

¹³⁹ Novotný O., Vanduchová M. a kol., Trestní právo hmotné 1 – obecná část, Praha; Aspi a.s.. 2007, s.281

¹⁴⁰ Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, § 1 odst. 2 , 3

služební zbraně příslušníkem obecní policie. Případy, kdy je strážník obecní policie oprávněn použít zbraň jsou, vedle krajní nouze a nutné obrany, jako okolností vylučujících protiprávnost explicitně v zákoně uvedených, tyto:

- aby zamezil útěku nebezpečného pachatele, jehož nemůže jiným způsobem zadržet;
- Použití služební zbraně v případě uvedeném v odstavci 1 písm. b) je přípustné pouze tehdy, jestliže použití donucovacích prostředků by bylo zřejmě neúčinné;
- Služební zbraní podle tohoto zákona se rozumí krátká střelná zbraň, jejímž držitelem je podle zvláštního zákona obec;
- Před použitím služební zbraně je strážník povinen vyzvat osobu, proti které zakročuje, aby upustila od protiprávního jednání s výstrahou, že bude použito služební zbraně. Od výzvy s výstrahou může upustit jen v případě, že je ohrožen jeho život nebo zdraví anebo je-li ohrožen život nebo zdraví jiné osoby a zákrok nesnese odkladu;
- Při použití služební zbraně je strážník povinen dbát nutné opatrnosti, zejména aby nebyl ohrožen život jiných osob, a co nejvíce šetřit život a zdraví osoby, proti níž zákrok směřuje.

Při porovnání podmínek a oprávnění užití palné zbraně u Policie ČR a obecní policie, je zjevné, že se velmi podobají. To je důležité zejména při koordinovaných akcích obou ozbrojených složek, kdy není třeba další úpravy a výcviku pro synchronizaci obou sborů. Z důvodu obdobných oprávnění jsou zde také obdobné povinnosti, tzn. povinnosti proporcionality, subsidiarity užití palné zbraně atd.

Vězeňská služba - Zákon České národní rady č. 555/1992 Sb., zákon o vězeňské službě a justiční strážce české republiky (dále jen „zákon o vězeňské službě“) ve svém § 1 odst. 1 říká, „Zřizuje se Vězeňská služba České republiky (dále jen "Vězeňská služba"), která zajišťuje výkon vazby, výkon zabezpečovací detence a výkon trestu odnětí svobody a v rozsahu stanoveném tímto zákonem ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti (dále jen "ministerstvo"). Toto ustanovení o vězeňské službě se zdá být zároveň její výstižnou definicí. Vězeňská služba je tedy dalším velmi důležitým ozbrojeným sborem, zajišťující bezpečnost a chod věznic, tedy

nápravných zařízení sloužících k výkonu trestu odnětí svobody. Jako institut má však vězeňská služba poměrně široký výčet dalších úkolů s touto hlavní náplní souvisejících, např.: střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody a eskortuje tyto osoby do výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, ústavního ochranného léčení nebo zabezpečovací detence, a to bezprostředně po ukončení výkonu vazby, zabezpečovací detence nebo trestu odnětí svobody; zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a ministerstva a v jiných místech jejich činnosti a v rozsahu stanoveném tímto zákonem zajišťuje pořádek a bezpečnost při výkonu pravomoci soudů a státních zastupitelství ale také provádí výzkum v oboru penologie a využívá jeho výsledky a vědecké poznatky při výkonu vazby a při výkonu trestu odnětí svobody, atd. (tyto a další úkoly viz § 2 zákona o vězeňské službě).

Vězeňská služba má skutečně široké pole úkolů související jak s životem uvězněných, péči o ně, o to aby trest vedl k jejich nápravě atd., tak k ochraně veřejnosti před těmi, kdo ve výkonu trestu odnětí svobody setrvávají. Je totiž na vězeňské službě, aby znemožnila úprk trestanců na svobodu. Za tímto účelem musí být i tento sbor ozbrojen, což mu umožňuje § 18 zákona o vězeňské službě, který, stejně jako u obou policií i zde uvádí možnost užití střelné (palné) zbraně pro účely nutné obrany a krajní nouze, jako okolnosti vylučující protiprávnost. Dále může člen vězeňské služby zbraň užit např.: překonal odpor směřující ke zmaření služebního zákroku, pokud jej nemůže překonat jinak a nedokončení zákroku by ohrozilo život nebo zdraví jiné osoby; zamezil útěku osoby ve výkonu zabezpečovací detence, ve výkonu vazby nebo ve výkonu trestu odnětí svobody ze střeženého objektu nebo při eskortě, kterou nelze zadržet jiným způsobem; odvrátil nebezpečný útok, který ohrožuje střežený nebo chráněný objekt nebo stanoviště, po marné výzvě, aby bylo od útoku upuštěno; zneškodnil zvíře ohrožující život nebo zdraví osob.

Mimo vojenských útvarů existuje vedle výše jmenovaných ještě celý řada sborů, které na základě právních předpisů opravňují konkrétní ozbrojený sbor k užití zbraně při výkonu povolání, jako jsou: zákon č. 154/1994 Sb. o bezpečnostní informační službě, zákon č. 17/2012 Sb. o celní správě, zákon č. 300/2013 Sb. o vojenské policii, zákon č. 289/1995 Sb. o lesích atd.

Právní předpisy zpravidla zmiňují povinnost ozbrojených sborů šetřit práva některých skupin obyvatelstva zvláštním způsobem. Za všechny uvádím ustanovení § 58 odst. 1 zákona o policii: *„Při zákroku proti zjevně těhotné ženě, osobě zjevně vysokého věku, osobě se zjevnou tělesnou vadou nebo chorobou nebo osobě zjevně mladší 15 let nesmí policista použít údery a kopy, slzotvorný, elektrický ani jiný obdobný dočasně zneschopňující prostředek, obušek ani jiný úderný prostředek, vrhací prostředek mající povahu střelné zbraně podle jiného právního předpisu s dočasně zneschopňujícím účinkem, vrhací prostředek, který nemá povahu zbraně podle tohoto zákona, vytlačování vozidlem, vytlačování štítem, služebního psa, zásahovou výbušku, úder střelnou zbraní, hrozbu namířenou střelnou zbraní, varovný výstřel a zbraň, vyjma případů, kdy útok takové osoby bezprostředně ohrožuje život nebo zdraví policisty anebo jiné osoby nebo hrozí větší škoda na majetku a nebezpečí nelze odvrátit jinak.“* Je to zdůraznění obecného pravidla subsidiarity ve zvláštních případech. Ani v těchto případech však policista, ani člen jiného veřejného sboru, není povinen snášet neúměrné riziko směřující vůči němu či třetím osobám. Bude však na jeho uvážení, jako použít donucovacího prostředku, nebo zbraně tak, aby při pozdějším šetření nebylo prokázáno, že takový zákrok nebyl nutný, nebo že byl naprosto nepřiměřený vzhledem k okolnostem a k tomu, proti komu člen ozbrojeného sboru zasahoval.

7.3.3. Ozbrojené síly České republiky

Při rozboru oprávněného použití zbraně, jako okolnosti vylučující protiprávnost, nelze nezmínit také Ozbrojené síly České Republiky, jež jsou upraveny především zákonem č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách ČR (dále jen „zákon o ozbrojených silách“). V § 3 odst. 2 tento zákon uvádí, co je konkrétně myšleno pod pojmem ozbrojených sil, jsou to:

- a) armáda ČR
- b) Vojenská kancelář prezidenta republiky a
- c) Hradní stráž.

Nejrozsáhlejší a nejvyužívanější složkou z těchto tří definovaných je armáda. Armádu tvoří vojáci v činné službě. Jejich služba se řídí zákonem č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání. A dále zákonem č. 220/1999 Sb., o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze. Vhodné je také zmínit Předpis č. 585/2004 Sb., Zákon o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), na základě kterého armáda uskutečňuje své personální obsazení. Armáda má celou řadu zákonem jí svěřených úkolů. Z pohledu institutu oprávněného použití zbraně jako okolnosti vylučující protiprávnost, jsou relevantní spíše úkoly, které armáda vykonává na území České republiky za účelem dosažení vnitrostátního pořádku, než užití vojenských zbraní pro obranu integrity a suverenity státu. TV těchto záležitostech lze tedy armádu použít podle § 13 odst. 1 písm. b): k plnění úkolů Policie České republiky, pokud síly a prostředky Policie České republiky nebudou dostatečné k zajištění vnitřního pořádku a bezpečnosti, a to na dobu nezbytně nutnou, dále dle písm. c) k záchranným pracím při pohromách nebo při jiných závažných situacích ohrožujících životy, zdraví, značné majetkové hodnoty nebo životní prostředí nebo k likvidaci následků pohromy, dle písm. d) k odstranění jiného hrozícího nebezpečí za použití vojenské techniky, či dle písm. j) k zabezpečení kulturních, vzdělávacích, sportovních a společenských akcí. Obecně lze shrnout, že síl armády ČR je možné užít v případech, kde se běžně užívá jiných sborů, nejčastěji sboru Policie ČR, ale i dalších, v případech, kdy tyto sbory nemají dostatečnou kapacitu, či z jiného důvodu nemohou danou situaci řešit samy. Ač je tento jev vedlejší povinností armády, která je účelově zřízena historicky především k obraně státu před vnějším napadením, v době míru, bez válečných aktivit státu (mimo aktivity vyvíjené na základě spolupráce vyplývající z mezinárodních smluv organizací, jako je OSN, NATO aj.), bývají tyto aktivity pro armádu typickou činností. Kdy je ale člen armádního sboru oprávněn, za situací plnění mírových úkolů, použít (palnou) zbraň? Zákon o ozbrojených silách ve svém § 42 odst. 2 definuje, co se rozumí užitou zbraní u člena armády (a dalších složek ozbrojených sil). Je to střelná, bodná a sečná zbraň. Protože palná zbraň je subkategorie zbraně střelné, vztahuje se tedy toto ustanovení i na zbraně palné. V § 42 je ale především definována skupina situací, a podmínek, kdy člen armády může zbraň užít, a to:

„(1) Voják je oprávněn při výkonu pořádkové, strážní, eskortní a dozorcí služby použít vojenskou zbraň,

a) aby odvrátil přímo hrozící nebo trvající útok vedený proti jeho osobě nebo útok, který mu bezprostředně hrozí, anebo útok na život nebo zdraví jiné osoby,

b) aby odvrátil nebezpečný útok, který ohrožuje střežený objekt nebo stanoviště, a to po marné výzvě, aby od útoku bylo upuštěno,

c) aby zamezil útěku ozbrojené osoby nebo osoby důvodně podezřelé ze spáchání zvlášť závažného zločinu, kterou nelze jiným způsobem zadržet,

d) je-li třeba zneškodnit zvíře, ohrožuje-li život nebo zdraví osob“¹⁴¹

Je tedy zřejmé, že možnosti jeho užití zbraně se velmi přibližují obdobné výšeči práv policisty jednajícího dle § 56 zákona o Policii ČR, avšak není zde kladen důraz na krajní nouzi a nutnou obranu, jako okolnosti vylučující protiprávnost, tak, tak jako u policisty. Ani po prostudování důvodové zprávy k zákonu o ozbrojených silách¹⁴² není k nalezení explicitní vyjádření důvodu vynechání úpravy nutné obrany a krajní nouze, jako okolností vylučujících protiprávnost. Lze však usuzovat, že zákonodárce vycházel ze zvýšené povinnosti vojáka z povolání snášet určitá rizika vůči jeho osobě, a dále z toho, že je věcně smysl nutné obrany a krajní nouze v této úpravě obsažen (možnost odvrátit přímo hrozící útok, možnost odvrátit útok zvířete apod.). Výraznou povinností oproti civilnímu užití zbraně je povinnost vojáka z povolání před užitím zbraně upozornit na hrozbu jejího užití, je-li to možné, a to výrazy „Stůj!“, nebo „Stůj, nebo střelím!“ a dále podle okolností užít i varovného výstřelu. Toto směřuje k povinnosti armády šetřit život a zdraví občanů na nejvyšší možnou míru i v situacích ohrožení. § 42 zákona o zbraních stanovuje povinnost užít zbraně, ale i jiného donucovacího prostředku vždy jen v nejnutnější možné míře, přiměřeně a následně povinnost takový zákrok hlásit svému nadřízenému.

Vedle armády je zde již jmenovaný útvar Vojenské kanceláře prezidenta republiky a Hradní stráž, jímž jsou věnována krátká ustanovení § 25 - § 28. Vojenská

---

¹⁴¹ Zákon č. č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách ČR, § 42 odst. 1

¹⁴² Sněmovní tisk 143/0, Návrh zákona o ozbrojených silách ČR, dostupný na webových stránkách: <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=27885>

kancelář prezidenta republiky je vrchní vojenský orgán, který slouží ke komunikaci mezi armádou a prezidentem republiky, jako vrchním velitelem ozbrojených sil. V čele této kanceláře stojí náčelník vojenské kanceláře prezidenta republiky. Tato kancelář má také za úkol řídit Hradní stráž. Úkoly hradní stráže jsou vymezeny velice specificky § 28 zákona o ozbrojených silách, který zní:

(1) Hradní stráž

- a) provádí vnější ostrahu areálu Pražského hradu, zabezpečuje jeho obranu a provádí vnější ostrahu a obranu objektů, které jsou dočasným sídlem prezidenta a jeho hostů,
- b) organizuje a zajišťuje vojenské pocty, zejména při oficiálních návštěvách představitelů jiných států a při přijetí vedoucích zastupitelských misí u prezidenta.

(2) Hradní stráž nesmí být použita k plnění jiných úkolů, než které jsou uvedeny v odstavci 1, bez souhlasu prezidenta.

Jedná se tedy o orgán především ceremoniální, který má za úkoly chránit prezidenta republiky a jeho hosty v případech útoků na jeho osobu, ale také na areál Pražského hradu. Ohledně užití zbraně má Hradní stráž stejná práva a povinnosti, jako armáda. Příslušníci ozbrojených sil plní rozkazy, které jim byly dány jejich nadřízenými. Z pohledu použití zbraně je relevantní případ, kdy by člen ozbrojeného sboru shledal rozkaz daný svým nadřízeným v rozporu s právními předpisy. Na toto je voják povinen svého nadřízeného upozornit, pokud ten na splnění rozkazu trvá, musí ho voják splnit. To se netýká případů, kdy by tak spáchal trestný čin. Takový rozkaz je voják oprávněn odmítnout, a o tomto postupu informovat vyššího, zpravidla nejbližšího společného nadřízeného viz. § 42 odst. 2 zákona č. 221/1999 Sb. o vojácích z povolání. Obecně lze usuzovat, že člen armády, či jiné ozbrojené složky, je díky svému výcviku a praxi, schopen odborně usoudit, kdy je třeba užít zbraň a v jaké intenzitě. Proto při porušení zájmu chráněného trestním zákonem, bude takový člen ozbrojené síly odpovědný nejen podle obecných právních předpisů, ale také disciplinárnímu orgánu jeho útvaru. Totéž platí i o ostatních veřejných sborech oprávněných nosit a použít zbraň.

8. Komparace se zahraniční úpravou - Velká Británie a USA

Vzhledem k nesmírné obsáhlosti všech právních aspektů okolností vylučujících protiprávnost a vzhledem k zaměření práce bude komparace zaměřena pouze na právní úpravu oprávněného použití a možnosti nabytí vlastnictví palných zbraní. Pro srovnání relevantní úpravy použití palné zbraně jsem vybral záměrně Velkou Británii a Spojené Státy Americké. Přestože se na rozdíl od našich kontinentálních sousedů jedná o odlišný typ právní kultury (tzv. angloamerický systém práva), jevíly se tyto státy jako vhodné ke komparaci díky jejich extrémním postojům k této problematice.

Angloamerický typ právní kultury je postaven na odlišném principu tvoření práva na základě judikatury, tzv. soudních precedentů. Soudy tak řeší první případ svého druhu podle zvyklostí, spravedlnosti (ekvity) a případně s přihlédnutím k precedentům obdobných případů. Postupem času však vzniká tak široké množství těchto rozhodnutí, že se prakticky z pohledu právní jistoty přibližuje tento systém systému kontinentálnímu, ačkoli si zachovává stále svá specifika. V obou zmíněných zemích se však právní úprava souvisejících s palnou zbraní i přes společný systém práva vyvíjel odlišně. Zatímco ve Velké Británii panuje všeobecný strach z užití palných zbraní, a z toho plynoucí právní úprava nulové tolerance takového užití, v USA je na tuto oblast právní úpravy naprosto odlišný pohled. Věc je komplikována navíc faktem, USA je federativní částečně nezávislých států s možností vlastní právní úpravy jednotlivých odvětví, a velká Británie je zase tvořena spojením několika historicky separovaných oblastí, které ovšem nemají šanci přílišné autonomní úpravy. Začneme v USA.

Spojené státy americké jsou obecně známy svým kladným a benevolentním přístupem k civilnímu vlastnictví palné zbraně. Základní právo na vlastnictví palné zbraně pro osobní ochranu, ochranu majetku a obydlí zaručuje tzv. Druhý dodatek americké ústavy (The Second Amendment (Amendment II) to the United States Constitution).¹⁴³ Ústava je základní a nejvyšší právní dokument v USA obdobně, jako

---

¹⁴³ Adams, Les, *The Second Amendment Primer: A Citizen's Guidebook to the History, Sources, and Authorities for the Constitutional Guarantee of the Right to Keep and Bear Arms*. Birmingham, Alabama: Paladium Press, 1996

v ČR. Je nadřazena právu jednotlivých států, působí napříč celou federací. Tento dodatek byl přijat roku 1791 jako součást tzv. Bill of Rights, tedy listiny s deseti dodatky k původní ústavě, které měli rozšířit práva občanů a omezit moc nově vzniklého federativního státu.¹⁴⁴ O prosazení druhého dodatku se zasloužil Sir William Blackstone, který v té době podporoval právo jedince na sobeobranu (self-defence, resistance to oppression). Od této doby byla tato problematika právně upravena mnoha dalšími souvisejícími předpisy, které mají za úkol omezit zneužití extrémní zákonné benevolence vůči vlastnictví palné zbraně. Např.:

- Omnibus Crime Control and Safe Streets Act of 1968 - zakázal mezistátní obchod s pistolemi ,zvýšil minimální věkovou hranici na 21 let pro nákup ruční zbraně.
- Firearm Owners Protection Act (FOPA) (1986) – ustanovil zákaz prodeje automatických zbraní vyrobených po datu platnosti tohoto předpisu, založil povinnost vystavení povolení na prodej takových zbraní od ATF (americký úřad pro tabák, alkohol a zbraně).
- Gun-Free School Zones Act – zakazuje držet zbraň v prostorách označených jako školní zóna a další.

Protože každý stát federace může mít svoje vlastní zákony, existuje řada států, kde je úprava vlastnictví zbraní odlišná od federálních zákonů. Například ve Washingtonu nebo ve státě Idaho je povoleno nošení a vlastnictví palné zbraně bez speciálního povolení (dokonce může být zbraň vidět!). Naproti tomu ve státech New York, California nebo Texas je nošení palné zbraně zakázáno.¹⁴⁵ Ve státě Utah je k nošení palné zbraně potřeba mít povolení.¹⁴⁶ Po mnoha případech zneužití zbraně dětmi či mentálně narušenými osobami (např. Střední škola v Red Lake 21.března 2005 *„Mladý student této školy nejprve zavraždil své prarodiče, poté své běsnění zamířil na své spolužáky. Deset mrtvých a třináct zraněných si jeho střelba vyžádala. Mladík pocházel z indiánské rezervace, jeho dědeček byl místním policistou. Běsnění*

---

¹⁴⁴ SCHÄFER, Peter. Prezidenti USA: od George Washingtona po Billa Clintona. Praha : Mladá fronta, 1995, s.57

¹⁴⁵ California civil code, § 12050

¹⁴⁶ Webový zdroj : <http://www.opencarry.org/>; seznam států dle oprávnění nosit, vlastnit a užívat palnou zbraň

ukončil sebevraždou při přestřelce s policií“¹⁴⁷) se v USA množí zájmové skupiny osob volajících po zpřísnění federálních zákonů týkajících se vlastnictví palné zbraně. Změna ústavního zákona však doposud neproběhla, a mnoho amerických občanů si za možností snadné dostupnosti palné zbraně stále stojí. Tento fakt je ovšem zajímavý v poměru k faktu, že v mnoha státech federace není samotné užití zbraně jednoznačně přínosem pro obránce. Existují totiž tři doktríny, a každý stát využívá odlišně jednu nebo více z nich. Je to 1. „*duty to retreat*“ tedy povinnost ustoupit útočníkovi, dokud je to možné (vychází z prostého pravidla: kdo uteče, vyhraje, tedy z možnosti fyzické obrany, jako poslední možnosti)¹⁴⁸, 2. „*castle doctrine*“¹⁴⁹, tedy pravidlo „*můj dům, můj hrad*“ – právo na okamžitou obranu, platí na vlastním pozemku, někde také v autě a na pracovišti, mimo tyto prostory se pak zpravidla uplatní předchozí pravidlo (ve více než polovině států), 3. „*Stand your ground*“¹⁵⁰ – tedy právo na okamžitou obranu na místě, pokud napadená osoba může prokázat její zákonné právo se na tom místě nacházet a není účastníkem trestné činnosti s tímto útokem související, nebo provokatérem útoku. Zde je patrné, že užití palné zbraně není v USA zdaleka tak jasnou a snadnou záležitostí, jako její pořízení, a věcně se úprava v asi polovině států federace přibližuje úpravě nutné obrany dle tuzemského trestního práva.

Naproti tomu je právní úprava Vlastnictví zbraně ve Velké Británii pravým protipólem úpravy americké. Vlastnictví a nošení palné zbraně je v celé Británii naprosté tabu. Po několika částečných úpravách v první polovině 20. Století se v souvislosti s tzv. Hungerfordským masakrem parlament usnesl na přijetí The Firearms (Amendment) Act 1988, tento předpis přinesl extrémní restriktce týkající se palných zbraní. Postavil veškeré zbraně jako poloautomatické pistole, revolvery, pušky, brokovnice s kapacitou více než tři náboje a další typy zbraní do kategorie zakázaných palných zbraní. Angličané si však stále mohli ponechat tzv. malorážné

---

¹⁴⁷Voska, Michal, Nejtragičtější následky střelby ve školách v USA, Webový zdroj:

<http://www.policiejinoviny.cz/nejtragictejsi-nasledky-strelby-ve-skolach-v-usa.html>

¹⁴⁸Dostál, Aleš, Doktrína „stand your ground“ při uplatnění práva na sebeobranu V USA, Bulletin Advokacie 20.05.2013, webový zdroj: <http://www.bulletin-advokacie.cz/doktrina-stand-your-ground-pri-uplatneni-prava-na-sebeobranu-v-usa>

¹⁴⁹Dostál, Aleš, Doktrína „stand your ground“ při uplatnění práva na sebeobranu V USA, Bulletin Advokacie 20.05.2013, webový zdroj: <http://www.bulletin-advokacie.cz/doktrina-stand-your-ground-pri-uplatneni-prava-na-sebeobranu-v-usa>

¹⁵⁰Dostál, Aleš, Doktrína „stand your ground“ při uplatnění práva na sebeobranu V USA, Bulletin Advokacie 20.05.2013, webový zdroj: <http://www.bulletin-advokacie.cz/doktrina-stand-your-ground-pri-uplatneni-prava-na-sebeobranu-v-usa>

zbraně (ráže .22 neboli 5,6 mm) a opakovací pistole. Britská veřejnost se však ukázala jako velmi citlivá na veřejné kauzy, a tak nastal tlak na další úpravu zákona po tzv. Dunblanském masakru. To vyústilo v roce 1997 v přijetí Firearms (Amendment) Acts a následující akty, které s výjimkou lovu ve specializovaných oblastech a sportovní střelby na střelnicích postavily palné zbraně mimo zákon kompletně. Nyní je situace již tak daleko, že s výjimkou Severního Irska, nejsou běžní policejní strážníci ozbrojeni palnou zbraní.¹⁵¹ Takový přístup působí humánně, nicméně může policejnímu sboru značně ztěžovat práci v extrémních podmínkách a především vystavuje členy policejního sboru vyšší míře rizika pro neschopnost ochrany při útocích nožem a palnou zbraní. Osobně vnímám tento fakt za projev strach veřejnosti před schopností policistů se ovládnout a zvládnout situaci s palnou zbraní. Je pravdou, že se Velká Británie pyšní jedním z nejnižších čísel počtu vražd palnou zbraní.¹⁵² To je však značně zavádějící, jelikož nízký počet vražd je zde obecně, a palné zbraně na tom tím pádem nemají většího vlivu. Navíc toto číslo neodráží číslo nelegálně držných palných zbraní, kterých zde může být značné množství (např. Nottingham je město pověstné častou střelbou z nelegálně držných palných zbraní). Samotné užití palných zbraní v obraně je zde tedy irelevantní, protože nic jako oprávněné vlastnictví palné zbraně v současnosti v Británii neexistuje. Jak Velká Británie, tak USA se vydaly odlišnou cestou do České právní úpravy. Británie možnost obrany se zbraní (a to zdaleka ne jenom palnou, tak nůž či obušek je zde zakázanou obrannou pomůckou) brání, USA ji naopak vítá. Hodnocení ponechám na kapitolách s pohledem de lege ferenda a na závěr práce.

9. Právní úprava a vývoj okolností vylučujících protiprávnost pohledem de lege ferenda

Česká trestněprávní úprava okolností vylučujících protiprávnost vychází z velice aktuální a nedávné úpravy nového Trestního zákoníku z roku 2009. Jako

---

¹⁵¹ Police use of Firearms, webový zdroj:

<http://tna.europarchive.org/20100419081706/http://www.police.homeoffice.gov.uk/operational-policing/firearms/index.html>

¹⁵² "UNODC Homicide statistics". United Nations Office on Drugs and Crime, webový zdroj:

<http://www.unodc.org/gsh/en/data.html>

celek ji hodnotím velmi kladně. Začlenění svolení poškozeného a přípustného rizika, jako samostatných okolností vylučujících protiprávnost, je určitě správným krokem vpřed, jelikož judikatura a právní praxe již s těmito okolnostmi dlouhodobě operovala. Jako nejproblematičtější v praxi bylo a bude jistě využití nutné obrany. Je to institut, jehož využití je dnes a denně předmětem debat a soudních rozhodnutí. Vyjadřuje přirozenoprávní nárok na ochranu života, zdraví a majetku, a jeho koncepce musí být nutně tak obecná, aby se pod ní dalo shrnout veškeré případy oprávněné obrany. Proto naprosto souhlasím s názorem prof. JUDr. Jana Musila, CSc., který současnou úpravu považuje za zdařilou, a veškeré další zužování či rozšiřování specifikacemi, vnímá jako škodlivé.¹⁵³ Rovněž oprávněné použití zbraně, jako okolnost vylučující protiprávnost, je koncipováno vhodně, prostě odkazuje na lex specialis, což je naprosto dostačující. Kde vnímám prostor k diskusi je oblast, která je jedním z hlavních cílů této práce, a to hranu oprávněného použití zbraně a nutné obrany. Tyto dvě okolnosti vylučující protiprávnost nelze úplně oddělit, jak se doposud v odborné literatuře děje někdy děje.

Celkovou koncepci možnosti užití zbraně v ČR, jak civilní, tak služební vnímám, jako vhodný kompromis mezi extrémů v USA a Velké Británii. Při srovnání těchto dvou právních úprav a přístupů k vlastnictví a nošení palných zbraní k úpravě, která je nyní aktuální v České Republice, se nemohu ubránit názoru, že jakýkoliv extrém je špatný. Tuto myšlenku lze aplikovat téměř do všech oblastí lidského chování. Kde je bezpochyby prostor ke zlepšení, je této práci detailně rozebraný problém získávání zbrojního průkazu v ČR, konkrétně lékařského posudku, který je doposud upraven nejednotnou možností volby lékaře nad nařízením psychologického posudku uchazeče o zbrojní průkaz. Je to problém, který a priori vychází z práva správního (oblast vydávání a správy zbrojního průkazu), ale důsledek je patrný v trestně právní rovině, kdy nedostatečný posudek může mít za následek brutální trestné činy, porušující ty nejcitelnější zájmy chráněné trestním právem (majetek, zdraví nebo život člověka).

---

¹⁵³ Musil, Jan, Nutná obrana – institut plný napětí mezi individuálními a veřejnými zájmy – je současná právní úprava optimální?, *Kriminalistika* 4/2014, s. 241

Krajní nouze a její koncepce je rovněž léty prověřeným institutem, který zjevně není třeba výrazně upravovat. Snad největší nedokonalostí krajní nouze, ale i nutné obrany, je nedostatečná informovanost nejširší veřejnosti o podmínkách užití těchto dvou okolností vylučujících protiprávnost. Věřím, že při výraznější kampani by se povědomí o podmínkách těchto institutů, jako je subsidiarita, nebo proporcionalita, dozvěděla širší veřejnost, a to by do budoucna umožnilo, aby se mohl každý zachovat v tíživé životní situaci v souladu se zákonem. Obě tyto okolnosti sice vychází z logického přístupu, který by měl každý zvolit, čímž by se protiprávnosti vyhnul, nicméně právě extrémní podmínky, za nichž zpravidla k užití těchto pravidel lidského chování, často zastiňují jinak čistý úsudek o tom, co je a není *contra legem*. Pochopitelně je stále platná základní právní zásada „neznalost zákona neomlouvá“. Otázkou však je, zda má občan, který neprošel právním vzděláním, vůbec šanci se českém právním systému vyznat, jelikož materie veškerých zákonných a podzákonných právních předpisů je tak nesmírně široká, že se v ní může ztratit i právně vzdělaný jedinec.

Ohledně institutu svolení poškozeného snad jenom krátce ke v práci popsané problematice eutanazie. Zda je či, není vhodné tento postup právně upravit, zůstává na posouzení každého z nás. Autor této práce se přiklání k variantě povolení eutanazie, za předpokladu podrobnější a zdařilejší právní úpravy, než jaká byla doposud navrhována (Senátní návrh zákona o důstojné smrti z roku 2008). Obsah bude předmětem odborných diskuzí na poli filozofie, práva a především zdravotnictví, nicméně základem by měl být dostatečný zabezpečovací režim (systém včasné kontroly správnosti postupu) a nutnost souhlasu daného buď předem u těch, kteří ho dát nemohou, nebo současně u těch, kteří jsou toho schopni. Jinak je institut svolení poškozeného naprosto jasnou a dostatečně upravenou okolností vylučující protiprávnost, stejně jako přípustné riziko, které se ze všech ostatních okolností jeví, jako nejdetailněji popsané a promyšlené, a jehož užití je v současnosti stále častějším jevem (vývoj vědy a techniky roste exponenciálně).

Praxí uznávanou a dosud právně nezačleněnou okolností vylučující protiprávnost je výkon práv a povinností. Osobně nemyslím, že je třeba explicitního včlenění do Trestního zákoníku. Je v souladu s pravidly formální logiky, že ten, kdo

jedná na základě a v mezích zákonného zmocnění, nemůže jednat protiprávně. Pokud osoba vykonává, na co má právo, nebo co je já zákonem uloženo, jako povinnost, je a contrario vyloučeno protiprávní jednání.

10. Závěr

Závěr obvykle patří zhodnocení probírané problematiky. To bylo již z velké části provedeno v předchozí kapitole, jejímž cílem bylo zahledět se do budoucnosti s pohledem de lege ferenda, což je vždy spojeno i s hodnocením současného právního stavu. Okolnosti vylučující protiprávnost se mohou jevit jako několik málo nevýrazných paragrafů v obecné části současného Trestního zákoníku. Ve skutečnosti jsou však jeho nepostradatelnou součástí, protože zabraňují v trestání jedinců, kteří si v souladu s přirozenoprávní teorií i s mezinárodními úmluvami chrání svá práva tam, kde je to účelné, nebo kde není možné zajistit ochranu těchto práv ze strany státu. Hlavním cílem této práce zůstává zhodnocení právní úpravy a zároveň postavení jedince, je vlastníkem palné zbraně. K získání oprávnění vlastnit a užívat palnou zbraň vede v současnosti dlouhá a trnitá cesta, plná povinností, poplatků, opakovaných návštěv správních orgánů ale i prověřování schopnosti jedince palnou zbraň vlastnit a nakládat s ní. Bohužel přes veškeré tyto překážky je zde neustále absence povinného psychologického vyšetření některých uchazečů o zbrojní průkaz, což je problém, který v této práci již po třetí vyzdvihuji, a zřetelně jej vnímám jako jedinou překážku jinak velmi zdařilé a komplexní právní úpravy celé oblasti.

Po komparaci naší právní úpravy s úpravou ve Velké Británii a USA, je patrná střední cesta, kterou se zákonodárci v ČR vydali, a dle mého úsudku je to cesta správná. Palné zbraně jsou z velké části demonizovány, nicméně zbraně nezabíjejí, jsou jen nástrojem, prodlouženou rukou člověka. Zabíjí vždy člověk. A stejně, jako prodloužená ruka zločinu, může být pistole, nebo revolver také účinným obranným štítem v rukou těch, kteří se protiprávnímu jednání aktivně staví na odpor. A dokud bude v ulicích byt' jedna osoba s nože, pistolí, nebo jiným účinným smrticím nástrojem, rozhodnuta konat trestné činy, nelze hledět na oprávněné a registrované vlastnictví palné zbraně v rukou osoby, která je bezúhonná, fyzicky, psychicky ale i

odborně způsobilá, jako na věc škodlivou pro společnost. Použití palné zbraně v souladu s právními předpisy dnes v drtivé většině případů znamená příjemně strávené odpoledne při sportovní střelbě na střelnici. V mnohem menší míře potom znamená užití palné zbraně jednání v souladu s okolnostmi vylučujícími protiprávnost, tedy jsou to případy, kdy buď v rukou pohotového a připraveného občana, nebo osoby ve služebním poměru k veřejnému sboru, znamená užití takové zbraně zpravidla záchranu života či zdraví člověka v tísni. Jenom minimální část užití palné zbraně znamená porušení zákona, který je ovšem bohužel díky nesmírné účinnosti palné zbraně téměř vždy fatální. Takové případy jsou ale z velké části výsledkem užití nelegálně držené zbraně, čímž se dostávám k faktu, že škody napáchané legálně drženou palnou zbraní jsou v ČR v současnosti naprosto minimální skupinou trestných činů, což pochopitelně neznamena, že takové případy neexistují.

Ve Velké Británii je jenom mizivá šance obrany proti ozbrojenému útočníkovi, jelikož tamní zákon se staví odmítavě k nošení veškerých účinných obranných prostředků.¹⁵⁴ Je správné dát útočícímu, který jedná contra legem takovou výhodu? Na druhé straně je pravdou, že trestné činy spáchané se zbraní jsou v Británii poměrně výjimečné, to ale jistě vychází také z vyspělosti a morálky udržované v tomto státě historicky na vysoké úrovni. Na druhé straně jsou Spojené státy americké, a více než 50 procent obyvatelstva vybaveného palnou zbraní. Možnost obrany ve většině států federace ovšem nekopíruje lehkost, s jakou lze získat zbraň, takže užití palné zbraně je zde podle zákona často restriktivnější, než v ČR. I přesto patří USA k zemím s vysokým počtem trestných činů spáchaných s palnou zbraní. ČR je jakousi zlatou střední cestou v právní úpravě týkající se jak vlastnictví palné zbraně, tak jejího užití v případné sebeobraně. S podobnou mírou spokojenosti se stavím i k úpravě užití palných zbraní a zbraní vůbec u ozbrojených sborů v ČR. I zde by stálo za úvahu povinné zavedení rutinního psychologického vyšetření tam, kde doposud povinné není.

Pokud se zamyslím nad nutností úpravy ze strany okolností vylučujících protiprávnost v trestním právu, je evidentní, že jsou jedním ze základních stavebních

---

¹⁵⁴ Self-Defence and the Prevention of Crime – webový zdroj:
http://www.cps.gov.uk/legal/s_to_u/self_defence/

kamenů právního státu. Neboť podstatnější než potrestat zločince, je netrestat toho, kdo jednal v souladu s právem, ač se zdánlivě choval contra legem.

11. Resumé

Circumstances precluding wrongfulness focused on a legal gun use

This thesis discusses circumstances precluding wrongfulness focused on a legal gun use by valid and effective Criminal Code of the Czech Republic, regulation no. 40/2009 Sb.. According to this legislation, we distinguish five basic facts of the case, which we define these circumstances. They are: extreme emergency, a necessary defense, permission injured acceptable risk and the legitimate use of a weapon. Legitimate use of weapons is a topic to which this work is focuses a most. Examines the circumstances under which the Czech Republic to use a firearm, it also deals with the question of obtaining a gun license civilians and use weapons from the armed forces of the Czech Republic. Legitimate use of weapons is closely related to destitution, and especially self-defense. The boundaries of these three circumstances excluding illegality is often overlap.

Also is analyzed in detail the question of illegality, proportionality, subsidiarity and other general legal issues that are common to appointed circumstances excluding illegality. Marginally work also discussed the issue of assisted termination of life, so-called. Euthanasia as part of Chapter consent of the victim. On the same theme continues admissible risk and its application in health care and experimental medicine. In connection with the permissible risk is also a risk in professional or amateur sports, and not least the question of morale, as supportive value system, circumstances excluding illegality, especially the latter two mentioned.

Finally, the work is comparison of the authorized use of weapons as circumstances excluding illegality of foreign legislation for which they are represented quite uncharacteristically, two Anglo-American legal culture - Great Britain and the USA. These two countries are known for their extreme positions and conflicting legislation to the right to own and use a firearm. Therefore, it seems appropriate to compare this

issue to a relatively liberal attitude of the Czech legal system. As a whole, the work evaluated the individual merits of circumstances precluding wrongfulness appropriately formulated and sufficiently general rules of human behavior, in the case of laws relating to firearms, the author highlights the work of minor shortcomings and proposes possible solutions in general

12. Použité zdroje

Monografie

- ADAMS, Les, The Second Amendment Primer: A Citizen's Guidebook to the History, Sources, and Authorities for the Constitutional Guarantee of the Right to Keep and Bear Arms. Birmingham, Alabama: Paladium Press, 1996
- BALÍK S., BALÍK S. ml., Právní dějiny mimoevropských zemí, Plzeň: Aleš Čeněk 2006
- BALÍK, Stanislav. Právní dějiny evropských zemí a USA, 1. vydání, Vyd. a nakl. Aleš Čeněk, 1999
- CÍSAŘOVÁ Dagmar, Sovová Eva, Trestní právo a zdravotnictví, Orac, 2000
- JELÍNEK Jiří a kolektiv, Trestní právo hmotné (obecná a zvláštní část), 2. vydání, Leges 2010
- JELÍNEK Jiří, GRIVNA Tomáš, Poškozený a oběť trestného činu, 1. vydání, Leges, 2012
- JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné : Obecná část. 1. vydání. Praha : Linde Praha, a.s., 2004
- KLIMEŠ, Lumír, Slovník cizích slov, SPN, 6. Vydání, 1998
- KNAPP, Viktor. Teorie práva. 1. Vydání, C.H.BECK, 1995
- KUČHTA, J. Riziko v pojetí kriminologickém. Brno: Masarykova univerzita. 1997

- LEVIT, Pavel, Sborník prací z trestního práva k 70. narozeninám prof. Solnaře, Praha: univerzita Karlova, 1969
- MIŘIČKA, August. Trestní právo hmotné. Část obecná. 9. vydání. Praha , Všehrd, 1930
- NOVOTNÝ a kolektiv, Trestní zákoník 2010, Eurounion, vyd. 2010,
- NOVOTNÝ O., VANDUCHOVÁ M. a kol., Trestní právo hmotné 1 – obecná část, Praha; Aspi a.s.. 2007
- NOVOTNÝ F., a kol., Trestní právo hmotné, 2.vyd.Plzeň: Aleš Čeněk, 2007
- NOVOTNÝ František, Právo na sebeobranu, vyd. Lexin Nexis, 1. Vyd., 2006
- NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M. a kol. Trestní kodexy – trestní zákon, trestní řád. 2. doplněné vydání. Praha: EUROUNION s.r.o. 2002
- SOLNAŘ, CÍSAŘOVÁ, FENYK, Základy trestní odpovědnosti, přepracované vydání, Orac, 2003, 2004
- SOLNAŘ, V. Systém československého trestního práva. Základy trestní odpovědnosti. Praha, Academia, 1972
- STOČESOVÁ Simona, Omyl v Českém a zahraničním trestním právu, Plzeň – Aleš Čeněk, 2013
- ŠÁMAL P. a kol., Trestní právo hmotné, 7. Vyd., Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014
- PORTER Roy, Dějiny, Medicíny, 1. Vydání, 2013
- POLLARD Brian, Eutanazie ano či ne?, Ita Praha, 1996
- ŠKODA, J., VAVERA, F., ŠMERDA, R. Zákon o policii s komentářem. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 172.
- SCHÄFER, Peter. Prezidenti USA: od George Washingtona po Billa Clintona. Praha: Mladá fronta, 1995

Právní předpisy, komentáře

- Zákon č. 140/1961 sb., trestní zákon
- Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku č. 40/2009 sb.
- Zákon č. 140/1961 sb. Trestní zákon
- Zákon č. 86/1950 sb., trestní zákon
- Zákon č. 40/1964 sb., občanský zákoník
- Zákon č. 89/2012 sb., občanský zákoník
- Zákon č. 372/2011 sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování
- Zákon č. 285/2002 sb. Transplantační zákon
- Zákon č. 119/2002 sb., o střelných zbraních a střelivu
- Zákon č. 553/1991 sb., o obecní policii
- Zákon č. Č. 219/1999 sb., o ozbrojených silách ČR
- Zákon české národní rady č. 555/1992 sb., zákon o vězeňské službě a justiční strážní české republiky
- Zákon 221/1999 sb. O vojácích z povolání
- Zákon č. 220/1999 sb., o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze
- Zákon č. 585/2004 sb., zákon o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon)
- Zákon č. 273/2008 sb. Zákon o policii české republiky
- Zákon č. 154/1994 sb. O bezpečnostní informační službě
- Zákon č. 17/2012 sb. O celní správě
- Zákon č. 300/2013 sb. O vojenské policii
- Zákon č. 289/1995 sb. O lesích atd.

- JELÍNEK, J., a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou, 4. vydání, Praha: Leges, 2013

- ŠÁMAL a kolektiv, Trestní zákoník I Komentář, §1-139, 1, C.H BECK, 1. Vydání, 2009
- ŠVESTKA, a kol.: Občanský zákoník. Komentář. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2009,
- Senátní návrh zákona o důstojné smrti z roku 2008
- Senátní návrh zákona o důstojné smrti z roku 2008 – důvodová zpráva
- Příloha k zákonu č. 119/2002 Sb
- Sněmovní tisk 143/0, Návrh zákona o ozbrojených silách ČR, dostupný na webových stránkách: <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=27885>
- zákon č. 11/1918 Sb.
- Vyhláška MVČR č. 115/2014Sb. o provedení některých ustanovení zákona o zbraních
- Vyhláška MZČR č. 493/2002 Sb., o posuzování zdravotní způsobilosti k vydání nebo platnosti zbrojního průkazu
- Vyhláška MPO č. 369/2002Sb., kterou se stanoví postup Českého úřadu pro zkoušení zbraní a střeliva
- Vyhláška MPO č. 370/2002Sb. o dovoleném výrobním provedení plynové zbraně, expanzní zbraně a střeliva
- Nařízení vlády o zkušebním řádu zkoušky odborné způsobilosti č. 315/2011 Sb
- Vyhláška, kterou se stanoví postup ČÚZZS při zařazování typu zbraně nebo střeliva do kategorie č. 369/2002 Sb.
- California civil code, § 12050

Judikatura

- č. 9/1988 Sb. Rozh.tr.
- č.26/1972 Sb.Rrozh.tr

- NS 2/2001 – T 40
- NS (Rt) 11 To 1/78
- R 41/1981
- R 47/1995
- R 26/1972
- 6 Tdo 647/2006
- R 24/56 Sb. Rozh. tr.

Články v odborných časopisech

- DOLENSKÝ, Adolf, NOVOTNÝ, František, Nutná obrana a automatická obranná zařízení, Trestní právo, 1/1998
- JENÍK Ivo, Slabá místa návrhu zákona o důstojné smrti, Právní rozhledy 17/2008
- KUČHTA, j., Přípustné riziko jako okolnost vylučující protiprávnost v návrhu kodifikace trestního práva hmotného, Trestněprávní revue, 2004. Č.6
- MUSIL, Jan, Nutná obrana – institut plný napětí mezi individuálními a veřejnými zájmy – je současná právní úprava optimální?, Kriminalistika 4/2014
- MUSIL, J.: Český trestní zákon potřebuje diferencovanější skutkovou podstatu úmyslného usmrcení, Trestní právo 10/2004
- KUBOVÁ, O. K některým otázkám krajní nouze. Bulletin advokacie. Listopad 1998
- KLAPAL, V., Svolení poškozeného jako okolnost vylučující protiprávnost, Trestněprávní revue, 10/2005
- VOKOUN, Rudolf, Vybrané aktuální otázky nutné obrany a krajní nouze, AUC Iuridica 3/1989

Internetové zdroje

- Webový zdroj, článek Zbraně a Kriminalita, Jan KOMENDA, <http://www.rucevzhuru.cz/index.php/zbrojni-pravo/182-zbrane-a-kriminalita.html>
- PURVES Brendan, Castle doctrine from state to state, webový zdroj: <http://source.southuniversity.edu/castle-doctrine-from-state-to-state-46514.aspx>
- Internetový článek Nová definice „lege artis“ a zákon o zdravotních službách, Mgr. Martin HOLÍK, 21.3.2012, server www.epravo.cz, url: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nova-definice-lege-artis-a-zakon-o-zdravotnich-sluzbach-81282.html>
- CIBULKA, Karel, O některých otázkách trestního postihu ve zdravotnictví, Trestněprávní revue, 2010, webový zdroj: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/pd_2/art_7055/detail.aspx
- Mýty a fakta o zbraních II, webový zdroj: <http://www.dfens-cz.com/view.php?cisloclanku=2008060802>
- Webová stránka: <http://www.mvcr.cz/clanek/zbrane-a-strelivo-92.aspx>
- Webové zdroje: http://www.lidovky.cz/rekonstrukce-v-tanvaldu-strelbe-predchazelo-napadeni-pf6-/zpravy-domov.aspx?c=A120111_112854_ln_domov_ogo#utm_source=clanek.lidovky&utm_medium=text&utm_campaign=a-souvisejici.clanky.clicks, http://zpravy.idnes.cz/policie-pustila-muze-zadrzeneho-kvuli-zastreleni-mladika-v-tanvaldu-1j7-/krimi.aspx?c=A120102_160408_librec-zpravy_alh,
- Webový zdroj: <http://www.novinky.cz/krimi/255041-muz-ktery-v-tanvaldu-strilel-na-dva-romy-je-na-svobode.html>
- http://zlin.idnes.cz/strelba-v-hospode-v-uherskem-brode-d5o-/zlin-zpravy.aspx?c=A150224_135231_zlin-zpravy_ras, http://zpravy.idnes.cz/drzeni-zbrani-v-cesku-strelba-uhersky-brod-f22-/domaci.aspx?c=A150224_205018_domaci_hro

- http://zlin.idnes.cz/strelba-v-hospode-v-uherskem-brode-d5o-/zlin-zpravy.aspx?c=A150224_135231_zlin-zpravy_ras, http://zpravy.idnes.cz/drzeni-zbrani-v-cesku-strelba-uhersky-brod-f22-/domaci.aspx?c=A150224_205018_domaci_hro
- Webový zdroj : <http://www.opencarry.org/>; seznam států dle oprávnění nosit, vlastnit a užívat palnou zbraň
- VOSKA, Michal, Nejtragičtější následky střelby ve školách v USA, Webový zdroj: <http://www.policejinoviny.cz/nejtragictejsi-nasledky-strelby-ve-skolach-v-usa.html>
- DOSTÁL, Aleš, Doktrína „stand your ground“ při uplatnění práva na sebeobranu V USA, Bulletin Advokacie 20.05.2013, webový zdroj: <http://www.bulletin-advokacie.cz/doktrina-stand-your-ground-pri-uplatneni-prava-na-sebeobranu-v-usa>
- Police use of Firearms, webový zdroj: <http://tna.europarchive.org/20100419081706/http://www.police.homeoffice.gov.uk/operational-policing/firearms/index.html>
- "UNODC Homicide statistics". United Nations Office on Drugs and Crime, webový zdroj: <http://www.unodc.org/gsh/en/data.html>
- Self-Defence and the Prevention of Crime – webový zdroj: http://www.cps.gov.uk/legal/s_to_u/self_defence/

Abstrakt

Práce se zabývá všemi okolnostmi vylučujícími protiprávnost, jejich historickým vývojem, vzájemnou vazbou, základní problematikou jednotlivých okolností a zaměřuje se ve své druhé části především na oprávněné použití zbraně, vztah oprávněného použití zbraně a nutné obrany a krajní nouze, postup získávání zbrojního průkazu u civilního obyvatelstva a postupu užití zbraně u ozbrojených složek České republiky atd. Na závěr pojednává srovnání úpravy oprávněného použití zbraně s úpravou Velké Británie a USA.

Abstract

The Thesis deals with all the circumstances precluding wrongfulness, their history, mutual relation, basic issues of individual circumstances and focuses in its second part mainly to the legitimate use of a weapon, a relationship of fair use weapons and self-defense and extreme emergency procedure for obtaining a gun license at the civilian population and procedures for the use of the weapons of the armed forces of the Czech Republic etc. At the end of the treatment compared with the authorized use of a weapon by adjusting the UK and USA.

Klíčová slova: Okolnosti, protiprávnost, zbraně

Key Words: Circumstances, illegality, gun